

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

ERKEK ÇOCUKLARININ FEMİNEN KIZ
ÇOCUKLARININ MASKÜLEN
DAVRANIŞLARINA KARŞI ANNE-BABA
YAKLAŞIM STRATEJİLERİ

YÜKSEL KANTEKİN

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Antalya, 2020

T.C
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ERKEK ÇOCUKLARININ FEMİNER KIZ ÇOCUKLARININ
MAKÜLEN DAVRANIŞLARINA KARŞI ANNE-BABA YAKLAŞIM
STRATEJİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yüksel KANTEKİN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yunus Pınar

Antalya, 2020

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalardan gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışmada alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

07/08/2020

Yüksel KANTEKİN

TEŞEKKÜR METNİ

Destegini ve anlayışını hiçbir zaman esirgemeyen danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yunus PINAR'a; her adımda destek ve birikimlerini benimle paylaşan Sayın Dr. Öğr. Üyesi Sevcan YAĞAN GÜDER ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Erhan ALABAY'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmaya katılarak sorularıma içtenlikle cevap veren ve araştırmama destek sunan saygıdeğer ebeveynlere en içten teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma süresince yardımlarına başvurduğum ve desteklerini esirgemeyen sevgili arkadaşlarım Fatma BENK, Ahsen KARTAL ve Zeynep Şebnem OVATMAN'a minnettarım.

Varlıkları ile hayatımın her anında bana güç veren, sevgi ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, hayatımı anlamlandıran annem Fatma KANTEKİN, babam Hüseyin KANTEKİN ve Selahattin ATABAY'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu tezi sevgili anne ve babama ithaf ediyorum.

ÖZET

ERKEK ÇOCUKLARININ FEMİNEN KIZ ÇOCUKLARININ MASKÜLEN DAVRANIŞLARINA KARŞI ANNE-BABA YAKLAŞIM STRATEJİLERİ

KANTEKİN, Yüksel

Yüksek Lisan Tezi, Temel Eğitim Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yunus PINAR

Ağustos, 2020, 151 Sayfa

Toplumsal cinsiyet kavramı; tutum ve davranış biçimlerinin, başkalarının bireyden beklentilerinin ve bireyin kendisi ile ilgili sahip olduğu duygu ve düşüncelerin oluşumundan bunların yönlendirilmesine kadar oldukça geniş bir alanda önemli bir rol üstlenmektedir. Tüm toplumlarda var olan bu kavram birçok çalışmanın konusu olmuştur. Toplumsal cinsiyetin çok erken yaşlarda kendisini gösterdiği bilinmekte ve ilerleyen dönemlerde edinilen ilk izlenimler kalıp yargılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin yaşamının temelini oluşturan ve tutum, davranış ve değer kazandırılmaya en uygun dönem olan erken çocukluk döneminde toplumsal cinsiyet olgusunun irdelenmesi oldukça önemlidir. Kadınların ikincil pozisyonda konumlandırıldığı; kız/erkek çocukların ayrımcı ve baskıcı uygulamalara maruz kaldığı; medya ve popüler kültürün çocukların yaşamlarına, tercihlerine, sorumluluklarına ve hatta kişilik özelliklerine yön verdiği; toplumsal cinsiyet rollerinin sürekli olarak üretilip yeniden bize sunulduğu dünyamızda çocukların ve ebeveynlerin toplumsal cinsiyete yönelik algılarının sorgulanması ve var olan durumun betimlenmesi son derece önemli olacaktır.

Bu çalışmanın temel amacı; erken çocukluk dönemindeki erkek çocuklarının feminen, kız çocuklarının maskülen davranışlarına karşı anne-baba yaklaşım stratejilerini belirlemektir.

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilinde yaşayan, 60-72 aylık çocuğa sahip anne babalar oluşturmaktadır. Katılımcılar 8 anne ve 8 baba olmak üzere toplamda 16 bireyden oluşmaktadır. Annelerin ikisi ilköğretim, ikisi ortaöğretim, ikisi lisans ve diğer ikisi de lisansüstü eğitim düzeyine sahiptir. Her eğitim düzeyinden iki anneden biri kız diğeri erkek çocuğa sahiptir. Aynı şekilde babalar da ilköğretim, ortaöğretim, lisans ve lisansüstü düzeylerden ikişer kişi olacak şekilde seçilmiştir. Her eğitim düzeyinden iki

babadan biri kız ve diğeri erkek çocuğa sahiptir. Ebeveynlere ve onların algıları üzerine odaklanması bu çalışmanın nitel araştırma yöntemlerinden temel nitel araştırma ile desenlenmesini olanaklı kılmıştır.

Nitel araştırma yöntemlerinden temel nitel araştırma ile desenlenen bu çalışmada farklı bireylerin deneyimlerinden durumu en iyi şekilde betimleyebilecek olan verileri toplamak ve çalışma grubunun algılarını derinlemesine betimleyebilmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış olup veriler anne baba çocuk demografik bilgi formu ve açık uçlu soruların yer aldığı anne baba görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır.

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre; meslek, oyuncak, oyun, kıyafet ve renk tercihlerinde çocukların ve ebeveynlerin toplumsal kalıp yargılara sahip oldukları, özellikle kıyafet tercihlerinde, kız çocuklarının popüler kültür öğelerinden etkilendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Sorumluluklar temasına ilişkin bulgular incelendiğinde; ev içi sorumlulukları daha çok kadınların üstlendiği tespit edilmiştir. Kişilik özellikleri temasına ilişkin bulgular karşıt kalıp yargısal durumlar açısından incelendiğinde; çocukların karşı cinsiyete atfedilen özelliklere sahip olması durumunda bazı ebeveyn görüşlerinin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile örtüştüğü ve bu ebeveynlerin kalıp yargılar doğrultusunda görüş bildirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *toplumsal cinsiyet, erken çocukluk dönemi, ebeveyn, feminen, maskülen*

ABSTRACT

THE STRATEGIES OF PARENTAL APPROACH TO THE MASCULINE BEHAVIOUR OF GIRLS AND FEMININE BEHAVIOUR OF BOYS

KANTEKİN, Yüksel

Master of Thesis, Department of Primary Education

Thesis Advisor: Yunus PINAR

August 2020, 151 Page

The concept of gender has a pivotal role in a broad range of attitudes and behavior styles, the expectations of others, as well as the individual's formation and orientation of emotions and ideas of self. The concept found in all cultures has been the subject of a number of studies. It is known that gender develops at early ages and the first impressions formed in the following years become stereotypes. It is of utmost importance to explicate the concept of gender in early childhood, which is the ideal stage to teach behavior, values, attitudes forming the basis of the individual's life. It is also highly essential to depict the current state and question the perception of children and parents with regard to gender in a world where gender roles are constantly recreated and presented to us, media and popular culture shape the lives, choices, responsibilities and even characteristics of children and where both male and female children are exposed to discriminating and oppressive practice, women are positioned inferior. The main objective of this research is to identify the parental approach to the masculine behavior of girls and feminine behavior of boys. The study group in this research consists of parents living in Istanbul with children aged at 60-72 months. The participants are 16 in total –8 mothers and 8 fathers. Of the eight mothers; two of the mothers are primary school graduates, two are secondary school graduates, two have a bachelor's degree and the other two have postgraduate degrees. Among all, one in every two mother has a son whereas the other has a daughter. Similarly, fathers are chosen from primary, secondary, undergraduate and postgraduate graduates evenly. Also, one out of two has a son whereas the other has a daughter.

The fact that this study focuses on parents and their perception has made it possible to use basic qualitative research which is one of the qualitative methods. In this

study where basic qualitative research is used , in order to gather data that can depict not only the experiences of different individuals in the most ideal form but also the perception of study group, semi-structured interview has been preferred and the data has been collected via parent, child demographic information form and open-ended survey questions.

The findings of the study indicate that the choice of occupation, toys, clothes and colors are parallel with cultural stereotypes, and in particular in terms of choice of clothes girls are influenced by popular culture. With regard to the theme of responsibilities, it is identified that mostly women are responsible for domestic chores. When findings about personality traits are analyzed from the standpoint of opposite stereotype judgment, it has been found that on the condition that children have attributed characteristics, parents' contention is consistent with social stereotypes and they state their opinion in accordance with these social stereotypes.

Keywords: *gender, early childhood period, parent, feminine, masculine,*

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR METNİ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1 Problem Durumu	1
1.2 Araştırmanın Amacı	4
1.3 Araştırmanın Önemi	5
1.4 Varsayımlar	6
1.5 Sınırlılıklar.....	6
1.6. Tanımlar	6

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları	7
2.3 Cinsiyet Rolü Kazanımını Etkileyen Faktörler	12
2.4 Toplumsal Cinsiyet Rollerini Kuramları	16
2.4.1 Sosyobiyojik Kuram	16
2.4.2 Nöroendokrin Kuramı	17
2.4.3 Psikanalitik Kuram.....	18
2.4.4 Sosyal Rol Kuramı.....	19
2.4.5 Sosyal Öğrenme Kuramı.....	20
2.4.6 Bilişsel Gelişim Kuramı.....	21
2.4.7 Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı	21

2.4.8	Marksist Kuram	22
2.4.9	İşlevselcilik (Fonksiyonalist) Kuramı.....	23
2.4.10	Etkileşimci Kuram	23
2.4.11	Ekolojik Sistemler Kuramı	24
2.4.12	Bütüncül Kuram.....	26
2.4.13	Beş Büyük Kişilik Modeli	27

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1	Araştırma Modeli	30
3.2	Çalışma Grubu.....	31
3.3	Veri Toplama Araçları.....	33
3.3.1	Anne Baba Çocuk Demografik Bilgi Formu	34
3.3.2	Anne/Baba Görüşme Formu	34
3.4	Verilerin Toplanması.....	35
3.5	Verilerin Analizi.....	36

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1	Tercihler	38
4.1.1	Meslek Tercihi	39
4.1.2	Oyuncak Tercihi.....	46
4.1.3	Arkadaş Tercihi.....	51
4.1.4	Oyun Tercihi	54
4.1.5	Kıyafet Tercihi	60
4.1.6	Renk Tercihi.....	65
4.2	Sorumluluklar.....	68
4.2.1	Ev İçi Sorumluluklar.....	69
4.2.2	Ev Dışı Sorumluluklar	72

4.2.3 Bireysel Sorumluluklar	73
4.3 Kişilik Özellikleri	77
4.3.1 Deneyime Açıklık	78
4.3.2 Sorumluluk	79
4.3.3 Dışa Dönüklük/İçe Dönüklük	82
4.3.4 Uyumluluk	86
4.3.5 Duygusal Denge	89

BÖLÜM V

SONUÇ,TARTIŞMA ve ÖNERİLER

5.1 Sonuç ve Tartışma	96
5.1.1 Tercihlere İlişkin Sonuçlar	96
5.1.2 Sorumluluklara İlişkin Sonuçlar	101
5.1.3 Kişilik Özelliklerine İlişkin Sonuçlar	103
5.2 Öneriler	107
KAYNAKÇA	108
EKLER	120
Ek-1 ETİK KURUL ONAYI	120
Ek-2 AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU	122
Ek-3 ANNE BABA ÇOCUK DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	124
Ek-4 ANNE/BABA GÖRÜŞME FORMU	125
ÖZGEÇMİŞ	127
İNTİHAL RAPORU	128

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1 Katılımcıların Demografik Bilgileri	32
--	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1 Tercihler Temasına İlişkin Alt Temalar	38
Şekil 4.2 Çocuğun Meslek Tercihine İlişkin Bulgular	39
Şekil 4.3 Ebeveynlerin Meslek Tercihlerine İlişkin Bulgular	41
Şekil 4.4 Meslek Tercihi Alt Temasında Karşıt Kalıp Yargısal Durumlarda Ebeveyn Görüşlerine İlişkin Kodlar	43
Şekil 4.5 Oyuncak Tercihi Alt Temasında Ebeveynlerin Oyuncak Tercihlerine İlişkin Bulgular	46
Şekil 4.6 Oyuncak Tercihi Alt Temasında Karşıt Kalıp Yargısal Durumlarda Ebeveyn Görüşlerine İlişkin Bulgular	49
Şekil 4.7 Arkadaş tercihi alt temasında karşıt durumda ebeveyn görüşlerine ilişkin bulgular.....	52
Şekil 4.8 Oyun tercihi alt temasında ebeveynlerin çocukları ile geçirdikleri zamana ilişkin bulgular.....	54
Şekil 4.9 Oyun tercihi alt temasında çocuğun tercih ettiği oyun türüne ilişkin bulgular.....	57
Şekil 4.10 Kıyafet Tercihi Alt Temasında Karşıt Kalıp Yargısal Durumlarda Ebeveyn Görüşlerine İlişkin Bulgular	62
Şekil 4. 11 Renk Tercihi Alt Temasında Çocuğun Tercih Ettiği Renklere İlişkin Bulgular	65
Şekil 4.12 Sorumluluklar Temasına İlişkin Alt Temalar.....	68
Şekil 4.13 Ev İçi Sorumluluklar Alt Temasında Sorumluluklar ve Sorumlulukları Kimlerin Üstlendiğine İlişkin Bulgular	69
Şekil 4.14 Bireysel Sorumluluklar Alt Temasında Ebeveynlerin Çocuklarından Beklediği Bireysel Sorumluluklara İlişkin Bulgular	73
Şekil 4. 15 Sorumluluklar Temasında Karşıt Kalıp Yargısal Durumda Ebeveyn Görüşlerine İlişkin Bulgular	75
Şekil 4.16 Kişilik Özellikleri Temasına İlişkin Alt Temalar.....	78
Şekil 4.17 Sorumluluk Alt Temasında Çocuğun Sahip Olduğu Özelliklere İlişkin Bulgular	79
Şekil 4.18 Sorumluluk Alt Temasında Ebeveynlerin Çocuğunun Sahip Olmasını İsteddiği Özelliklere İlişkin Bulgular	80

Şekil 4.19 Dışa Dönüklük/İçe Dönüklük Alt Temasında Çocuğun Sahip Olduğu Özelliklere İlişkin Bulgular	82
Şekil 4. 20 Dışa Dönüklük/İçe Dönüklük Alt Temasında Ebeveynlerin Çocuğunun Sahip Olmasını İsteddiği Özelliklere İlişkin Bulgular	84
Şekil 4.21 Uyumluluk Alt Temasında Çocuğun Sahip Olduğu Özelliklere İlişkin Bulgular	86
Şekil 4.22 Uyumluluk Alt Temasında Ebeveynlerin Çocuğunun Sahip Olmasını İsteddiği Özelliklere İlişkin Bulgular	88
Şekil 4.23 Kişilik Özellikleri Temasında Karşıt Kalıp Yargısal Durumlarda Ebeveyn Görüşlerine İlişkin Bulgular	91

KISALTMALAR LİSTESİ

akt. : aktaran
Ed. : editör
Çev. : çeviren
vb. : ve benzeri

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve konuya ilişkin tanımlar yer almaktadır.

1.1 Problem Durumu

Erken çocukluk eğitiminin tarihsel gelişimi içerisinde ‘cinsiyet’ kavramı oldukça önemli bir yere sahiptir. Alan yazında cinsiyet kavramının iki farklı biçimde ele alındığı görülmektedir. Bu kavramlar biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyettir (Vatandaş, 2007). Biyolojik cinsiyet, bireyin erkek ya da kadın olarak gösterdiği biyolojik, fizyolojik ve genetik özellikleri kapsamaktadır. Başka bir ifade ile biyolojik cinsiyet, biyolojik bir farklılık ve kişisel bir gerçekliğe işaret etmektedir (Alabay ve diğerleri, 2014). Toplumsal cinsiyet ise bireyin karakter ve kişilik yapılarını, iş ve görevlerini, beklentilerini, davranış kurallarını ve alışkanlıklarını yönlendiren bir kavramdır (Canary, Emmers-Sommer ve Faulkner, 1997; akt: Alabay ve diğerleri, 2014.). Toplumsal cinsiyet kavramı davranış biçimlerinin, başkalarının bireyden beklentilerinin ve bireyin kendisi ile ilgili sahip olduğu duygu ve düşüncelerin oluşumundan bunların yönlendirilmesine kadar geniş bir alanda önemli ve kurucu bir rol üstlenmektedir (Brancazio, 2019).

Çocukların genellikle 2 yaş civarında cinsiyet ile ilgili algılarının oluşmaya başladığı ve takip eden bir yıllık süreçte de karşısındaki kişinin erkek ya da kadın olduğunu bildiği görülmektedir. Cinsiyete ilişkin kalıp yargıların ise 5 yaş civarında ortaya çıkarak takip eden iki yıllık süreçte çocuklarda katı bir şekilde yerleştiği görülmüştür (Martin ve Ruble, 2004). Cowan ve Hoffman (1986) tarafından yapılan araştırmaya göre 2,5 ile 3,5 yaşlarındaki çocukların cinsiyet kalıp yargı düzeylerinin bir hayli benzer olduğu belirlenmesine rağmen 3-5 yaş grubuna mensup çocuklar karşılaştırıldığında 5 yaş çocuklarında cinsiyet kalıp yargıların daha fazla olduğu saptanmıştır.

Toplumumuzda anne babaların bebek beklediklerini öğrenmesiyle birlikte toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına hizmet edecek hazırlıkların başladığı görülmektedir.

Bu süreç genel olarak isim arayışıyla başlamaktadır. Kız çocukları için genellikle sevgi ve naiflik ile ilişkili isimler aranırken erkek çocukları için güç ve cesaret ile ilişkili isimler bulunmaya çalışılır. Süreç ilerledikçe hazırlıklar hız kazanır ve doğacak olan bebeğin cinsiyetine uygun bir oda dizayn edilir. Çocuğun cinsiyetine uygun renkte kıyafet ve oyuncaklar alınırken bir yandan da çocuğun tutum ve davranışları ile ilgili temennilerde bulunulur (Artan ve diğerleri, 2016). Toplumumuzda kız ve erkek çocuklardan beklenen farklı tavır ve davranışlar mevcuttur. Örneğin; kız çocuklarının zarif olması, ev işlerine yatkın olması; erkek çocuklarının güçlü-koruyucu olması, duygularını belli etmemesi toplumumuzda uygun görülen davranışlardır (Ünlü, 2012).

Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına yönelik sergilenen katı tutumların salt ülkemizle sınırlı olduğu söylenemez. Amerika Birleşik Devletleri'nde 2000 yetişkin ile yapılan güncel bir araştırma okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet kalıp yargılarını ihlal ettikleri durumlarda (oyuncak, kıyafet seçimi vb.) başta ebeveynler olmak üzere yetişkinler tarafından tepkilere maruz kaldıklarını göstermiştir. Diğer yandan, cinsiyet kalıp yargılarının yetişkinler tarafından ihlal edilmesi durumunda da hem kadınlar hem de erkekler toplumsal bir baskı görmektedirler (Sullivan, Moss-Racusin, Lopez ve Williams, 2018).

Kadınlara ve erkeklere yönelik olarak ortaya konulan özelliklerden erkeksi özellikler araçsal (akılcılık, atılganlık, yeterlilik) iken kadınsı özellikler anlatımcı (duyarlılık, bakım vericilik, sıcaklık) kişilik özellikleri olarak belirlenmiştir. Toplumsal cinsiyet yargıları söz konusu iken fiziksel özelliklerin, davranışların ya da mesleklerin erkek ve kadına göre değiştiği gözlemlenmiştir (Bee ve Boyd, 2003; Berk, 2013; akt: Yükselen ve diğerleri, 2018). Bu bağlamda; toplumsal cinsiyet yargılarına göre kalıplaşmış olan erkek mesleklerinin statü, gelir, çeşitlilik ve teknik açıdan daha nitelikli olduğu görülmüştür. Buna karşın kadınların ise daha düşük statü ve gelir düzeyindeki mesleklerde ön plana çıktıkları ortaya konulmuştur (Bee ve Boyd, 2003; akt: Yükselen ve diğerleri, 2018). Cinsiyete yönelik bu tutum ve davranışların bireylere erken çocukluk döneminden itibaren, başta aile olmak üzere, etkileşimde bulundukları yetişkinlerden aktarılmaya çalışıldığı görülmektedir. Tenenbaum ve Leaper (2002)'in yapmış oldukları çalışmada ebeveynlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını çocuklarına aktardıkları ortaya konulmuştur. Örneğin; kız çocuklarının oyunları anneyi ve aileyi model alan oyunlardan oluşurken erkek çocuklarının oyunları daha çok mekanik beceriyi geliştirecek kurguya yöneliktir (Yağan Güder, 2014). Çocuğun

biyolojik cinsiyeti; oyun materyali seçimlerini, oyun sırasındaki rol seçimlerini, oyun arkadaşı seçimlerini ve etkileşimlerini etkilemektedir (Fabes, Martin ve Hanish, 2003).

Günümüzde kitle iletişim araçlarının hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olduğu görülmekte ve bu durum medyayı toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını aktaran bir diğer etken haline getirmektedir. Çocuklar çok küçük yaşlardan itibaren toplumsal cinsiyet ile ilgili kalıp yargıları medya aracılığıyla öğrenip içselleştirmekte ve yazılı-görsel medyada yer alan cinsiyetçi tutumlardan etkilenmektedirler (Artan ve diğerleri, 2016). Çocuklar çevrelerinden aldıklarının, medyada gözlemlediklerinin ve yaşadığı aile içerisinde içinde bulundukları durumların yalnızca gözlemcisi değil aynı zamanda uygulayıcısıdır. Dolayısıyla çocukların gündelik hayat içerisinde karşılaştıkları her şey onlarda yer etmekte ve aynı zamanda davranışlarına da yansımaktadır (Dawn, Descartes ve Colliers-Meek, 2011). Buradan hareketle çocuk kitaplarında anlatılan/resmedilen durumların da toplumsal cinsiyet kavramı açısından son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

Çocukların ailelerinden sonra sosyalleştikleri ilk alan okul öncesi eğitim kurumlarıdır. Çocuğun okula başlamasıyla birlikte anaokulunun, çocuğun sosyalleşmesi üzerindeki etkisi artmakta ve anaokulu öğretmeni onun hayatında son derece önemli bir yetişkin haline gelmektedir. Akranları ile de etkileşime giren çocuk toplumsal cinsiyet yargıları ile karşı karşıya kalmakta ve çevresinden etkilenmektedir. Aydılek Çiftçi (2011) tarafından yapılan anne-babaların ve öğretmenlerin cinsiyet rol algıları ile 60-72 aylık çocukların akran etkileşimleri ve oyuncak tercihlerinin incelendiği çalışmada babaların eril cinsiyet rol algısının sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaştığı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra kız ve erkek çocuklarının farklı etkinlik tercihleri olduğu ve bu etkinlikler için harcadıkları zamanın anlamlı bir biçimde farklılaştığı ortaya konulmuştur. Kız çocukları ebeveyn rolünde olmayı, bakım vermeyi, küçük gruplarla dar alanlarda oynamayı tercih ederken erkek çocuklarının ise güç, dayanıklılık, hız gerektiren oyunları büyük gruplarla geniş alanlarda oynamayı tercih ettikleri görülmüştür. Öğretmen ve anne babaların dişil/eril rol algısı ile 60-72 aylık çocukların tercih ettikleri bazı etkinlikler arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Cahill ve Adams (1997) tarafından yapılan bir araştırmada, öğretmenlerin yetişkin cinsiyet rol inanışları ile çocukların cinsiyet rol davranışlarına ilişkin tutumları arasındaki ilişki saptanmaya çalışılmıştır. Birçok kadın öğretmenin yetişkin cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel inanışları olmadığı tespit edilmiştir. Buna karşın bu öğretmenlerin kız

çocuklarının maskülen davranışlarını erkek çocuklarının feminen davranışlarına oranla daha anlayışla karşıladıkları ortaya konulmuştur.

18. yüzyılda Avrupa’da Friedrich Fröbels (1782-1852) anaokulunun çocuklara hizmet eden bir kurum olmaktan ziyade anneler için tasarlanmış eğitim kurumları olduğunu ifade etmiş ve anaokulları bu şekilde ön plana çıkmıştır. Fröbel anaokullarının çocuk eğitiminde önemli bir rol üstlendiğini ve bu bağlamda niteliği ve kalitesi yüksek kurumlar olması gerektiğini vurgulamıştır. Anaokulları annelerin pedagojik olarak eğitilmelerine ve çocuklarıyla nitelikli bir eğitim ortamı içerisinde bulunmalarına olanak sağlamaktadır. Fransız ‘école maternelle (anaokulu)’ sistemi içerisinde de anneye yüklenen pedagojik misyon daha baskındır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren anaokulları feminen yerler haline gelmiş, anneleri çocuk yetiştirmek konusunda destekleyen kurumlar olmuşlardır. Avrupa’nın bireylere ve anaokullarına geçmiş dönem bakışları ile birçok gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin günümüz bakış açıları karşılaştırıldığında büyük farklılıklar olmadığı görülmektedir. Gerek birçok batı ve doğu toplumunda gerekse toplumumuzda ideal olarak kabul edilen erkeksi ve kadınsı duygu-davranışlar, yaşamlarının başlangıcından itibaren bireylere öğretilmekte ve birçok eğitim kurumu toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmektedir (Allen, 2006). Bireylerin hayatına yön veren erken çocukluk döneminde başta aile daha sonra da çocuğun etkileşimde bulunduğu tüm kişi ve durumlar önem kazanmaktadır. Bu bağlamda 60-72 aylık çocuğa sahip ebeveynlerin toplumsal cinsiyet kavramına dair algılarının belirlenmesi son derece önemli olacaktır.

Araştırmanın problemi erkek çocuklarının feminen, kız çocuklarının maskülen davranışlarına karşı anne-baba yaklaşım stratejileridir. Çalışma grubunu İstanbul ilinde yaşayan ve 60-72 aylık çocuğa sahip olan ebeveynler oluşturmaktadır. Bu ebeveynler ilköğretim, ortaöğretim, lisans ve lisansüstü eğitim durumlarına göre kategorize edilerek her eğitim düzeyine mensup anne ve babalar ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, erken çocukluk dönemindeki erkek çocuklarının feminen, kız çocuklarının maskülen davranışlarına karşı anne-baba yaklaşım stratejilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

1.3 Araştırmanın Önemi

İnsan toplumsal bir varlıktır; toplumun gelenek, görenek, inanç ve düşünceleri bireyi etkilemektedir. Toplumlar yapılarına göre bireylere cinsiyet algılarına uygun biçimde roller vermektedirler. Çocuklar 2 yaşından itibaren cinsel bir kimlik geliştirmekte ve 3 yaşından itibaren de cinsel yönden mensubu olduğu sınıfı fark etmektedirler (Alpan, 2018). Bireyin bedenini ve benliğini algılaması; kabullenmesi; duygu, düşünce ve davranışlarda cinsel kimliğine uygun yönelimler göstermesi beklenmektedir. Örneğin; erkeğin kendini erkek olarak algılaması ve kabullenmesi; güdü, duygu ve davranışlarda dişiye doğru yönelimi, normal denebilecek bir cinsel benlik duygusunun kişiye yerleşmiş olduğunu ve erkek cinsel kimliğinin varlığını göstermektedir (Öztürk, 1997; akt: Ünlü, 2012). Bu aşamada çocuğun yaşadığı çevrenin de (aile, mekân, kullanılan araç gereç vb.) cinsiyet rollerini belirlemede ve pekiştirmede yadsınamaz bir katkısı vardır. Başka bir deyişle; cinsiyet sınıflandırmasında bireylere kendi cinsiyetine özgü özellikler, bu özelliklere uygun olarak geliştirilmiş davranışlar erken çocukluk döneminden itibaren öğretilmektedir. Bunların doğrultusunda bireyden beklenen ise cinsiyet rolüne uygun olarak kendi kimliğini erkek ya da kadın olarak algılaması ve cinsiyetinin gerektirdiği davranışları göstermesidir.

Aile, toplumsal ilişkilerin oluştuğu ilk birim olup ebeveynler kendi düşünce yapılarını çocuklarına aktararak onların kişilik özelliklerini ve toplumsallaşma süreçlerini etkilemektedirler (Gander ve Gardiner, 2010; akt: Menekşe, 2019). Erken çocukluk döneminin çocuğun gelişimi için kritik bir dönem olduğu göz önünde bulundurulduğunda çocuğun ilk öğretmeni olan ailenin çocuk üzerinde son derece etkili ve gelişimi açısından önemli olduğu çıkarılabilmektedir.

Türkiye’de yetişkinler ile ilgili toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rol davranışları çalışmaları yapılmış olsa da erken çocukluk dönemindeki çocukların davranışları, bu davranışlara karşı ailenin yaklaşım stratejilerinin incelendiği az sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Yapılan bu araştırmanın hâlihazırdaki araştırma boşluğunu (research gap) belirli oranlarda dolduracağı, ilgili alan yazında yer alan kuramsal bilgi birikimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4 Varsayımlar

60-72 aylık ebeveynlerin, yüz yüze yapılan görüşmeler sırasında sorulan soruları doğru ve samimi bir biçimde yanıtladıkları varsayılmıştır.

1.5 Sınırlılıklar

Araştırma İstanbul ilinde yaşayıp 60-72 aylık çocuğa sahip olan anne babalar ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Cinsiyet: Erkek ve dişiye ayırt eden biyolojik özellikleri ifade etmektedir. Bu tanım kromozomlar, anatomi, hormonlar, üreme sistemleri ve diğer fizyolojik bileşenlerdeki kadın ve erkek farklılıklarını vurgulamaktadır (Lindsey, 2015).

Toplumsal Cinsiyet: Toplumun kadın ve erkek için uygun bulduğu, toplumsal olarak inşa edilmiş rolleri, davranışları, aktiviteleri ve nitelikleri kastetmektedir. ‘Erkek’ ve ‘kadın’ cinsiyet kategorileriyle ‘erkeklik’ ve ‘kadınlık’ toplumsal cinsiyet kategorileridir (İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2014).

Toplumsal Cinsiyet Rolü: Toplumsal olarak belirlenmiş özellikleri ve beklentileri ifade etmektedir. Belirli bir kültürde erkek ya da kadın olmayla ilgili tutum, davranış, inanç ve değerlerdir (Newman, 2002).

Cinsiyet Kimliği: Kişinin eril ve dişi olarak öz tanımını ifade etmektedir (Wood ve Eagly, 2009). Başka bir ifade ile cinsiyet kimliği, bireyin kendini erkek ya da kadın olarak algılayışıdır (Fabes ve Martin, 2009; akt: Yağan Güder, 2014).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları

Biyolojik cinsiyet, bireyleri dişi ve eril olarak birbirinden ayıran biyolojik özellikleri kapsayarak bu farklılıkları anatomide, kromozomlarda, hormonlarda ve üreme sistemlerinde diğer fizyolojik bileşenlerle tamamlamaktadır (Lindsey, 2015). Başka bir deyişle cinsiyet (sex), dişi ve erkek olmanın biyolojik yönü olarak tanımlanırken tüm canlılarda herhangi bir türün üyelerinin üreme yönünden birbirini tamamlayan dişi ve erkek olarak ayırt edilebilen özelliklerin bütünüdür (San Bayhan ve Artan, 2012). Embriyoda yer alan 23. kromozom çifti X ve Y olarak ikiye ayrılmakta ve bu kromozomlar bebeğin cinsiyetini belirlemektedir. Cinsiyet kromozomları erkeklerde XY örüntüsü şeklinde iken kadınlarda ise XX örüntüsü şeklinde yapılanmaktadır. Bu yapılanmada, bebeğin cinsiyeti spermden gelen cinsiyet kromozomu tarafından belirlenir. Bir sperm hem X hem Y kromozomuna sahip olabilmektedir. Y kromozomu SRY olarak isimlendirilen erkeklik genini taşır. Bir yumurta (X), X kromozomu taşıyan sperm tarafından fertilize edilirse şekillenen zigot XX örüntüsüne sahip olacak yani bebek dişi olacaktır. Yumurta (X), Y kromozomu taşıyan sperm ile fertilize olduğu takdirde zigot XY örüntüsüne sahip olacak yani bebek erkek olacaktır (Papalia, Olds ve Feldman, 2004; Vasta, Haith ve Miller, 1992; akt: Yükselen ve diğerleri, 2018; Bee ve Boyd, 2009).

Tüm toplumlar, tarihi akışta varlıklarının temellerini sağlam atmak, kabul görülmeyi sağlamak ve sonsuza kadar var olmak üzere hareket etmişlerdir. Toplumlar bu tarihsel yolculuğunda, doğada hazır halde bulunanların üzerine tamamı kültürel unsurlar ekleyerek biçim kazanmaktadırlar. Bu süreçte, toplum tarafından üretilmiş sayısız üründen bir tanesi de toplumsal cinsiyettir (Bingöl, 2014). Toplumsal cinsiyet (gender) kavramı geniş açılıma sahip, kapsamlı bir kavramdır (Özaydınlık, 2014). Bu kavram, başta erkek ve kadın olmak üzere tüm cinsel kimliklere yönelik olarak toplumda yer edinmiş beklenti, algı ve davranışlar bütününe ifade etmektedir. Toplumsal olarak kurgulanması sebebiyle yalnız biyolojik cinsiyete bağlı olarak ortaya çıkmamış olup yaş, coğrafi bölge, mensup olunan sınıf, dinsel ve etnik kimlik, ideolojik ve siyasal görüş, medeni durum, cinsel yönelim ve engellilik durumu gibi birçok unsura

bağlıdır. Sosyolojik ifade ile toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek bedenlerini tanımlayan fizyolojik ve anatomik farklılıklardan değil bireylerin sosyal çevreleri ve bu çevre içerisinde edindikleri deneyimleri ile ilgilidir (Kılıç, Beyazova, Akbaş, Zara ve Serhatlı, 2014).

Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak kadınların ve erkeklerin kimliklerini psikolojik ve sosyolojik dolayısıyla tarihsel ve kültürel olarak belirlemiştir. Her toplum bir kadın veya erkeği farklı beklentileri, hakları, sorumlulukları, nitelikleri ve davranış model ve rolleri olan birer bireye dönüştürmektedir (Günay ve Bener, 2011). Cinsiyet doğuştan ve biyolojik bir kavramı ifade ederken toplumsal cinsiyet sosyo-kültürel çevrede yapılandırılan eril ve dişil niteliklere, rollere, davranış modellerine ve sorumluluklara işaret etmektedir. Biyolojik cinsiyet toplumlara göre farklılık göstermezken toplumsal cinsiyet topluma, kültüre, zamana ve hatta aileye göre değişkenlik göstermektedir (Çelik, 2008). Butler (2008), cinsiyetin kadın ve erkek arasındaki biyolojik fark olduğunu, toplumsal cinsiyetin ise kadın ve erkek rollerinin ayrılması olduğunu belirtmektedir. Gündelik yaşantıda ve kullanıyor olduğumuz dilde herhangi bir ayrıma gidilmeksizin bu iki kavram birlikte ifade edilmelerine karşın biyolojik özellikler ile bu özelliklerin üzerine inşa edilen toplumsal durum, cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) terimleri ile adlandırılarak birbirlerinden ayrı tutulmaktadır. Bu ayrım oldukça yeni bir tarihe sahiptir (Vatandaş, 2007).

2.2 Cinsiyet Rolü Gelişimi

Toplumsal cinsiyete ilişkin rol beklentilerinin bireyin doğum öncesi dönemi ile başladığı ve doğum ile birlikte rol gelişimlerinin hız kazandığı bilinmektedir. Bu süreçte herkesin dikkatini çeken ilk özellik bebeğin cinsiyeti olmakla birlikte cinsiyet rolü gelişiminin ilk öğreticileri ebeveynlerdir. Bebeğin bakımını üstlenen kişiler bebeğe yönelik istek ve beklentilerini cinsiyete göre belirlemektedirler (Özdemir, 2006; akt: Arıcı, 2011). Dilek (1997)'in yapmış olduğu çalışmada erken çocukluk dönemindeki çocukların toplumsal cinsiyet kimliği kazanımında ebeveynlerinin rolü araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarında gelir düzeyi ve eğitim seviyesi yüksekliğine rağmen özellikle babaların büyük bir bölümünün çocuğunu toplumsal cinsiyet kimliği kazanımında yönlendirdiği gözlemlenmiştir (akt: Yağan Güder, 2014).

Kohlberg, çocuğun cinsiyeti kavrayışında bilişsel yöne dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamakta ve çocuğun cinselliği tam olarak anlaması için üç aşamadan geçmesi gerektiğini savunmaktadır (Başal, 2007). İlk aşama temel cinsellik kişiliği (basic gender identity)dir. Bu aşama çocuğun kız/erkek olduğuna dair cinsiyetlere özgü fiziksel farklılıkları anlama aşamadır. Çocuk kadın/erkek arasındaki fiziksel farklılıkları görüp kavraması sonucunda bu aşama tamamlanmış olur. İlk aşamada genellikle kurallar katıdır ve esnetilemez (Çok ve diğerleri, 2018). İstek ve beklentiler doğrultusunda yapılan düzenlemeler sonucunda birey 2 yaşına geldiğinde cinsel kimliğini (gender identity) fark etmekte, 3 yaşına geldiğinde ise öğretilen cinsiyet rollerine uygun şekilde davranmaya başlamaktadır (Tatlıcı, 2002). İkinci aşama ise cinsel sabitlik (gender stability)tir. Çocuk bu aşamada cinsiyet sürekliliğini kavramakta ve kadın/erkek olarak büyüyeceğini anlamaktadır. Cinsel sabitlik aşamasında kuralların daha esnek olduğu görülmektedir ve bu aşamaya varıldığında çocuğun kendi cinsiyetine karşı bir tercih yapması söz konusu olmaktadır. “Ben bir kadınıym/erkeğim ve kadın/erkek işi istiyorum.” fikri çocuğun kendi cinsiyetine uygun şekilde davranması açısından ahlaki bir zorunluluk olarak görülmektedir (Çok ve diğerleri, 2018). Çocuklarda 4 yaş civarlarında cinsiyet sürekliliği (gender stability) kavramı gelişmektedir. Bu kavram ile birlikte çocuklar tarafından ömür boyu aynı cinsiyeti taşıyacağı ve kadın veya erkek olarak büyüyecekleri anlaşılmaktadır (San Bayhan ve Artan, 2012). Üçüncü ve son aşama ise cinsel korunum (gender conservation) aşamasıdır. Çocukta, bireyleri yüzeysel olarak birtakım farklılıkları olsa dahi cinsiyet değişikliği olmayacağı düşüncesinin geliştiği aşamadır (Çok ve diğerleri, 2018). 5-6 yaş civarlarında ise cinsiyet değişmezliği/cinsel korunum (gender consistency-conservation) fark edilmektedir. Bu kavram kişinin görünüşü değişse bile cinsiyetinin değişmeyeceği anlamına gelmektedir (Bee ve Boyd, 2009). Bu durum kültür farkı olmaksızın evrensel bir gerçekliktir. Kız/erkek olarak kendini tanımlamaya başlayan çocuk daha sonraki deneyimlerini mensubu oldukları cinsiyet kategorisine göre organize etmektedir. Çocuk önce kendisini daha sonra da diğer bireyleri kız/erkek olarak sınıflandırdığında dişilik/erkeklik sınıflandırmasına göre düşünceler geliştirmeye başlar. Kendini belirli bir cinsin mensubu olarak görmek kişilik gelişiminin önemli bir parçasıdır (Miracle, Miracle ve Baumeister, 2003; akt: Çok ve diğerleri, 2018). Bu sınıflandırma tek bir kişi veya modelden değil ebeveynler, kardeşler ve popüler kültür gibi birçok kaynaktan üretilmiştir (Başal, 2007; San Bayhan ve Artan, 2012). Cinsiyet

rolü gelişimi ebeveyn ya da bakıcılarla başlayan daha sonrasında bireyin sosyal çevresi, arkadaşları, öğretmenleri ve kitle iletişim araçlarıyla desteklenen bir süreçtir. Bu faktörlerin etkileşimiyle birey edindiği öğretileri algı ve düşünce sistemi ile harmanlayarak cinsiyetine ilişkin rollerini içselleştirmektedir (Gültepeataç, 2000; akt: Arıcı, 2011). Keleş (2008), “Erken Çocuklukta Toplumsal Cinsiyet Değişmezliği Ölçüm Aracı’nın Uyarlanması” adlı bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada, Kohlberg’in öne sürmüş olduğu toplumsal cinsiyet kazanımındaki diziye göre tekrar düzenlenen “Toplumsal Cinsiyetin Değişmezliği Ölçüm Aracı (TCDÖA)”nın (2004) geçerlik ve güvenirlik çalışmasının yapılması amaçlanmıştır. Bu araştırmanın çalışma grubunu 3-7 yaş arası toplam 300 çocuk oluşturmuştur. Araştırma sonucuna göre TCDÖA’nın tutarlılık seviyesi yalnızca ilgili yaş grubu için geçerli ve güvenilirirdir.

Cinsel kimlik ile ilgili yapılan ilk çalışmalar bebeklerin cinsiyete özgü tanımlamaları anlama yaşlarının ortalama 30 aylık olduğunu gösterirken son çalışmalar cinsel kimliği anlama yaşının daha küçük olduğunu göstermektedir (Stoller, 1964; Kohlberg, 1966; Zucker, 2005; akt: Özsungur, 2010; Ruble, Taylor, Cyphers, Greulich, Lurye ve Shrout, 2007). Quinn ve arkadaşları (2002) tarafından yapılan deneysel çalışmada bebeklerin ortalama 3-4 aylıkken kadın/erkek ayrımı yapabildikleri görülmüştür. Bebekler 6 ay dolaylarında yüz ve sesleri cinsiyetlere göre ayırt edebilmekte ve aynı zamanda yüzler ve sesler arasında ilişki kurabilmektedir. Bunu yanı sıra 10 aylık bir bebek kadın/erkek yüzleri ile cinsiyete özgü nesneler arasında ilişki kurabilmektedir. Poulin-Dubois, Serbin, Eichstedt, Sen ve Beissel tarafından 2002 yılında yapılan bir çalışmada çocuklara dişi, erkek ve cinsiyet kimliği olmayan oyuncak bebek ile kadınsı, erkeksi ve nötr aktiviteler (temizlik yapmak, tıraş olmak, uyumak) sunulmuştur. Çocuklardan, sunulan dokuz bebek arasından seçim yapmaları beklenmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında yalnızca 24 aylık kız çocuklarının erkeksi ve kadınsı faaliyetler ile ilgili bilgi sahibi oldukları belirlenmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında ise 31 aylık erkek çocukların kalıplaşmış faaliyetler hakkında birtakım bilgilere sahip oldukları görülmüştür. Yapılan çalışmanın her iki aşamasının sonuçları birleştirildiğinde çocukların kalıp yargısal görüşlerinin en erken 24 aylıkken oluşmaya başladığı ortaya konulmuştur.

Bireyler, bebekliklerinden itibaren, cinsiyetlerine özgü giyeceği kıyafet renklerinden oyuncaklarına kadar manipüle edilerek yetiştirilmekte ve bu çocuklardan cinsiyetlerine özgü tutum ve davranışlar sergilemeleri beklenmektedir (Bora ve Üstün,

2005; Dökmen, 2004; Thorne, 1993; Kahraman, 2010; akt: Çok ve diğerleri, 2018). Toplumsal cinsiyet kimliği ile ilgili beklentiler, kültür ile bağlantılı olan cinsel eğilim ve tutumlarla birlikte erken çocukluk döneminde oluşmaktadır (Taşçı ve Saruhan, 2007). Çocuklar yaş aldıkça, özellikle aile içerisinde, toplumsal cinsiyet kalıplarına maruz kalmaktadırlar. Süreç ilerledikçe bu durum, kendi akran grubu ile ergenlik dönemi boyunca desteklenmektedir (Martin, Wood ve Little, 1990). Bunların yanı sıra çocuğun okul deneyimi ve medya ile de toplumsal cinsiyet kalıpları pekişmeye devam etmektedir (Ersoy, 2009; Yılmaz ve diğerleri, 2009). Bu yargılar yalnızca betimleyici değil aynı zamanda yönlendirici ve zorlayıcı niteliktedir (Fiske ve Stevens, 1993; akt: Çok ve diğerleri, 2018).

Cinsiyet rollerinin gelişimi ile ilgili olarak, pek çok bilişsel gelişim psikoloğu, çocuğun kendi cinsiyeti ile tutarlı davranışları ve değerleri elde etmede doğası gereği güdülenmiş olduğunu ve bunun öz benliğin sosyalleşmesi (self socialization) olarak nitelendirilebileceğini ortaya koymuşlardır (Craig ve Baucum, 2002; akt: Yükselen ve diğerleri, 2018). Toplumsal cinsiyete ilişkin kavram gelişimleri ile ilgili olarak çocukların doğumdan 12. aya kadar geçen süreçte kadın/erkek sesini ayırt edebildikleri, resimlerde görsel ayırım yapabildikleri ve kadın/erkek sesi ile görüntüyü eşleştirebildikleri belirtilmiştir. 12-24 ay arasında erkek çocukların kızlara göre daha kendine güvenen ve saldırgan davranışlar sergiledikleri gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra 24 ay civarındaki çocukların kendi cinsiyetlerine uygun oyuncaklarla oynamayı tercih ettikleri belirtilmiştir. Bu durum erkek çocuklarda daha çok göz önünde olup erkeklerin bebek gibi kız oyuncacı olarak addedilen oyuncaklarla oynamaktan kaçındıkları, kızların ise oyuncaklara ilişkin tutarlı bir cinsiyetçi eğilim göstermedikleri ortaya konmuştur. 24-36 aylık çocukların yetişkin eşyaları, fiziksel görünüşleri, kişilik özellikleri ve rolleri hakkında bilgi edindikleri; cinsiyet kategorilerini anlayarak bireyleri kadın/erkek olarak etiketledikleri; cinsel kimliklerini anladıkları ve bu kimliğe yönelik olarak cinsiyet kalıp yargıları oluşturdıkları ve çocukların kendi cinsiyetinden olan arkadaşları ile oynamayı tercih ettikleri görülmüştür. 36-60 aylık çocuklarda oyun ve oyuncak tercihlerinde cinsiyet farklılıklarının ön plana çıktığı; cinsiyet değişmezliğinin (gender consistency) anlaşıldığı; etkinlik, renk, kişisel özellik gibi alanlarda güçlü kalıp yargıların oluştuğu anlaşılmıştır. Okul öncesi dönemin son yıllarında, cinsiyete ilişkin inanış ve davranışlarda katılığın en yüksek düzeyde olduğu ve bu durumun erkeklerde kızlara oranla daha fazla etki gösterdiği belirtilmiştir. 72-84

aylık çocuklarda ise cinsiyete yönelik kalıp yargıların devam ettiği ve bu durumun televizyon programı tercihlerine, etkinliklere katılıma, iç/dış mekân oyunlarına ve hobilere yansıdığı görülmüştür (Cook ve Cook, 2005; akt; Yağan Güder, 2014).

2.3 Cinsiyet Rolü Kazanımını Etkileyen Faktörler

Bireye verilen kimliklerden en önemlisi olan ve onu hayatı boyunca etkileyen cinsel kimlik ve bu bağlamda cinsiyet rolü kazanımı biyolojik, sosyal ve bilişsel bileşenlere bağlı olarak gelişmektedir (Laffy, 2013; Maccoby, 1998; akt: Artan ve diğerleri, 2016).

Biyologlar tarafından cinsiyet farklılıklarının gelişimine ilişkin çalışmalar yapılmış ve yapılan bu çalışmalardan çeşitli bulgular elde edilmiştir. Örneğin; birçok kültürde cinsiyet rolleri arasında benzerlikler olduğu tespit edilmiş ve bu durum cinsiyet farklılıklarının biyolojik temelli olduğunun düşünülmesine yol açmıştır. Evrimin, kromozomların ve hormonların biyolojik etkiler arasında yer aldığı belirtilmektedir. Östrojen ve androjenlerin iki ana cinsiyet hormonu olduğu ve bu hormonların cinsiyet farklılıklarının oluşumunda kritik işlevlere sahip olduğu bilinmektedir (Santrock, 2016). Yapılan çalışmalarda gebeliğin yalnızca ilk birkaç haftasında dişi ve erkek embriyoların birbirlerine benzedikleri saptanmıştır. İlerleyen gebelik sürecinde fetüsün iç cinsiyet organları dişi ya da erkek olarak 3. aya kadar yapılanmaktadır. Embriyoda testislerin gelişmesini sağlayan kromozomun Y kromozomu olduğu saptanmıştır. Erkek embriyosunda yer alan Y kromozomunda bulunan genler, yumurtalık yerine testislerin gelişimini harekete geçirmekte ve bu şekilde erkekler dişilerden farklılaşmaya başlamaktadır (Vasta, Haith ve Miller, 1992; akt: Yükselen ve diğerleri, 2018; Santrock, 2016). Cinsiyet gelişimine ilişkin yapılan bir araştırmada cinsiyet hormonlarının, çocukların sosyal-duygusal gelişimini etkilediği saptanmıştır. Fetüs döneminde, yüksek fetal testosteron seviyesine sahip olunmasının 6-10 yaş arasında tercih edilen oyunları etkilediği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra araştırmalar hormonlarda görülen anomalilerin cinsiyet rollerine ilişkin davranışlarda etkili olduğunu ortaya koymuştur (Lai, Lombardo, Auyeung, Chakrabarti ve Baron-Cohen, 2015).

Cinsiyet rolü kazanımına ilişkin yapılan çalışmalarda, genetik unsurların kişilik üzerinde, sosyal davranışlarda ve bilişsel becerilerde farklılıklara neden olabileceği öngörülmektedir. Bunun yanı sıra bu konuda yapılan araştırmaların sonuçları farklı

bulgular da ortaya koymaktadır. Bu kapsamda çeşitli araştırmalar halen yürütülmektedir. Genlerin biyolojik cinsiyeti belirlemede etkili oldukları kanıtlanmış olsa dahi dişi ve eril kendilik kavramı üzerinde sosyal çevrenin etkili olduğunu belirten görüşlere de rastlanmaktadır (Shaffer ve Kipp, 2010; akt: Yükselen ve diğerleri, 2018).

Cinsiyet rolleri, bireylerin sosyal-duygusal yaşantılarını her yönüyle etkileyecek bir farklılaşmanın temelini oluşturmaktadır. Bireylerin geliştirecekleri yetenekleri, kendi ve çevrelerindeki diğer kişiler hakkındaki düşünceleri, duyguları, karşılaşılan sosyo-yapısal fırsat ve kısıtlılıklar, sosyal yaşantı ve meslek seçimi toplumun cinsiyetleri kodlama biçiminden büyük ölçüde etkilenmektedir (Artan ve diğerleri, 2016). Bireylerin cinsiyet rolleri kazanımında biyolojik ve bilişsel yapının, toplumsal gelenek ve göreneklerin, norm ve beklentilerin, değer yargılarının ve sosyal deneyimlerin etkili olduğu bilinmektedir (Santrock, 2016). Sosyal yapılar, fiziksel yapılar gibi görülemeseler de bu yapının getirdiği normalar ve beklentiler hissedilebilmektedir. Örneğin; kıyafet seçimleri toplum tarafından kabul görmüş kurallara göre belirlenmektedir. Uygun kıyafetler ise toplumun yazısız kanunları, etnik kökeni gibi sosyal konumlar ile ilgilidir. Bu durum bireyler kısıtlandığında daha çok hissedilmekte onlara özgür bir hareket alanı sağlandığında ise daha az fark edilmektedir. Özetle; toplumsal yapı bireyin kendini tanımlamasını ve seçenek olan sunulan kategoriler arasından kendine “uygun” olanı seçmesini sağlamaktadır (Şıvgın, 2015).

Aile çocuğun ilk sosyalleşme merkezi olması dolayısıyla onun toplum ile uyumlu olmasında ve ona kültürel değerlerin aktarılmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda aile, cinsiyet kimliklerinin ve rol beklentilerinin üretildiği bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Aktaş, 2011). Çocuğun ailesi ve içinde büyüdüğü çevre cinsiyetine uygun davranması noktasında çocuğu yönlendirmekte ve ona karşı beklenti içerisine girmektedir. Bu durumda erken çocukluk döneminden itibaren cinsiyet kalıp yargıları oluşmaya başlamaktadır (Witt, 1997; akt: Bağçeli, 2008). Başka bir ifade ile çocuğun toplumsal cinsiyet rol kazanımında, kendi cinsiyetine özgü davranış sergilemesinde, ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarından etkilendiği ve birçok ebeveynin farkında olarak/olmayarak kız/erkek çocuklarının kendi cinsiyet rolüne uygun davranışlar sergilemeleri beklentisinde olduğu bilinmektedir. Bu beklentiler dolayısıyla anne babaların çocuğuna karşı olan davranışları etkilenmektedir (Chick, Heilman-Houser ve Hunter, 2002; Yağan Güder, 2014; Lindsey ve Mize, 2001). Özkan (2009) tarafından yapılan araştırmada, 5-6 yaş arası çocukların cinsiyet özelliklerine

ilişkin kalıp yargıları anne babaların cinsiyet rol algısı, eğitim düzeyi, yaşadığı il gibi değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda, çocuğun annesinin cinsiyet rolü ve yaşadığı ile göre cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılarında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Buna karşın çocuğun yaşının, cinsiyetinin, kardeş sayısının, aile yapısının, baba cinsiyet rolünün ve anne çalışma durumunun kalıp yargıları etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Ünlü (2012) tarafından yapılan çalışmada erken çocukluk dönemindeki çocukların yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, anne çalışma durumu, okul öncesi eğitim kurumlarında geçirilen süre ile çocukların cinsiyet rol davranışları karşılaştırılmıştır. Araştırma sonuçları anne-baba eğitim düzeyi ve okul öncesi eğitim kurumlarında geçirilen süre ile kız ve erkek çocuklarının cinsiyet rol ve davranışlarında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Öte yandan yaş değişkeni erkek çocuklar için anlamlı bir fark yaratmazken kız çocukları için anlamlı bir farklılık oluşturmıştır. Bununla birlikte annenin çalışma durumu hem erkek hem de kız çocukları için anlamlı bir farklılaşma ortaya koymuştur. 2004 yılında Murray tarafından yapılan bir araştırmada geleneksel ve eşitlikçi aile yapılarına sahip çocukların toplumsal cinsiyete yönelik algıları incelenmiştir. Araştırma sonucunda, her iki aile yapısından gelen çocukların da kalıp yargısal görüşlere sahip olduğu fakat geleneksel ailelerden gelen çocukların, eşitlikçi ailelerden gelen çocuklara göre kadın/erkeklere ilişkin daha fazla kalıp yargısal görüşe sahip olduğu belirlenmiştir (akt: Yağan Güder ve Ata, 2018). Bununla birlikte, Everett'in 2011 yılında yaptığı bir araştırmada, çocukların toplumsal cinsiyet kavramlarının oluşmasında anne-babanın cinsiyete ilişkin değerlerinden çok çocukların anne-babalarının değerlerini nasıl algıladıklarının daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (akt: Yağan Güder, 2014).

Günaydın tarafından 2013 yılında yapılan çalışmada, ülke genelinde sıkça kullanılan yetişkin eğitim programlarından 0-18 Yaş Aile Eğitimi Programı'nın analizi çerçevesinde aile içerisindeki cinsiyet rol dağılımı inşası ve annelik ideolojisi araştırılmıştır. Bu kapsamda aile fertlerine atfedilen anne, baba ve çocuk rolleri incelenmiştir. Bununla birlikte ailenin şekillenmesinde kadının stratejik konumunu ortaya koymak üzere annelik ideolojisi araştırılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda, aile içerisindeki cinsiyetçi rol dağılımlarının ve beslenme-bakım sorumluluklarının annelik ideolojisini yeniden ürettiği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte ataerkil ilişkilerin, kadının ailedeki ikincil konumunu güçlendirdiği saptanmıştır.

Aydın (2009), cinsiyet kimliği oluşumunda öğretmenlere, akranlara ve yakın çevreye vurgu yaparak kurulan ilişkilerin cinsiyet rol kazanımındaki öneminin altını çizmektedir. Ebeveyn ve yakın çevrenin cinsiyetlere ilişkin beklentilerini içselleştiren çocuklarda konuya ilişkin şematik algının katı bir şekilde oluştuğunu belirtmektedir (Şıvgın, 2015). Çocukların gelişimine çevresini oluşturan ilişkiler sistemi olarak bakan Bronfenbrenner, bir çocuğun sosyal-kültürel ortamda doğup büyüdüğünü ve her bir sosyal-kültürel ortamın da bir diğerinin etkisi altında olduğunu savunmuştur. Örneğin; bir çocuk kendi sosyal normları, kültürel değerleri ve kuralları olan bir ailede doğmaktadır. Çocuğun dünyaya gelmiş olduğu bu aile de toplum, okul ve diğer kurumlarla ilişki içerisindedir. Çocuğun gelişiminde rol oynayan bu bileşenler hem aileyi hem de çocuğu cinsel rol kazanımı açısından etkilemektedir (Özgenç ve Doğan, 2014; LaVoi ve Dutove, 2012; Arı ve diğerleri, 2018).

Çocuk kitaplarının erken çocukluk döneminde pek çok açıdan çocuğun gelişimine katkı sağladığı bilinmektedir (Anderson ve Hamilton, 2005; Gooden ve Gooden, 2001). Resimli kitaplarda yer alan ilgi çekici resimler çocukların cinsiyet rolleri ve farklılıkları ile ilk kez karşılaştıkları alan olabilmektedir. Erken çocukluk döneminde resimli çocuk kitapları çocuğun yaşantısına dair rollerini, görev ve sorumluluklarını tanıdıkları materyallerdir. Farklı birçok kavram görmeleri ve bu kavramları yakından inceleme fırsatı bulmaları dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolleri açısından da oldukça önemlidir (Artan ve diğerleri, 2016; Hayes, 2001). Çocuk kitaplarına ilişkin yapılan birçok çalışmada her iki cinsiyet için de önyargılı ifadelerin var olduğu, özellikle kadın cinsiyetine yönelik dilsel ve dildışı kalıp yargıların vurgulandığı ortaya konulmuştur (Esen, 2013). Gürşimşek ve Günay (2005) tarafından yapılan bir araştırmada çocuk kitaplarındaki cinsiyet rollerinin nasıl belirlendiği ve ne şekilde kitaplara yansıtıldığı belirlenmiştir. Kitaplarda genellikle toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına yönelik dilsel ve dildışı öğelere rastlanmıştır. Bununla birlikte cinsiyete ilişkin verilen mesajların toplumsal kalıp yargı ve inanışları pekiştiren bir tutum içerisinde ele alındığı ve bu şekilde çocuklara aktarıldığı ifade edilmiştir. Köşeler (2009) tarafından yapılan çalışmada ise okul öncesi döneme yönelik masal ve öykü kitapları toplumsal cinsiyet açısından değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında 50 adet masal kitabı ve 200 adet öykü kitabı incelenmiş olup bu kitaplarda kadınların meslek rollerinin az olduğu ve kadınlar için çalışma hayatının kısıtlı tutulduğu belirlenmiştir. Kitaplardaki figürler açısından bakıldığında; kadınların ev içerisinde ve anne rolünde

betimlendiği, kız çocuklarının ise annelerine temizlikte ya da mutfakta yardım ederken resmedildiği görülmüştür. Buna karşın erkek çocukları annelerine alışverişte yardım ederken betimlenmiştir.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda medyanın/kitle iletişim araçlarının gücü yadsınamaz bir hal almıştır. Gazeteler, magazinler, televizyon, radyo, reklamlar, sinema, video ve internet cinsel mesajlara ve cinsiyet rol kazanımına büyük ölçüde katkı sağlamaktadır. Kitle iletişim araçlarının en güçlülerinden biri olan televizyon, özellikle reklamlar aracılığı ile çocukların cinsel rol kazanma sürecini etkilemekte ve onların tutum ve davranışlarının oluşumunda önemli bir rol üstlenmektedir (San Bayhan ve Artan, 2012). Yapılan araştırmalar, çocukların 3 ila 4 saat televizyon izlediklerini ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra bir çocuk yılda 900 saat okulda zaman geçirirken buna karşın 1500 saat televizyon karşısında vakit geçirmektedir (Demirhan, Samur ve Büyüктаşkapu, 2013; İşliyen ve İşliyen, 2014; akt: Çok ve diğerleri, 2018). Günümüzde birçok ebeveyn televizyonu çocuk bakıcısı olarak kullanmakta ve bu şekilde kendilerine zaman ayırabilmektedir. Oysa bu noktada televizyonun çocuğun gelişimi üzerindeki olumsuz etkileri göz ardı edilmemelidir.

2.4 Toplumsal Cinsiyet Roller Kuramları

2.4.1 Sosyobiolojik Kuram

Sosyobiolojik kuram, 1970'li yıllarda Edward Wilson tarafından ortaya atılmıştır. Wilson, hayvanlar üzerinde yaptığı gözlemlerle dişil ve eril arasındaki farklılıkların açıklanmasında önemli bir rol oynamıştır (Caporael, 2001). Biyolojik yaklaşım ile sosyobiolojik yaklaşım benzerlikler gösterse de merkeze aldıkları noktalar itibariyle birbirlerinden ayrılmaktadır. Biyolojik yaklaşım cinsiyet gelişiminde beyin yapısı ve hormonların önemine dikkat çekerken sosyobiolojik yaklaşım evrim ve kalıtsal transferi merkeze almaktadır (Özdemir Yılmaz, 2019).

Sosyobiolojik kuram, sosyal davranışın kökenini Darwin'in doğal seçim (natural selection) ilkesi ile açıklamaktadır. Doğal seçim, erkekler ve kadınlar arasında toplumsal cinsiyet ayrımına ilişkin temel farklılıklar meydana getirmiştir. Bu süreçte erkekler ve kadınların genlerini koruyabilmek adına farklı yollarla eş seçtikleri açıklanmaktadır. Örneğin; dişiler onları koruyacak ve onlara yiyecek sağlayacak erkeklere yönelik bir tercih yaparken erkeklerin ise girişken, rekabetçi ve saldırgan

davranarak dişilerin dikkatlerini çekmeye çalıştıkları açıklanmaktadır (Fieldman, 2003; Shaffer ve Kipp, 2010; akt: Yükselen ve diğerleri, 2018). Buna istinaden evrimin yalnızca fiziksel özellikler üzerinde değil aynı zamanda saldırganlık, karar alma ve çiftleşme gibi davranışlar üzerinde de etkili olduğu bilinmektedir (Santrock, 2016). Evrimsel kurama göre erkekler ve kadınlar pek çok açıdan benzerliklere sahip olmalarına karşın süreç içerisinde gelişen durumlara adapte olmaya çalışırken bazı alanlarda sahip oldukları farklı becerileri daha aktif kullanmaya başlamışlardır. Örneğin; erkeklerin izleme, hedefleme, avcılık, üç boyutlu görselleştirme yeteneklerinin kadınlara göre daha üstün gelişim göstermiş olabileceği düşünülmektedir. Cinsiyete bağlı genetik faktörler farklı gelişim aşamalarında, cinsiyet hormonlarının etkileri dolayısıyla, görsel-uzamsal becerilerdeki cinsiyet farklılıklarına katkıda bulunabilmektedirler (Geary, 1998; Halpern ve diğerleri, 2007; akt: Lippa, Collaer ve Peters, 2010). Sonuç olarak evrim teorisi, doğal seçim dolayısıyla, kadınlar ve erkekler arasında eğilimsel farklılıklar üretmektedir (Buss, 1999, akt: Lippa, 2010).

2.4.2 Nöroendokrin Kuramı

Bazı araştırmacılar cinsiyet farklılıklarını, hormonların fetal gelişim sırasında veya yaşamın ilerleyen dönemlerinde beyin üzerindeki etkileri olarak görmektedir (Pletzer, Steinbeisser, Laak ve Harris, 2019). Kadınlarda östrojen ve progesteron, erkeklerde testosteron olan cinsiyet hormon seviyeleri bireylerin dişil ve eril derecelerini etkilemektedir. Örneğin; erkek bireyler arasında maskülenlik derecesi bir erkekte yüksek iken diğerinde daha düşük olabilmektedir. Aynı şekilde kadınlarda da maskülenlik derecesi farklılaşabilmektedir. Cinsiyet rolü gelişiminde hormonların etkisi büyük öneme sahip olmasına rağmen cinsiyet rolü gelişimini yalnızca hormonlarla açıklamak yeterli değildir (Laffy, 2013; Maccoby, 1998; akt: Artan ve diğerleri, 2016). Nöroendokrin kuramı, vücuttaki birtakım değişimlerin hormonal mekanizmalarda fonksiyonel artış ya da azalmaya bağlı olarak geliştiğini savunmaktadır. Cinsiyet rol gelişimi süreci açısından bakıldığında; bu kurama göre insanların beyin yapıları, onların cinsiyetlerine yönelik davranışlarını etkilemektedir. Örneğin; androjenler ve diğer ilgili cinsiyet hormonları hem çocukluktaki cinsiyete özgü davranışları hem de cinsel yönelimi etkileyebilmektedir (Bailey ve Zucker, 1995; Artan ve diğerleri, 2016; Bailey, Miller ve Willerman, 1993).

2.4.3 Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuram, toplumsal cinsiyet gelişimine ilişkin geliştirilen ilk kuramdır (Yağan Güder, 2014). Bu kuramın iki temel dayanak noktası vardır. Bunlardan ilki erken çocukluk dönemi yaşantılarının yetişkin kişiliğinin şekillenmesinde büyük role sahip olduğunu vurgulayan genetik yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre temel kişilik oluşumu 5 yaşına kadar olan dönemde gerçekleşmektedir. İkincisi ise; bireyin belirli bir miktarda cinsel enerji, başka bir ifade ile libido, ile doğduğu ve bu enerjinin organizmanın içgüdüsel süreçlerinde yer alan psikoseksüel dönem boyunca geliştiğidir. Aynı zamanda libido, biyolojik ve toplumsal cinsiyeti yönlendiren biyolojik temelli bir cinsel enerjidir. Psikoseksüel gelişim dönemleri biyolojik bir sıra ile ortaya çıkar ve kişinin kültürel mirası ve karakteristik özelliklerinden bağımsızdır. Bu kuram, çocuğun cinsel bir yaşamı olduğunu ve doğumunu takip eden ilk 5 yıl içerisinde pregenital gelişim döneminden geçtiğini öne sürmektedir. Psikoseksüel kişilik gelişimi, bireyin yaşamının ilk 5-6 yılında gerçekleşmektedir. Her biri cinsel uyarılmaya duyarlı bir erotojenik bölge ile temsil edilen üç dönemde gerçekleşmektedir. Bu dönemler; oral, anal ve fallik dönemlerdir (Hjelle ve Ziegler, 1992; Feist ve Feist, 2006; akt: Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012). Oral dönem; bebeğin doğumunu takip ilk 18 aylık süreçte libidonun ağız bölgesine odaklandığını belirtmektedir. Başka bir ifade ile bu dönemde erotojenik bölge ağız ve çevresidir. Anal dönem; bebeğin 1,5 ila 3 yaş arasındaki sürecini kapsayan dönemdir. Bu dönemde libido odağı anüs ve çevresidir. Olgunlaşma sayesinde anüs kaslarını kontrol edebilen çocuk dışkısını tutmaktan/bırakmaktan ve bu becerisini kullanmaktan haz almaktadır. Fallik dönem ise; 3-6 yaş arasını kapsayan süreçte libido odağının genital organlar olduğu dönemdir. Bu yaş grubuna mensup çocukların cinsel organlarıyla ilgilendikleri ve cinsel konulara ilgili duydukları görülmektedir (Ewen, 2003; Hjelle ve Ziegler, 1992; akt: Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012).

Freud'a göre toplumsal cinsiyet rol ve kimlik kazanımında oral ve anal dönem boyunca kız ve erkek çocukları arasında fallik ayrışmalar olmasına karşın çocukların kişilik gelişimleri aynıdır. Sonraki süreçte ise çocuklar kadın-erkek arasındaki farklılıkları anlamaya başlamakta ve 5 yaş civarında cinsel kimlik oluşumu gerçekleşmektedir (March ve Letherby, 2007, Dökmen, 2010; akt: Yağan Güder, 2014). Freud, çocukların biyolojik cinsiyetlerine uygun rol ve davranışları benimsemesini özdeşim kurma (identification theory) kavramıyla açıklamakta ve bunun 4-5 yaşlarında

gerçekleştiğini düşünmektedir. Ancak cinsiyet temelli davranışların çocuklarda daha erken yaşlarda görülmesi sebebiyle bu kuram eleştirilere maruz kalmaktadır (Bee ve Boyd, 2009).

2.4.4 Sosyal Rol Kuramı

Sosyal rol kuramı, erkekler ile kadınlar arasındaki tüm davranışsal farklılıkların sosyal roller ve cinsiyet kalıp yargıları ile ifade edilebileceğini savunmaktadır. Sosyal rol, mensubu olunan toplum tarafından bireyler için tanımlanmış olan ve sosyal bir kategorideki bireylerin tümünden beklenen öğrenilmiş tepkileri ifade etmektedir. Kuramın öncüsü olan Eagly (1997), toplumlardaki farklı sosyal rol beklentilerinin erkekler ve kadınlar için farklı davranış biçimleri ile sonuçlandığını açıklamaktadır (akt: Arıcı, 2011). Bu kurama göre, belirli kategorideki insanlar sürekli olarak belirli etkinlikleri yaparken gözlemleniyorsa, o kategorideki insanların bu etkinlikler için yetenek sahibi olduklarına inanılmaktadır. Buna istinaden, toplumsal cinsiyet rollerine bağlı tutum ve davranış farklılıklarının sosyal baskılar ile bireylerin cinsiyetlerine göre şekillendiği görülmektedir (Dökmen, 2010; akt: Yağan Güder, 2014). Toplumsal cinsiyet anlayışı aile, anne baba eğitim düzeyi, aile bireylerinin çalışıp/çalışmama durumu, okul, akranlar ve iletişim araçlarına göre farklılıklar göstermektedir. Bu faktörler erkek ya da kadının toplumsal cinsiyet anlayışına ve davranışlarına etki etmektedir. Kültürel ve toplumsal değerler, erkek ve kadına farklı roller atfederek toplumsal sorumluluklarını belirlemekte ve atfedilen bu rollerin gerçekleşmesi beklenmektedir (Aydın ve Duğan, 2018). Ataerkil toplum yapısı, toplumsal cinsiyet rollerinin oluşması ve sürekliliğin sağlanmasına büyük ölçüde katkı sağlamaktadır. Erkeklerin egemen olduğu ve cinsiyet rollerinin net bir şekilde belirlenerek sınırların çizildiği bu sistemlerde ayrımcı davranışlara sıkça rastlandığı görülmektedir. (Kıran, 2017). Uluşen (2010)'ın toplumun cinsiyetçi bakışı ve toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin görüşleri incelediği çalışmasında; toplumda kadın ve erkeklerin cinsiyetçi kalıplarının yaygın olduğu ve aynı zamanda özgürlük, ekonomik destek, miras, eğitim ve beslenme alanlarında ayrımcılıklara maruz kalındığı görülmüştür (akt: Kurtuluş, 2019). Gökkaya (1994)'nın yapmış olduğu bir araştırmada ebeveynlerin cinsiyet rol algıları ve cinsiyete uygun çocuk yetiştirme ile okul öncesi dönem çocuklarının oyuncak tercihleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonucunda çocukların kendi cinsiyetlerine uygun oyuncak tercihlerinde ebeveynlerin cinsiyet rol algılarının yanı sıra

toplumun cinsiyet rollerine ilişkin tutum ve beklentilerinin de tercihler üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir (akt: Aksoy ve Baran, 2017; Yağan Güder, 2014).

2.4.5 Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı, bireylerin sosyal bir ortamda başkaları ile etkileşimleri sonucunda öğrenmelerin gerçekleştiği fikrine dayanmaktadır. Bireyler, başkalarının davranışlarını gözlemleyerek onlarınkine benzer davranışlar geliştirmektedirler. Özellikle gözlemsel deneyimler olumlu sonuç veriyorsa bu davranışlar birey tarafından özümsemekte ve taklit edilmektedir (Nabavi, 2012). Bu kurama göre, bireyler başkaları ile etkileşimde bulunduklarında beceriler, kurallar, tutum ve davranışlar, stratejiler ve inançlar hakkında bilgi sahibi olmakta ve modelleri gözlemleyerek davranışların uygunluğunu öğrenmektedirler. Dolayısıyla sosyal öğrenme kuramı, insan davranışını bilişsel davranış ve çevresel belirleyiciler arasındaki etkileşim ile açıklamakta ve öğrenmenin tepki sonuçları, gözlem ve model alma yoluyla gerçekleştiğini belirtmektedir (Bandura, 2006; akt: Arı ve diğerleri, 2018).

Sosyal öğrenme kuramına göre davranış sonuçlarından etkilenmektedir. Ödüllendirilerek pekiştirilen tepkiler daha sonra yüksek olasılıkla tekrarlanmakta, cezalandırılan tepkiler ise; tekrarlanmamakta ve sona ermektedir. Davranışın sonuçlarından etkilendiği prensibi sosyal öğrenme kuramına temel oluşturmaktadır (Cherrington, 1983; akt: Arı ve diğerleri, 2018). Bireyler, gözlemleri sırasında cinsel rollere yönelik bilgiler de edinmektedir. Bunun yanı sıra birey dünyaya geldiğinde mensubu olduğu toplum da onun için uygun gördüğü rolleri öğretmeye isteklidir. Bandura'ya göre, bir kız çocuğu annesini gözlemleyerek kadın gibi davranmayı öğrenirken bir erkek çocuğu da babasını gözlemleyerek erkek gibi davranmayı öğrenmektedir. Dolayısıyla cinsiyet kimliğinin kazanılmasında pekiştirme ve koşullanma ilkeleri önemlidir. Kız ve erkek çocuklar cinsiyetlerine uygun şekilde davrandıklarında ödüllendirilirlerken uygun davranmadıklarında cezalandırılmaktadırlar (San Bayhan ve Artan, 2012). Böylece çocuklar, kendi cinsiyetlerine uygun rolleri benimsedikçe toplum tarafından pekiştirilmektedirler. Örneğin; bir kız çocuğu kız gibi davrandığında ödüllendirilmekte iken erkek gibi davrandığında cezalandırılmaktadır. Bu sebeple kız çocuğu erkeksi davranışları bırakmakta ve kız gibi davranmaya devam etmektedir. Çocuklar, ebeveynlerini örnek

olarak onların kişilik özelliklerini taklit ederken sahip oldukları kültürel ve ahlaki değerleri de benimsemektedirler (Başal, 2007).

2.4.6 Bilişsel Gelişim Kuramı

Bilişsel gelişim kuramı hem bilişsel hem de psikolojik bir kuram olup bireyin toplumsal cinsiyet rol kazanımlarını bilişsel süreçler ile açıklanmaktadır. Çocuk, toplumsallaşma sürecine etkin şekilde katılarak cinsiyet rolünü biçimlendirmekten sorumludur. Bu durum “kendi kendini sosyalleştirme” olarak açıklanmaktadır (Franzoi, 2006; akt: Arıcı, 2011). Bu süreçte cinsel kimliğin gelişmesiyle birlikte çocuğun davranışı bu kimlik çerçevesinde şekillenmekte ve çocuk kendisi için uygun bulduğu modellerle özdeşleşmektedir. Bilişsel gelişim kuramı, çocuğun çevresinden bilgi toplayarak toplumsal cinsiyet rollerini anlamlandırmada etkin olmasını ve cinsel kimlik gelişiminin ardından çocuğun kendisine uygun model bulmasını vurgulaması ile sosyal öğrenme kuramından ayrılmaktadır (Tok, 2011). Lisi ve Wehren (1983)’e göre kuramın temel görüşleri doğrultusunda cinsel kimlik gelişimi dört aşamada gerçekleşmektedir. Bu aşamalardan ilki kendini etiketleme (labeling of self)dir. Bu aşamada çocuk önce kendisinin sonra diğerlerinin cinsel kimliğini fark etmekte ve kategorize etmektedir. Daha sonra çocuk kendi cinsiyetine uyum sağlar. İkinci aşama istikrarlılık (stability)tır. Çocuk cinsiyet değişmezliğini anlar ve cinsiyetinin her zaman aynı kalacağını bilir. Üçüncü aşama motivasyon (motive)dur. Bu aşamada çocuk kendi cinsiyetine uygun rollere uyum sağlamaktadır. Cinsel kimlik gelişiminin son aşaması ise tutarlılık (constancy)tır. Çocuk bu aşamada kendisi ile aynı cinsiyette olanlarla ortak yönlerini keşfetmekte ve farklı cinsiyetten olanlarla da bazı yönlerinin ayrıldığını anlamaktadır (akt: Yağan Güder, 2014).

2.4.7 Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı

Toplumsal cinsiyet şeması kuramı, hem sosyal öğrenme hem de bilişsel gelişim kuramlarının özelliklerini taşıyan ve bu kuramların farklı yönlerini harmanlayan bir bilgi işleme yaklaşımıdır. Bu kuram, cinsiyet rolü gelişimine etki eden çevresel baskının ve çocuğun bilişsel sürecinin birlikte çalıştığına dikkat çekmektedir (Berk, 2013; akt: Yağan Güder, 2014). Toplumsal cinsiyet şeması kuramı, cinsiyet ayrıştırmasında (tipleştirme) çocuğun sahip olduğu tüm bilgiyi, kültürün de etkisiyle, erkeklik ve kadınlık tanımlarına göre kodlaması ve organize etmesi yönüyle bilişsel kurama

benzemektedir. Aynı zamanda cinsiyet şeması oluşumunun, toplumun cinsiyet ayrımcı uygulamalarından kaynaklandığını ileri sürmesi sebebiyle de sosyal öğrenme kuramı ile benzerlik göstermektedir.

Çocuklar 1,5-3 yaşları arasında bireyleri ve onların yaptıkları etkinlikleri, nesneleri ve nitelikleri kategorize etmek üzere temel bir şema yaratmaktadırlar (Bee ve Boyd, 2009). Bir çocuğun, erkek ve kadınlar için nelerin uygun olduğu ve hangi cinsiyet için neyin karakteristik olduğu ile ilgili bilgilerini sınıflandırmasında cinsiyet şemaları yönlendirici olmaktadır. Çocuk yeni bir durum ile karşılaştığında, kendi cinsiyeti için uygun olanı bulmak ve yeni şema ekleyebilmek için karşılaştığı durumu incelemekte, sorgulamakta ve ona ilgi göstermektedir. Bu sürecin sonunda oluşan şemalar dolayısıyla çocuk cinsiyetine uygun davranışlar sergilemektedir (San Bayhan ve Artan, 2012). Dolayısıyla bu kurama göre; cinsiyet rollerinde kültürel özellikler belirleyici rol oynamaktadır ve toplumdaki kadınlık/erkeklik tanımlamaları bireylerin cinsiyet şemalarını oluşturmaktadır (Çok ve diğerleri, 2018).

Tüm kültürlerde cinsiyetler temelinde tanımlanmış ve ayrıştırılmış tutum, davranış ve faaliyetler mevcuttur. Toplumsallaşmayla birlikte çocukların gelişim süreçlerinde kadın/erkeğe özgü cinsiyet rol ve beklentilerini kültürden öğrendikleri ileri sürülmektedir. Bu süreçte anne baba ya da çevre çocuğa doğrudan toplumsal cinsiyet şemalarını öğretmemekte şemalar günlük uygulamalar yoluyla öğrenilmektedir. Çocuklar önce gözlem yapmakta daha sonra da toplumun beklentilerine göre cinsiyet rol davranışlarını kategorize ederek kendilerine uyarlamaktadır (Çelik Demirtaş, 2019).

2.4.8 Marksist Kuram

Marks ve Engels'e göre özel mülkiyetin temelini aile oluşturmaktadır. Özel mülkiyetin ortaya çıkışı ise kadının ikinci planda kalmasının temel nedeni olarak gösterilmektedir (Marks, 1979; akt: Yağan Güder, 2014). Kadının öncelikle ekonomik anlamda erkeğe bağımlı hale gelmesi, onun diğer sosyal alanlarda da erkeğe bağımlı hale gelmesine yol açmıştır. Ataerkil yapının var olduğu süreçten bu yana hakim olan düşünce budur. Kadının, erkeğe bağımlı olarak yaşamını sürdürmesi onu ikinci cins olarak belirleyen temel faktör olmuştur (Yılmaz, 2009). Özellikle ailesine ve evine tam bağımlı olarak yaşamını sürdüren kadın kamusal alanlardan uzaklaştırılmış ve özel hayata kapatılmıştır (Aktaş, 2011). Özel mülkiyetin ortaya çıkması ile birlikte erkekler

evi geçindirme rolünü üstlenerek dışarıda para kazanmaya başlamışlardır. Bu durumda kadınların yaptıkları işler değersiz bir hal almıştır (Yağan Güder, 2014).

2.4.9 İşlevselcilik (Fonksiyonalist) Kuramı

İşlevselcilik kuramına göre cinsiyet rolleri birbiri ile ilişkili olan parçalardan ve alt sistemlerden oluşmaktadır. Bu sistemler birbirleriyle ilişki içerisinde dirler. İlkel toplumlardan bu yana süregelen bir rol farklılaşması mevcuttur. Bu rol farklılaşmasında erkekler ekonomik anlamda geçim için gerekli rolleri yerine getirirken kadınlar ise aile kurumu için ev içerisindeki rolleri üstlenmektedir. Bu roller iş bölümünün bir gerekçesi olup aile kurumunun devamlılığı açısından büyük önem taşımaktadır (Kadılar, 2011). Bu yaklaşımda aile, sosyal düzenin temeli ve güvencesidir. Bu düzenin sürekliliğinin sağlanması açısından cinsiyet rol farklılaşmasının önemine dikkat çekilmiş ve gerekliliği vurgulanmıştır (Erdoğan, 2008).

Bireylerin cinsiyeti, doğum ile erkek veya dişi olarak edinilmesine rağmen bireyler yetiştirilirken mensubu olduğu toplumun beklentileri çerçevesinde oğlan veya kız çocuk olmayı öğrenmektedirler. Bu bağlamda çocuk toplumsal cinsiyet kimliğini edinme sürecinde sosyal çevre ve aldığı eğitimin etkisi ile kendi cinsiyetine uygun roller kazanmaktadır. Bu roller genellikle kız çocuğunun ev içi işlerden ve çocuk bakımından sorumlu olan kadını modellemesi; erkek çocuğunun ise aile rollerinden ziyade ev dışı iş rollerini benimsemesi ve bu rolleri daha önemli görmesi sonucu edinilmektedir (Powell ve Greenhaus, 2010). Ataerkil yapının hakim olduğu toplumlarda erkeklerden ailenin geçimini sağlaması, belirli bir çevrede hakimiyet kurması ve güçlü olması beklenirken; kadınlardan sabırlı ve anlayışlı olması, ev içi sorumluluğu alması ve insan ilişkilerinde başarılı olması beklenmektedir (İmamoğlu, 1991; akt: Erzeybek ve Gökçearsan Çiftci, 2019).

2.4.10 Etkileşimci Kuram

Sembolik etkileşimci kuram olarak da bilinen bu kurama göre bireyler etraflarındaki dünyaya doğrudan yanıt vermemekte ancak ona yükledikleri anlama yanıt vermektedirler. Etkileşimci kurama toplumsal cinsiyet açısından bakıldığında önemli olan bireylerin bu kavrama yükledikleri anlamdır. Başka bir ifade ile; toplumsal cinsiyet kavramı bireysel bir davranış olarak ortaya çıkmamakta diğer bireylerle girilen

etkileşim sayesinde erişilen bir olgu olmaktadır (Lindsey, 2011; Fenstermaker ve West, 2002; akt: Artan ve diğerleri, 2016).

Mead (1934), dünyayı semboller aracılığı ile temsil ettiğimizi belirtmektedir. İnsanların bu temsili gerçekleştirmek üzere sembollerden oluşan bir anlam sistemi geliştirdiklerini ileri sürmektedir. Bu semboller yalnızca diğer insanların da tıpkı bizim gibi tepki vermesiyle anlamlanmaktadır. Sosyal etkileşim ancak ortak bir anlama sisteminin gelişimiyle mümkündür. Bu kuram benlik kavramına odaklanmakta ve benliği bireysel ve sosyal olarak ikiye ayırmaktadır. Bireysel benlik; ilkel/gelişmemiş ve henüz sosyalleşmemiş olarak tanımlanmaktadır. Sosyal benlik ise; benliğin toplum tarafından şekillendirilmiş ve sosyalleşme sürecini tamamlamış halidir. Mead bunun bir süreç olduğunu ve bu sürecin temel noktasının çocuğun başkasının rolünü öğrenmesi olduğunu belirtmiştir. Çocuğun sosyalizasyonu, çeşitli toplumsal inanışların, kültürlerin ve sembollerin öğrenildiği karmaşık bir süreçtir. Farklı oyun sembollerini kullanarak çeşitli benliklere bürünen çocuk kendisini toplumsal aktör konumuna yerleştirir. Basit bir taklit süreciyle çocuğun öğretmen, anne, polis veya hemşire rolünü üstlenmesi ve rolü tekrar etmesi bunun gerekliliklerini ve beklentilerini içselleştirmesini de beraberinde getirmektedir. Etkileşimciler cinsiyet rol ve eşitsizliklerini engellemenin sosyalleşme sürecine bağlı olduğunu vurgulamaktadır (Akkuş, 2011; akt: Yağan Güder, 2014).

2.4.11 Ekolojik Sistemler Kuramı

Üzerinde yaşadığımız dünya canlı/cansız birçok organizmaya ev sahipliği yapmaktadır. Doğada hiçbir varlığın tek başına yaşayamayacağı, her canlının mutlaka içinde bulunduğu çevrenin öğeleri ile ilişkide bulunduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bronfenbrenner'in ekolojik sistemler kuramı, çevreyi bireysel faktörler ile vurgulayarak bireyin gelişimini açıklamaktadır. Ekolojik teori, bireyleri çevre ile etkileşime giren biyolojik bir organizma ve toplumsal bir varlık olarak algılamaktadır (Taşgın, 2014). Bireyin diğer bireyler ile ilgili algı ve etkileşimleri hem doğrudan hem de dolaylı olarak onun gelişimi üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır (Özgenç ve Doğan, 2014). Bu kuram, çocuğun çevresinin içeriği ve kalitesine odaklanmaktadır. Bir çocuk büyüdükçe onun etkileşimleri de daha karmaşık hale gelmektedir. Başka bir ifade ile Bronfenbrenner'in kuramı çocuğun gelişimini etkileyen karmaşık katmanlar olarak tanımlanabilir. Bronfenbrenner'e göre (1976) çocuk sosyal kültürel bir ortamda doğar

ve büyür. Bununla birlikte her bir sosyal kültürel ortam başka bir sosyal kültürel ortamın etkisi altındadır. Örneğin; her çocuk bir aileye doğmakta ve bu ailelerin de kendi kültürleri, sosyal normları, kuralları, tarihi ve değerleri bulunmaktadır. Aile; okul, toplum ve diğer kurumlarla iletişim içerisinde. Buna istinaden, bağlantılı olan tüm öğelerin önce aile daha sonra da çocuk üzerinde büyük bir etkisi bulunmaktadır (Begum, 2007; akt: Obalar ve Ada, 2010). Çocuğun olgunlaşmakta olan biyolojisindeki faktörler ile aile ve çevre arasındaki etkileşimi onu yönlendirmekte ve gelişimine katkı sağlamaktadır. Bu yaklaşım bireyin ailesi, akranları, öğretmenleri, komşuları, okul ve diğer kurumlar, medya ve kültür ile olan etkileşimini vurgulamaktadır (Howe, 2012). Buna göre, çocuğun gelişimini doğrudan/dolaylı olarak etkileyen 5 sistem mevcuttur ve bu sistemler mikrosistem, mezosistem, egzosistem, makrosistem ve kronosistemdir. Bu sistemlerde ilişkiler karşılıklı ve çift yönlüdür (Tissington, 2008). Mikrosistem; bireyin ailesi ve yakın çevresi ile doğrudan kurduğu ilişkilere odaklanmaktadır. Başka bir ifade ile bireyin içinde yaşadığı ortam, karşılıklı etkileşimde bulunduğu kişiler ve bu kişilerle olan ilişkilerdir. Mezosistem; bireyin başka bireyler ve sistemler arasındaki bağlantılarını yansıtmaktadır. İki veya daha fazla mikrosistem arasındaki etkileşimi içermektedir. Egzosistem; örgütleri ve sosyal sistemleri içerir (Campbell, Dworkin ve Cabral, 2009). Bireyin gelişimini dolaylı olarak etkileyen, doğrudan içerisinde bulunmadığı etkileşimler bütünüdür. Egzosistem bireyi içermeyen fakat onun gelişimini dolaylı olarak etkileyen çevreler arasındaki süreçleri ele almaktadır (Çengel, 2017). Makrosistem; sosyal ortamı oluşturan normları, beklentileri, inançları, gelenekleri sosyal ve ekonomik durumları içermektedir. Makrosistem; mikrosistem, mezosistem ve makrosistemlerin içeriğinde yer alan ideoloji veya inanç sistemlerindeki tutarlılıktır. Kronosistem ise zaman içerisinde kişiler ve onların ortamları arasında meydana gelen değişiklikleri kapsamaktadır. Gerçekleşen bu değişimlerden bireyin gelişiminin ne ölçüde etkilendiği kronosistemdir (Paat, 2013; Campbell, Dworkin ve Cabral, 2009). Örneğin; 1980 sonrasında toplumda meydana gelen değişimler (*makrosistem*), kadınların da aileye maddi anlamda destek olmak ve geçimini sağlamak amacıyla iş hayatına girmesine yol açmıştır (*mezosistem-mikrosistem*). Erkeğin toplumdaki rolü değişime uğramış ve eşler arasında iş bölümü başlamıştır (*mikrosistem*). Yapılan bu iş bölümü sonucunda çocuk, ebeveynlerinden demokratik tutumları daha fazla görmüş ve okulda da başarılı ilişkiler geliştirmiştir (*mikrosistem*) (Yükselen ve diğerleri, 2018).

2.4.12 Bütüncül Kuram

Cinsel gelişim kuramları değerlendirildiğinde, her bir kuramın görüşünün cinsiyet gelişimi ve rol kazanımlarına önemli katkılar sağladığı ve gelişim süreçlerini açıklamaya çalıştığı görülmektedir. Örneğin; biyolojik kuramlar doğum öncesi dönemde, bebeğin cinsiyeti öğrenildiğinde, onun kız ya da erkek olduğu etiketinin toplumu doğan çocuğun cinsiyetine uygun davranmak için teşvik ettiğini açıklamaktadır. Sosyal öğrenme kuramı ise pekiştirme yoluyla erken çocukluk döneminde cinsiyet tipinin belirlenmesinin desteklendiğini ifade etmektedir. Başka bir ifade ile toplumun, çocukların cinsiyetlerine uygun olan davranışları ödüllendirirken uygun olmayan davranışları cezalandırmasının çocukların davranışlarını cinsiyetleriyle tutarlı şekle dönüştürmesini açıklamaktadır. Bu nedenle çocuklar cinsiyetlerine uygun olan davranışları sergilemeyi tercih etmektedirler. Kohlberg'e göre; erken sosyalleşme ve sınıflandırma becerisinin gelişmesiyle 3 yaşındaki çocuklar temel cinsiyet kimliklerini edinmektedirler. Onlara öğretilen "Kız/erkek nasıl olmalı?" bilgilerinden yararlanarak cinsiyet şemalarını oluşturmaya başlamaktadırlar. Çocuklar 6 yaş civarında kendi cinsiyetlerinin değişmeyeceğini kavradıkları zaman ilgilerini kendi cinsiyetinden olan çocukların tutumlarına, ilgilerine ve davranışlarına odaklayarak en uygun model arayışına girerler. Bütüncül kuram ise; biyolojik güçlerin, çocuk dünyaya geldikten sonra, artık başka bir role sahip olduğunu savunmamaktadır. Pekiştiricilerin çocuğun cinsiyet kimliği kazanımından sonra işlevlerine son verdiğini açıklamaktadır. Bu kurama göre çocuk aktif olarak sosyal faaliyetlerde bulunmakta ve kendi cinsel erkek/kadın görünümüleriyle uyumlu gördükleri erkeksi/kadınsı atıfları kazanmak için gayret göstermektedir. Craig ve Baucum (2002)'a göre çocuk kız/erkeğin ne anlama geldiği, kimin neler yaptığı anlayışını geliştirdikten sonra kültürel açıdan kadın ve erkek için uygun olanın ne olduğuna yönelik bilgi dağarcığını geliştirmeye hazır durumdadır. Bütüncül yaklaşıma göre, cinsel gelişim 5 basamakta şekillenmektedir. Doğum öncesi dönemde çocuğun üreme organları gelişmekte ve bebek dünyaya geldiğinde çevresi bu yapılaraya uygun davranışlar sergilemektedir. 3 yaşına kadar olan süreçte çevre çocuğu kız/erkek olarak etiketlemekte ve ona sürekli cinsiyetini hatırlatarak kendi cinsiyetine uygun davranışlar sergilemesini desteklemektedir. Çocuk karşı cins için uygun görülen bir davranış sergilediğinde bu durumu benimsemeyen geri bildirimler vererek süreci yönlendirir. Bu sosyal yaşantılar sonucunda, çocuğun nöral gelişimi ve sınıflandırma yeteneği gelişmektedir. Çocuk cinsiyetine özgü tutum ve davranış tercihlerini ve

kız/erkek olmakla ilgili bilgi dağarcığını genişleterek cinsel kimlik kazanmaktadır. 3-6 yaş aralığında cinsel kimliğini edinmiş çocuk kendi cinsiyetine özgü davranışları sergilemek için istekli hale gelmekte ve kendisine uygun rol modelleri izleyerek uygun davranışları kazanmak için çaba sarf etmektedir (Newman ve Newman, 1991; Shaffer ve Kipp, 2010; akt: Yükselen ve diğerleri, 2018). Wilson tarafından 1996 yılında yapılan araştırmada, çocukların cinsiyet kimliği, cinsiyete özgü özellik, rol ve davranışlar hakkındaki görüşleri saptanmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda çocukların cinsiyete uygun görünüş, rol ve davranışlara yönelik kalıp yargıları olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra çocukların, akranlarının kalıp yargısal görüşlerini değiştirme eğiliminde olduğu ortaya konmuştur.

2.4.13 Beş Büyük Kişilik Modeli

1980’li yıllara dek kişilik psikolojisi alanında tanımlayıcı bir model eksikliği, alanda yapılan çalışmaların ampirik bulgularının standart, kolay anlaşılabilir ve yorumlanabilir olmasını zorlaştırmıştır. Onlarca yıllık çalışmadan sonra kişilik özellikleri üzerine en geniş kabul gören taksonomi beş büyük kişilik modeli olmuştur. Önceki tüm sistemlerin yerini almaktan ziyade BBK bütünleştirici ortak bir çatı sunmaktadır. Raymond Cattell’in çığır açan çalışması özellikle görece az sayıdaki değişkeni ile diğer araştırmacıları da kişilik özelliklerinin boyutsal yapısının sınıflandırılması konusunda harekete geçirmiştir. Buna dayanarak geliştirilen beş büyük kişilik taksonomisi, kişilik farklılıklarını beşe indirmekten ziyade her boyutun çok sayıda farklı, daha spesifik kişilik özellikleri ile ifade edilebilmesini mümkün kılmaktadır (John ve Srivastava, 1999).

BBK’nın yaygın bir şekilde kabul görmüş önemli bir model olması ve çok sayıda araştırmada bu kurama atıfta bulunulması, kişiliğe ilişkin olarak özellik, tavır ve davranışları geniş bir biçimde kapsıyor oluşu ve farklı çevre ve kültürlerde kişilik özelliklerini belirlemede önemli bir çerçeve sunması, bu modelin çok zengin bir araştırma alanı olmasının sebepleri arasında yer almaktadır (Abood, 2019).

Beş büyük kişilik modeli; dışadönüklük, deneyime açıklık, uyumluluk, sorumluluk ve duygusal denge gibi özellikler üzerine inşa edilmiş ve çıkış noktasını psiko-leksikal (sözcük hipotezi) yaklaşımından almıştır. Bu yaklaşıma göre, ortak kelime repertuarımız, sözlüğümüz, insanların tasvir etmeye değer bulduğu farklılıklarımızı kapsamaktadır. Kişilerin ilgi çekici, faydalı veya önemli bulduğu

bireysel farklılıkların gözlemlenmesi kelimeler ve ifadeler aracılığı ile dile kodlanmaktadır. Farklı şekillerde Cattell (1943) ve Goldberg (1981) tarafından ifade edilen bu hipotez üzerinden kişilik özellikleri sınıflandırması Gordon Allport, Lewis Goldberg, Warren Norman ve son olarak Paul Costa ve Robert McCrae tarafından beş büyük kişilik modeli olarak geliştirilmiştir. Modelde kullanılan sıfatlar, günlük dilde kişilik farklılıklarını tanımlamak için kullanılan sözcüklerden seçilmiştir (Raad ve Mlacic, 2015).

Deneyime açıklık kişilerin entelektüel aktivitelere, yaratıcılığa ve sanata yatkın; öğrenmeye, değişime ve yeniliklere açık; meraklı; farklı hobileri olan ve yeni deneyimleri önemseyen bireyler olduğuna dikkat çekerken, bu özelliği az gelişmiş bireylerin değişime kapalı; muhafazakâr; geleneksel olduğu ve bunun yanı sıra soyut kavram ve teoriler ile sıkıntı yaşadıkları belirtilmiştir (Grohol, 2019).

Sorumluluk özelliği; kişinin hedef odaklı oluşunu, dürtülerini kontrol etme becerisini, genel olarak düşünceli bir birey oluşunu, detaylara hâkim ve sağduyulu oluşunu baz alırken, bu özelliği yüksek olan kişilerin aksine, düşük olanların dağınık, hedefe odaklanamayan, plan ve programdan hoşlanmayan, görevlerini son ana bırakan veya hiç yapmayan bireyler olduğunu belirtmektedir (Grohol, 2019).

Uyumluluk; genel olarak kibar, şefkatli, yardımsever, hoşgörülü olmak gibi kişilik özelliklerini tanımlamaktadır. Uyumluluk seviyesi yüksek bireylerden arkadaş canlısı, iş birliğine açık, esnek, güvenilir kişiler olmaları beklenirken, uyumluluk seviyesi düşük olan bireylerin daha çok rekabetçi, manipülatif ve inatçı oldukları belirtilmektedir (Grohol, 2019).

Dışadönüklük; temel olarak kişinin sosyal durumlardaki kendine güveni, duygusal olarak kendini ifade edebiliyor oluşu ve rahatlık seviyesidir. Bu özelliği yüksek kişilerin iddialı, konuşkan, fikirlerinin duyulmasından ve ilgi odağı olmaktan hoşlanan, geniş bir sosyal arkadaş çevresine sahip bireyler olduğu gözlenirken; dışadönüklük seviyesi düşük olan kişilerin sosyalleşmekten hoşlanmayan, söyleyeceği şeyleri iyice düşünüp planlayan ve yalnız kalmaktan hoşlanan bireyler olduğu görülmektedir (Grohol, 2019).

Duygusal denge, diğer bir deyişle nevrotizm, kişinin genel duygusal dengesini tarif etmektedir. Bu özelliği yüksek olan kişilerin, duygu durum geçişlerinin çok hızlı olduğu, huzursuz, kaygılı ve depresif oldukları bilinirken; bu özelliği düşük seviyede

ölçülen bireylerin esnek, sakin, stresi iyi yöneten bireyler olduğu görülmektedir (Grohol, 2019).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araç ve teknikleri, verilerin toplanması ve verilerin analizi yer almaktadır.

3.1 Araştırma Modeli

Çalışmada çeşitli eğitim düzeylerinden (ilköğretim, ortaöğretim, lisans ve lisansüstü) 60-72 aylık çocuğu olan anne babaların toplumsal cinsiyet algıları ve erkek çocuklarının feminen kız çocuklarının maskülen davranışlarına karşı yaklaşımları belirlenmeye çalışılmıştır. Ebeveynlere ve onların algıları üzerine odaklanılması bu çalışmanın nitel araştırma yöntemlerinden temel nitel araştırma ile desenlenmesini olanaklı kılmıştır.

Nitel araştırmanın temel özelliği; kişilerin gerçekleri, sosyal dünyaları ile etkileşimleri içerisinde nasıl inşa ettikleri üzerine yoğunlaşmasıdır. Başka bir ifade ile temel nitel araştırmada; insanların yaşantılarını nasıl yorumladığı, dünyalarını nasıl inşa ettiği ve deneyimlerine ne anlam yüklediğine odaklanılmaktadır. Asıl amaç, bireylerin hayatlarını ve deneyimlerini nasıl kavradıklarını anlamaktır (Merriam, 2018). Toplumsal cinsiyet algısının incelendiği bu çalışmada temel nitel araştırma yönteminin seçilmesiyle bu bağlamda kişilerin tercihleri, sorumlulukları ve kişilik özelliklerini nasıl kavradıklarının anlaşılması mümkün kılınmıştır.

Temel nitel çalışmalarda veriler; görüşme, gözlem ya da doküman analizi yoluyla toplanabilmektedir. Görüşmelerde hangi soruların sorulduğu, gözlemlerde neyin gözlemlendiği, doküman analizlerinde hangi dokümanların ilişkili kabul edildiği çalışmanın teorik çerçeve disiplinine bağlıdır (Merriam, 2018). Toplumsal cinsiyet algısının incelendiği bu araştırmada, çalışma grubunu oluşturan her bir anne baba farklı eğitim düzeylerine (ilköğretim, ortaöğretim, lisans ve lisansüstü) sahiptir. 60-72 aylık çocuğa sahip olmayı deneyimliyor olan homojen bir grup ile çalışılmış, ilk elden subjektif bilgiler alınmıştır.

Temel nitel araştırmalarda veri analizi; veriyi karakterize ederek tekrarlayan örüntüleri belirlemeyi içermektedir. Bulguları, bu yinelenen kalıplar ya da türetildikleri veri tarafından desteklenen temalar oluşturmaktadır. Bütün yorum, araştırmacının,

katılımcının ilgilendiği fenomeni anlamasıdır (Merriam, 2018). Araştırma sürecinde çalışma grubu ile derinlemesine ilk görüşmeler yapılmış; daha sonra gerekli görülen durumlarda, alt tema özelinde cevapları detaylandırmak adına, tekrar katılımcılara ulaşılmıştır. Anlamları açığa çıkarmak ve yorumlamak üzere elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir.

3.2 Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcıları amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan maksimum çeşitlilik örnekleme (maximum variation sampling) yöntemi ile belirlenmiştir. Nitel araştırmaların en ayırt edici özelliklerinden biri olan amaçlı örnekleme yöntemleri, sınırlı kaynakların en etkin kullanımı için bilgi bakımından zengin vakaların belirlenerek seçilmesine olanak tanımaktadır. Dolayısıyla bu örnekleme yöntemi nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır (Palinkas ve diğerleri, 2015). Başka bir ifade ile, nitel çalışmalarda araştırmacılar oldukça farklılaşabilen veri setlerinden araştırılan konu kapsamında olan verileri toplama amacı gütmektedir. Bu amaçlı yaklaşım, nitel araştırmaların amaçlı örneklem yaklaşımlarına yakınlığını göstermektedir. Nitel çalışmalarda araştırmacıların incelediği olguların açıklamasında kolaylık sağlayacak kişi, durum ve ortamları seçmesi amaçlı bir seçimdir (Marshall, 1996). Çeşitli bağlamlarda farklı bireylerin deneyimlerinden veri elde etmek amacıyla maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi ile katılımcılar çalışma grubuna dahil edilmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi (maximum variation sampling), varyasyonların anahtar olabilecek boyutlarını tanımlayarak olabildiğince birbirinden farklı vakalara ulaşmaktır (Yağar ve Dökme, 2018).

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilinde yaşayan, 60-72 aylık çocuğa sahip anne babalar oluşturmaktadır. Katılımcılar 8 anne ve 8 baba olmak üzere toplamda 16 kişidir. Annelerin ikisi ilköğretim, ikisi ortaöğretim, ikisi lisans ve diğer ikisi de lisansüstü eğitim düzeyine sahiptir. Her eğitim düzeyinden iki anneden biri kız diğeri erkek çocuğa sahiptir. Aynı şekilde babalar da ilköğretim, ortaöğretim, lisans ve lisansüstü düzeylerden ikiser kişi olacak şekilde seçilmiştir. Her eğitim düzeyinden iki babadan biri kız ve diğeri erkek çocuğa sahiptir. Çalışma grubuna ilişkin demografik bilgiler tablo 3.2’de sunulmuştur.

Tablo 3.1 Katılımcıların Demografik Bilgileri

KATILIMCI ANNE/BABA	ÇOCUĞUN DOĞUM TARİHİ	ÇOCUĞUN CİNSİYETİ	AİLENİN SAHİP OLDUĞU ÇOCUK SAYISI (KIZ/ERKEK)		ANNENİN YAŞI	BABANIN YAŞI	ANNENİN ÖĞRETİM DURUMU	BABANIN ÖĞRENİM DURUMU	ANNENİN MESLEĞİ	BABANIN MESLEĞİ	ANNENİN AYLIK GELİRİ (ORTALAMA)	BABANIN AYLIK GELİRİ (ORTALAMA)
Anne-1	2014	Kız	K:2		40	40	Lisansüstü	Lisansüstü	Akademisyen	Yönetici	5000	5000
Anne-2	2014	Erkek	E:2		48	50	Lisansüstü	Ortaöğretim	Akademisyen	Lojistik	4500	10000
Anne-3	2014	Erkek	K:2	E:1	43	47	Lisans	Ortaöğretim	Hemşire	Tekstil	5000	5000
Anne-4	2014	Kız	K:1	E:1	38	37	Lisans	Lisans	Bankacı	Satış Danışmanı	3000	5000
Anne-5	2014	Erkek	E:1		31	35	Ortaöğretim	Ortaöğretim	Ev Hanımı	Serbest Meslek	-	3000
Anne-6	2014	Kız	K:1	E:1	44	48	Ortaöğretim	Ortaöğretim	Ev Hanımı	Satış Müdürü	-	25000
Anne-7	2014	Erkek	K:2	E:1	34	39	İlköğretim	Ortaöğretim	Ev Hanımı	Elektrikçi	-	7000
Anne-8	2015	Kız	K:1	E:1	33	35	İlköğretim	Ortaöğretim	Ev Hanımı/Pul Boncuk İşleme	Taksi Şoförü	300	2500
Baba-1	2014	Erkek	E:1		42	36	Lisans	Lisansüstü	Hemşire	Akademisyen	6000	5000
Baba-2	2015	Erkek	K:1	E:1	38	37	Lisans	Lisans	Bankacı	Satış Pazarlama	3000	5000
Baba-3	2014	Erkek	E:1		31	35	Ortaöğretim	Ortaöğretim	Ev Hanımı	Ticaret	-	3500
Baba-4	2014	Kız	K:1		37	36	Lisans	Lisans	Öğretmen	Mühendis	4000	12000
Baba-5	2014	Erkek	K:1	E:1	30	35	İlköğretim	İlköğretim	Ev Hanımı	Konfeksiyon İşçisi/Ustabaşı	-	2500
Baba-6	2014	Kız	K:1		38	40	Lisans	Lisansüstü	İnsan Kaynakları Uzmanı	Veteriner	12000	20000
Baba-7	2015	Kız	K:2		38	39	Ortaöğretim	Ortaöğretim	Ev Hanımı	Çiftçi	-	6000
Baba-8	2015	Kız	K:1		26	27	İlköğretim	İlköğretim	Ev Hanımı	Kurye (Bana Bi)	-	2600

Tablo 3.2’de çalışmaya katılan 8 anne ve 8 baba olduğu görülmektedir. Çalışma grubuna her eğitim seviyesinden ikişer anne baba dahil edilmiş olup aynı eğitim seviyesinde olan anne/babaların 1 erkek/1 kız çocukları için görüşme yapılmıştır. Katılımcı olan annelerin yaşları 31-48 arasında babaların yaşları ise 27-40 arasında değişmektedir. Katılımcı annelerin dördünün ev hanımı, ikisinin akademisyen, birinin hemşire ve birinin bankacı olduğu görülmektedir. Babalar ise çeşitli meslek gruplarından olup genelde özel sektörde çalışmaktadırlar.

3.3 Veri Toplama Araçları

Nitel araştırma yöntemlerinden temel nitel araştırma ile desenlenen bu çalışmada farklı bireylerin deneyimlerinden durumu en iyi şekilde betimleyebilecek olan verileri toplamak ve çalışma grubunun algılarını derinlemesine betimleyebilmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış olup veriler anne baba çocuk demografik bilgi formu ve açık uçlu soruların yer aldığı anne baba görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır.

Araştırmada anne ve babalara uygulanan görüşme formları araştırmacı tarafından alan yazın taranarak ve uzman görüşlerine başvurularak hazırlanmıştır. Araştırmacı yapmış olduğu alan yazın taraması sonucunda toplumsal cinsiyet algısının birçok alan ile ilişkili olduğunu belirlemiştir. Bu alanlar başlıca meslek tercihi, oyuncak tercihi, kişilik özellikleri, arkadaş tercihi, ev sorumlulukları paylaşımı, oyun tercihi, kıyafet tercihi ve renk tercihidir (Elden ve Ulukök, 2006; Gündüz-Kalan, 2010; Götz ve diğerleri, 2008; Aksoy, 1990; Bağçeli, 2008; Bussey ve Perry, 1982; Çağatay-Aral ve Mangır, 1987; Erden, 2001; Grönlund ve Magnusson, 2018; Olino, Durbin, Klein, Hayden ve Dyson, 2012; Çiçek ve Çopur, 2018; Aksoy ve Baran, 2017). Bu sebeple araştırmacı söz konusu alanları göz önünde bulundurarak veri toplama aracı olan görüşme sorularını hazırlamıştır.

Çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için Akdeniz Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan (Ek-1) gerekli izinler alınmıştır. Araştırmacı veri toplama aşamasında ebeveynlerle yapılacak olan görüşme başlamadan çalışmanın içeriği ile ilgili katılımcıya bilgi vermiş ve katılımcının sorularını yanıtlamıştır. Ardından yüz yüze görüşme tekniği ile görüşmelerini yaparak Ek-2’de sunulan Aydınlatılmış Onam Formu’nu imzalatmıştır. Veri analizi sürecinde,

katılımcıların sorulara verdikleri yanıtları detaylandırmak adına, gerekli görülen durumlarda ilgili katılımcılarla tekrar görüşme yapılmıştır.

3.3.1 Anne Baba Çocuk Demografik Bilgi Formu

Çalışmaya katılan anne babalar ve onların çocukları hakkında ayrıntılı bilgi elde etmek amacıyla Anne Baba Çocuk Demografik Bilgi Formu (Ek-3) oluşturulmuştur. Oluşturulan demografik bilgi formunda araştırmacının katılımcıları kategorize etmesine ve elde ettiği bulguları yorumlamasına yardımcı olabilecek kapalı uçlu sorular yer almaktadır. Bu formda katılımcının çocuğunun doğum tarihi ve cinsiyeti, ailenin sahip olduğu çocuk sayısı, anne ve babanın yaşı, anne ve babanın öğrenim durumu, anne ve babanın mesleği ve anne ve babanın aylık ortalama gelir bilgilerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Formda yer alan sorular ilgili alan yazının taranması ve uzman görüşlerinin alınmasıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

3.3.2 Anne/Baba Görüşme Formu

Görüşme, belirlenen bir amaç çerçevesinde yapılan söyleşi olarak tanımlanabilmektedir. Görüşme yöntemi, veri toplama sürecinde çeşitli veri toplama teknikleri ile birlikte kullanılabileceği gibi tek yöntem olarak da kullanılabilmektedir. Görüşme yöntemi, özellikle eğitim araştırmalarında, veri toplamada anahtar bir tekniktir (Hitchcock ve Hughes, 1995; Akt: Yağan Güder, 2014). Karasar (2016)'a göre, nitel araştırmalarda veri toplama aracı olarak kullanılan görüşmeler farklı biçimlerde sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırmalardan en yaygın olanı yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme olarak gruplandırılan üçlü sınıflandırılmadır.

Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde sorular önceden belirlenerek bu sorularla veri toplanmaya çalışılmaktadır. Araştırmacı, sormayı planladığı soruları içeren bir görüşme formu hazırlamakta ve yaptığı görüşmelerde bu formu kullanmaktadır. Bununla birlikte araştırmacı, görüşmenin akışına bağlı olarak, farklı alt ya da yan sorularla görüşmenin akışına müdahale edebilmekte ve akışı etkileyebilmektedir. Bu şekilde katılımcının sorulara vermiş olduğu yanıtlar ayrıntılandırılabilir.

Bu çalışmada, verilerin toplanması amacı ile araştırmacı tarafından taslak bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunun hazırlanmasında kolay anlaşılır olma, açık uçlu sorular sorma, yönlendirmeden kaçınma, odak sorular hazırlama ve soruları mantıklı biçimde düzenleme ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmacı tarafından hazırlanan taslak görüşme formu alandaki uzmanların görüşüne sunulmuş olup alınan geri dönüşler doğrultusunda form yeniden düzenlenmiştir. Anne/Baba Görüşme Formu'nda (Ek-4) 60-72 aylık çocuğa sahip olan anne babaların toplumsal cinsiyete ilişkin algılarını ve erkek çocuklarının feminen, kız çocuklarının maskülen davranışlarına karşı yaklaşım stratejilerini belirlemek amacıyla hazırlanan çeşitli sorulara yer verilmiştir. Bu sorular meslek tercihi, oyuncak tercihi, kişilik özellikleri, arkadaş tercihi, ev sorumlulukları paylaşımı, oyun tercihi, kıyafet tercihi ve renk tercihi ile ilişkili sorulardır.

3.4 Verilerin Toplanması

Anne Baba Çocuk Demografik Bilgi Formu ve Anne/Baba Görüşme Formu uzman görüşleri doğrultusunda son halini almış ve çalışma verileri toplanmadan önce pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sırasında katılımcı tarafından anlaşılmayan sorular detaylandırılarak Anne/Baba Görüşme Formu revize edilmiştir. Ek 3'te Anne Baba Çocuk Demografik Bilgi Formu, Ek 4'te Anne/Baba Görüşme Formu sunulmuştur. Katılımcılar ile görüşmeye başlamadan önce bu çalışmanın amacının toplumsal cinsiyete ilişkin algıları ve erkek çocuklarının feminen, kız çocuklarının maskülen davranışlarına karşı anne baba yaklaşımlarını belirlemek amacıyla yapıldığı ve kişisel bilgilerinin gizli tutulacağı belirtilmiştir. Bununla birlikte veri kaybının önlenmesi amacıyla ses kaydı yapılmak istendiği ve onay verildiği takdirde görüşmeye başlanacağı katılımcıya ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra kendisine bazı sorular sorulacağı, anlamadığı soru olduğu takdirde açıklanacağı ve devam etmek istemediği herhangi bir durum olduğunda araştırmadan çekilebileceği belirtilmiştir. Anne Baba Çocuk Demografik Bilgi Formu ve Anne/Baba Görüşme Formu her bir katılımcı ile ayrı ayrı ve yüz yüze görüşülerek doldurulmuştur. Araştırmacı formda yer alan soruları sırasıyla katılımcıya sormuş ve katılımcının verdiği cevapları not etmiştir. Anne babalar ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler 19 Temmuz 2019-9 Şubat 2020 tarihleri arasında toplanmıştır. Katılımcılar ile yapılan görüşmeler ortalama 15 dakika

sürmüştür. Verilerin analizi sürecinde, katılımcıların sorulara verdiği yanıtları detaylandırmak adına, tekrar görüşülmesi gerekli görülen katılımcılarla, yapılan görüşmeler pandemi dolayısıyla telefon görüşmesi ile gerçekleştirilmiştir.

Veri toplama sürecinde 2'si anne 5'i baba olmak üzere toplamda 7 ebeveyn araştırma konusu kendilerine açıklandıktan sonra katılmak istemediklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte erkek çocuğuna sahip 2 baba görüşme sırasında devam etmek istemediklerini ifade etmişlerdir. Babalardan biri “Evinizde ev ile ilgili sorumluluklar nasıl paylaşılmaktadır?” sorusunda diğeri ise “Çocuğunuz topuklu ayakkabı/oje denemek istese ne hissederdiniz?” sorusunda görüşmeye devam etmek istemediklerini aktarmışlardır.

Görüşmeler sırasında katılımcıları yönlendirmekten kaçınılmış nasıl düşünüyorlarsa o şekilde ifade etmeleri sağlanmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplara herhangi bir müdahalede bulunulmamış yalnızca gerekli görüldüğü durumlarda cevapların detaylandırılması adına sonda sorular sorulmuştur.

3.5 Verilerin Analizi

Bu araştırmada betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz, çeşitli veri toplama yöntemleri ile elde edilmiş olan verilerin daha önce belirlenmiş olan temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasıdır. Bu analiz türünde araştırmacı görüşmüş veya gözlemlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmeyi amaçlamaktadır. Buna istinaden araştırmacı çalışmasında sıklıkla doğrudan alıntılara yer verebilmektedir. Bu analiz türünün temel amacı, elde edilmiş olan bulguları okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2003; Akt: Özdemir, 2010).

Betimsel analiz dört aşamada gerçekleşmektedir. İlk aşama araştırma soruları, kavramsal çerçeve ya da görüşme/gözlemlerde yer alan boyutlardan hareketle verilerin analizi için bir çerçeve oluşturulmasıdır. Bu şekilde verilerin hangi temalar altında düzenlenip sunulacağı belirlenmiş olmaktadır. İkinci aşama ise araştırmacının oluşturmuş olduğu çerçeveye dayanarak verilerini okuması ve düzenlemesidir. Bu süreçte veriler anlamlı bir biçimde bir araya getirilmektedir. Sonraki aşamada araştırmacı düzenlemiş olduğu verileri tanımlamakta ve gerekli gördüğü yerlerde doğrudan alıntılara başvurmaktadır. Son aşamada ise araştırmacı bulguları açıklamakta,

ilişkilendirmekte ve anlamlandırmaktadır. Bu aşamada yapılan yorumları gclendirmek için bulgular arasındaki neden sonuç ilişkileri açıklanabilmekte ve ihtiyaç duyulması halinde farklı olgular arasında karşılaştırma yapılabilmektedir (Yıldırım ve şimşek, 2003; Akt: zdemir, 2010). Araştırmacı bu çalışmada bir ereve çizmiş ve görüşmelerden elde ettiği bulguları inceleyerek temalar oluşturmuştur. Ardından bulguları zengin bir betimleme ile sunmuş ve okuyucuya özetlemek amacıyla her bir temanın altına anne ve babalardan elde ettiği bulguları şematize etmiştir. Yapılan şemaların anlaşılabilirliğini artırmak ve bulguları betimlemek amacıyla doğrudan alıntılara yer vermiştir. Sonuç ve tartışma bölümünde yorumlamak üzere bulguları açıklamıştır.

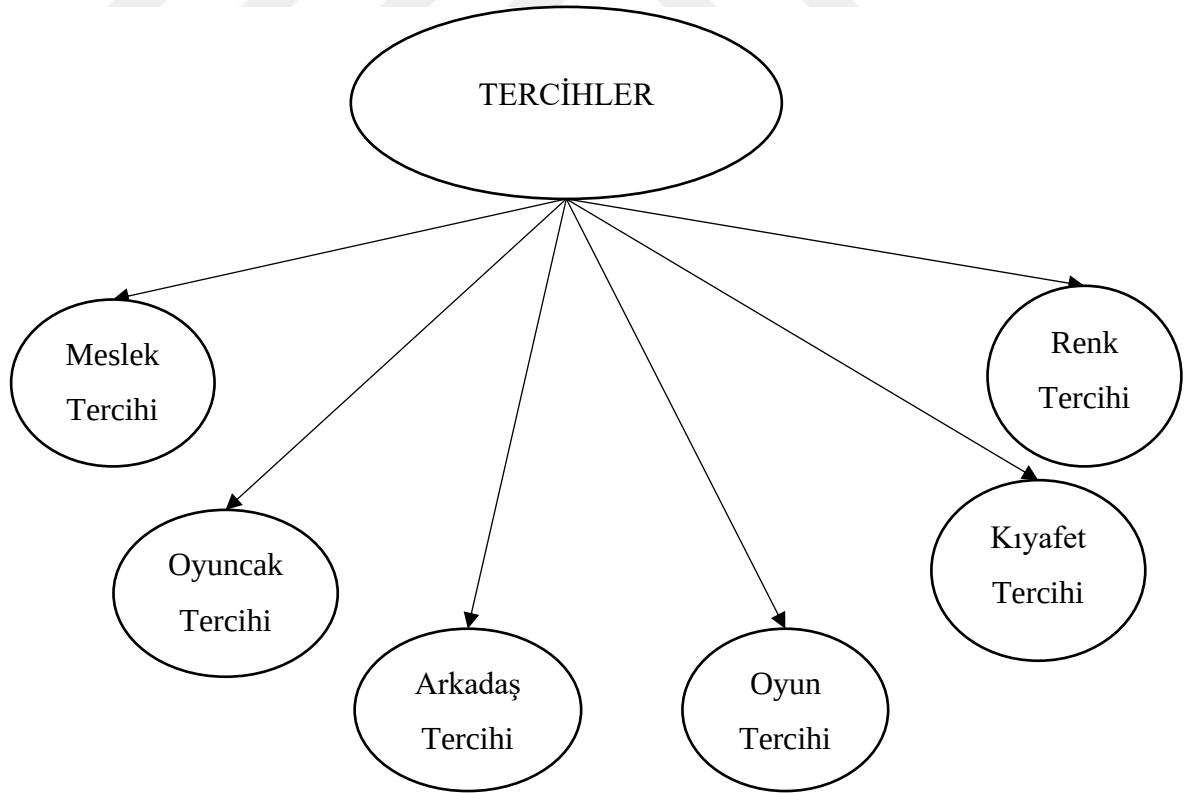
BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırma verilerinin analizi sonucu elde edilen bulgular yer almaktadır. Öncelikle oluşturulan kodlar ve alt temalar çerçevesinde her bir katılımcının verdiği cevaplar temalaştırılarak sunulmuştur. Meslek tercihi, oyuncak tercihi, arkadaş tercihi, oyun tercihi, kıyafet tercihi ve renk tercihi “tercihler” temasında; ev içi sorumluluklar, ev dışı sorumluluklar ve bireysel sorumluluklar “sorumluluklar” temasında ve deneyime açıklık, sorumluluk, uyumluluk, dışa dönüklük/içe dönüklük ve duygusal denge “kişilik özellikleri” temasında birleştirilmiştir.

4.1 Tercihler

Tercihler teması altında belirlenen alt temalar Şekil 4.1’de sunulmuştur. Bu temada meslek tercihi, oyuncak tercihi, arkadaş tercihi, oyun tercihi, kıyafet tercihi ve renk tercihi alt temaları yer almaktadır.

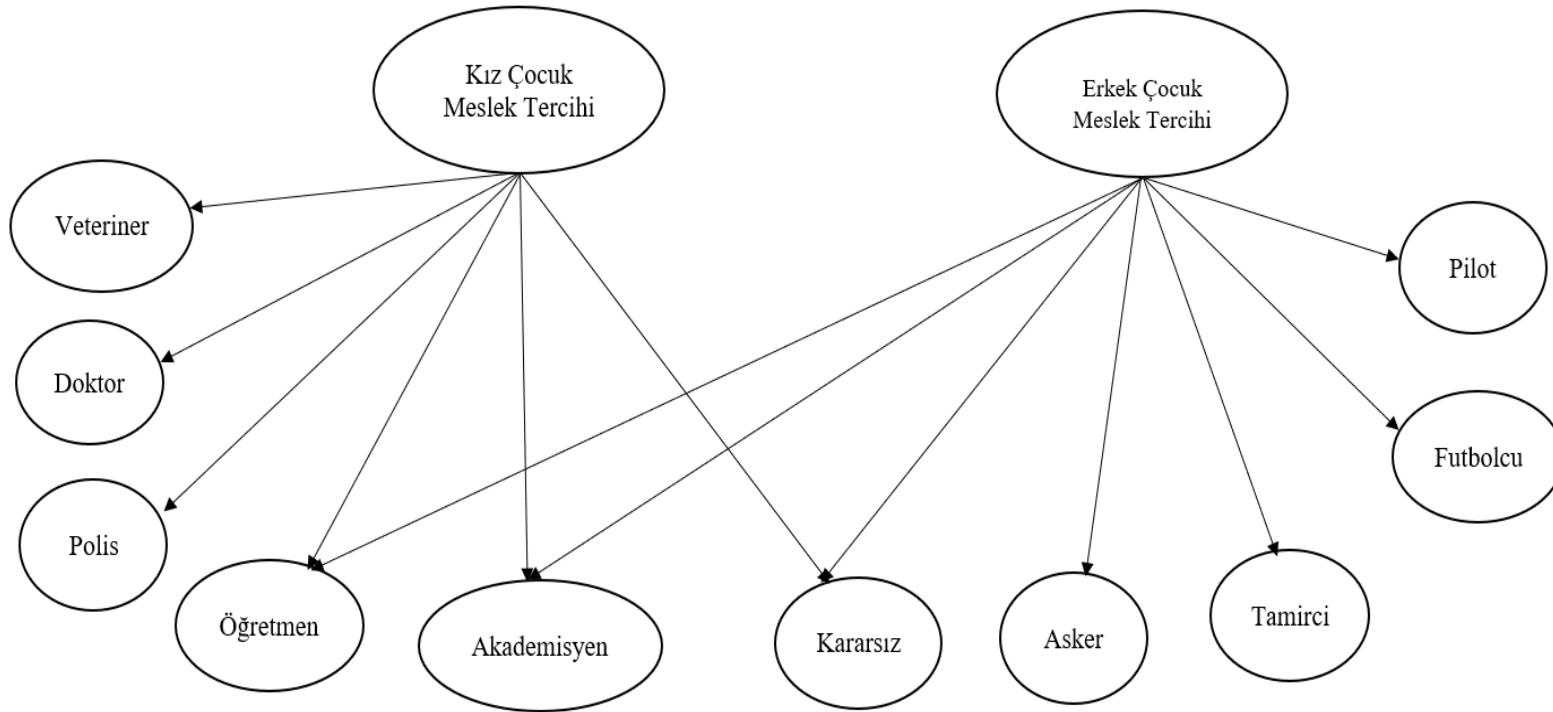

Şekil 4.1 Tercihler Temasına İlişkin Alt Temalar

Şekil 4.1’de görüldüğü üzere “Tercihler” teması altında altı farklı alt tema yer almaktadır. Her bir alt temaya ilişkin bulgular ayrı alt başlıklar halinde incelenmiştir.

4.1.1 Meslek Tercihi

Tercihler teması altında yer alan meslek tercihi alt temasında çocuğun meslek tercihine ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.2 Çocuğun Meslek Tercihine İlişkin Bulgular

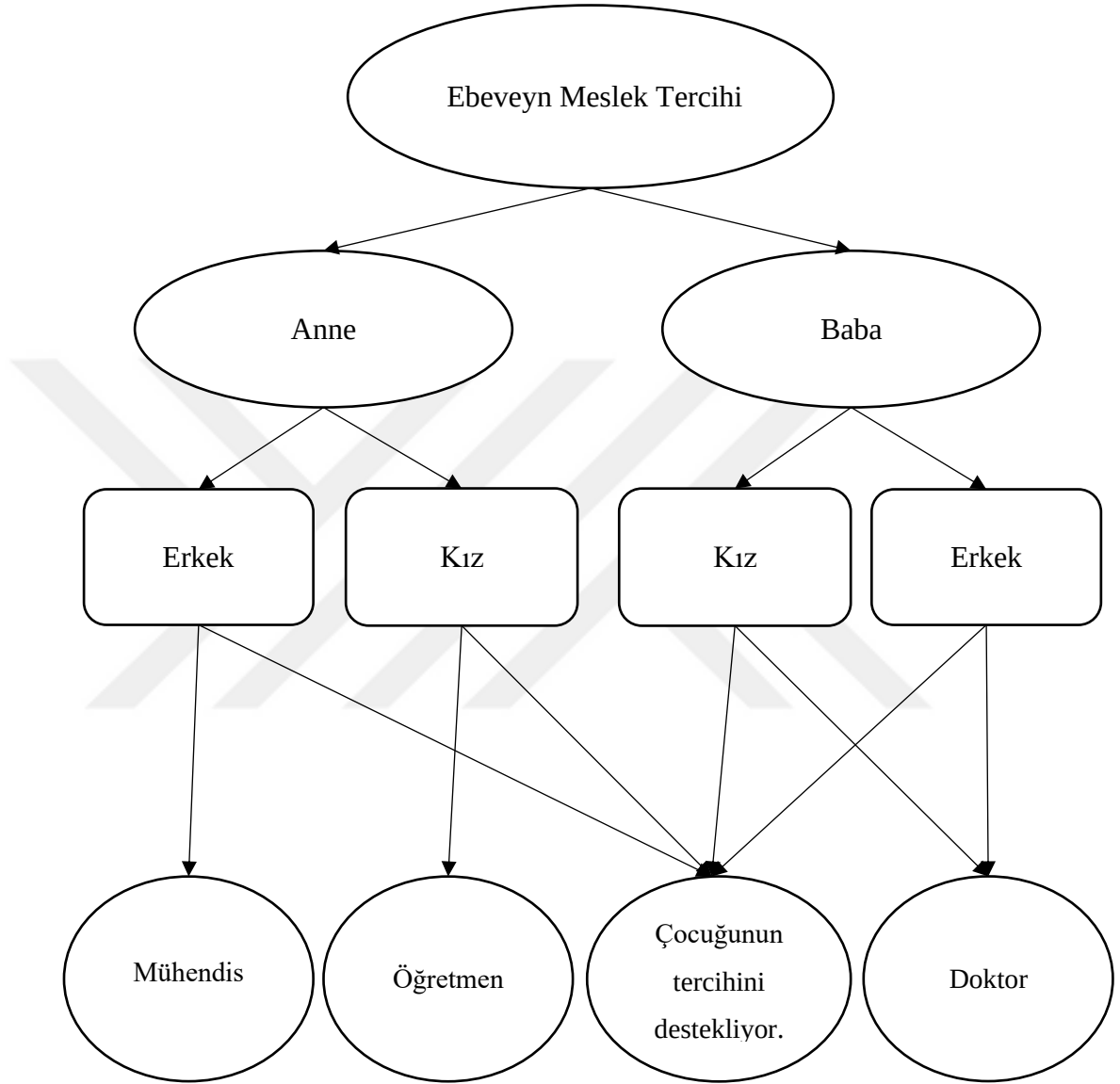
Meslek tercihi alt temasına ilişkin her bir anne babaya sorular yöneltilmiştir. Sorulan bu soruların ilki çocukların meslek tercihlerine yöneliktir. Veriler incelendiğinde çocukların asker, pilot, futbolcu, akademisyen, doktor, veteriner, polis, öğretmen ve tamirci olmak istedikleri anne/babaları tarafından aktarılmıştır. Elde edilen verilere göre 2 çocuğun akademisyen ve 4 çocuğun öğretmen olmak istediği görülmektedir. Akademisyen olmak isteyen çocuklardan biri erkek diğeri kız iken öğretmen olmak isteyen dört çocuktan ikisi kızdır. Bir çocuğun herhangi bir meslek tercihi olmadığı belirtilirken iki çocuğun meslek tercihi konusunda kararsız olduğu dile getirilmiştir. Meslek tercihi konusunda kararsız olan erkek çocuk motorcu, okçu ya da asker olmak istemektedir. Kararsız olan bir diğerk çocuk ise kızdır ve onun tercihleri arasında da dansçı ve jimnastikçi meslekleri yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre erkek çocukların asker, pilot, futbolcu, akademisyen, tamirci ve öğretmen olmak istedikleri görülürken kız çocukların doktor, veteriner, polis, öğretmen ve akademisyen olmak istedikleri görülmüştür.

Kız çocuğa sahip bir baba çocuğunun meslek tercihini “*Çocuğum büyüdüğünde polis olmak istiyor.*” şeklinde ifade etmiş olup erkek çocuğa sahip bir anne ise çocuğunun meslek tercihi konusundaki kararsızlığını şu şekilde dile getirmiştir:

“Motorcu, okçu, asker. Şu anda değişken.”.

Veriler analiz edildiğinde çocukların meslek tercihlerinin genellikle toplumsal cinsiyet kalıplarına uygun meslekler olduğu söylenebilir.

Tercihler teması altında yer alan meslek tercihi alt temasında ebeveynlerin çocukları için tercih ettikleri mesleklere ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.3 Ebeveynlerin Meslek Tercihlerine İlişkin Bulgular

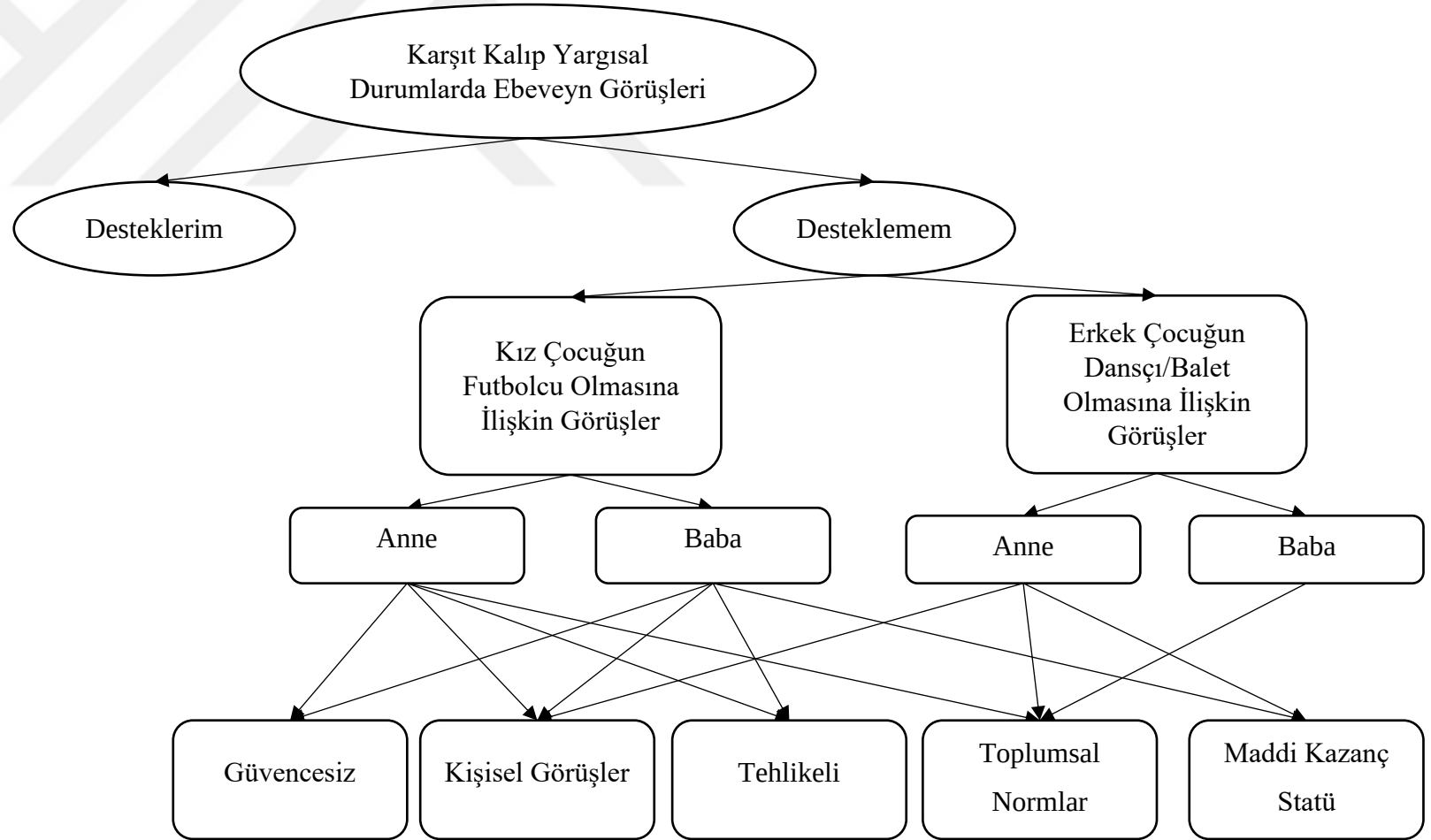
Meslek tercihi alt temasına ilişkin her bir anne babaya yöneltilen ikinci soru ise anne/babaların çocukları için tercih ettikleri mesleklere yöneliktir. Veriler incelendiğinde 7 anne/babanın çocuklarının tercih ettikleri meslekleri destekleyeceği, 3 anne/babanın çocuğunun doktor olmasını istediği, 3 anne/babanın çocuğunun mühendis olmasını istediği, 2 anne/babanın ise çocuğunun öğretmen olmasını istediği sonucuna ulaşılmıştır. Bir baba ise polis olmak isteyen kız çocuğu için herhangi bir meslek tercihi belirtmeyip yalnızca çocuğunun polis olmasını istemediğini ifade etmiştir. Ebeveynleri tarafından meslek tercihleri desteklenen 7 çocuktan dördü erkek üçü ise kızdır. Bununla birlikte anne/babasının doktor olmasını istediği 3 çocuktan ikisi kız iken anne/babasının mühendis olmasını istediği tüm çocuklar erkektir. Aynı zamanda çocuğunun öğretmen olmasını istediğini belirten iki anne/babanın çocukları da kızdır. Araştırmaya katılan kız çocuğa sahip bir baba çocuğu için herhangi bir tercih belirtmemiş olup kızının polis olmasını istemediğini “...Yani polis tehlikeli bir meslek o yüzden ben polis olmasını istemiyorum bir kıza uygun değil bence tehlikeli yani ama yani fark etmez ben kızımı okutmak istiyorum. Tahsilli birisi olsun istiyorum.” cümleleriyle ifade ederken erkek çocuğa sahip bir anne çocuğu için tercih ettiği meslek hakkındaki görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

“Doktor, mühendis falan olmasını istiyorum tabi her anne gibi. Mühendis olsun çok isterim. Çünkü onlar yakıştır benim oğluma. Bir ara piyanoya ilgisi oldu. İzin verdik, götürdük. Bu alana girmek istedi, girdi ama meslek olarak bilmiyorum.”. Bunun yanı sıra kız çocuğa sahip ve kızını öğretmen olmak isteyen bir anne konu ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“...Ben de öğretmen olmasını istiyorum. Kız çocuğu ya. Çocuklarına bakar, erken çıkar. İyi, öğretmen iyidir.”.

Veriler analiz edildiğinde anne/babaların çocukları için tercih ettikleri mesleklerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile paralel olduğu söylenebilir.

Tercihler teması altında yer alan meslek tercihi alt temasında karşıt kalıp yargısal durumlarda ebeveyn görüşlerine ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.4 Meslek Tercihi Alt Temasında Karşıt Kalıp Yargısal Durumlarda Ebeveyn Görüşlerine İlişkin Kodlar

Meslek tercihi alt temasında son olarak anne ve babalara karşı kalıp yargısal durumlar içeren sorular yöneltilmiştir. Erkek çocuğa sahip olan ebeveynlere çocukları dansçı/balet olmak istedikleri takdirde düşüncelerinin neler olacağı ve kız çocuğa sahip ebeveynlere çocukları futbolcu olmak istedikleri takdirde düşüncelerinin neler olacağı sorulmuştur. Görüşme sonucu elde edilen veriler incelendiğinde 5 anne/babanın çocuğunu destekleyeceği, 11 anne/babanın ise çocuğunun meslek tercihinin desteklemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Çocuğunu destekleyecek olan ebeveynlerin ikisi baba üçü ise annedir. Yapılan görüşmelerde çocuğunun tercih ettiği mesleği destekleyeceğini ifade eden bu ebeveynlerden üçü erkek ikisi ise kız çocuğa sahiptir. Bununla birlikte çocuğunun meslek tercihinin desteklemeyeceğini dile getiren altı baba ve beş anne bulunmaktadır. Bu ebeveynlerin beşi erkek altısı ise kız çocuğa sahiptir. Kız çocuğunun futbolcu, erkek çocuğunun dansçı/balet olmasını desteklemeyecek olan ebeveynlerin desteklememe nedenleri ilgili mesleklerin güvencesiz olması, bu durumun ebeveynin kişisel görüşüne aykırı olması, tehlikeli olması, toplumsal normlara aykırı olması ve maddi kazanç ve statüsünün iyi olmamasıdır. Çocuğunun bu meslek tercihinin desteklemeyen ebeveynlerden bazıları çocuğunun bu mesleği icra etmesini istememe durumunu yalnızca tek nedene dayandırırken bazı ebeveynler ise istememe durumunu birkaç nedene dayandırmıştır. İlgili mesleklerin güvencesiz ve tehlikeli olması ve maddi kazanç ve statüsünün iyi olmaması desteklememe durumuna ikişer kez sebep gösterilirken kişisel görüşlere aykırı olması üç kez, toplumsal normlara aykırı olması ise altı kez sebep olarak gösterilmiştir.

Çocuğunun karşı cinsiyete özgü olarak tanımlanan mesleği tercih etmesi durumunda bunu istemeyeceğini çünkü bu şekilde bir mesleği icra ederken erkek çocuğunun toplum tarafından saygı görmeyeceğini düşünen bir baba düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Neden balet olmak istesin ki? Neden istiyor? Nereden görmüş balet olmayı?... Yani çok isterse olsun ama ne bileyim istemem ben...Toplum tarafından saygı görmez. Çevre yani aslında. Ben onun mutlu olmasını isterim ama bu şekilde zaten ileride mutlu olamaz. Toplum yine aynı toplum. Çevreden dolayı kötü hissederim. O büyüyünce mutlu olamayacağı için kötü hissederim.”.

Erkek çocuğa sahip başka bir baba ise bu durumu hoş karşılamayacağı gibi karşı da çıkacağını ifade etmiştir. *“Karşı çıkardım buna... Çünkü doğru değil... Çünkü bunlar kadın mesleği.”.*

Öte yandan oğlunun karşı cinsiyete özgü olarak tanımlanan bir mesleği seçmesi durumunda hem kendisinin hem de eşinin bu durumu istemeyeceğini belirten bir anne düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Çok bozulurum. Babası kalp krizi geçirir... Nedeni yok ki kötü hissederim. O kadar meslek var, onlardan birini seçsin.”.

Erkek çocuklarının dansçı/balet olmasına sıcak bakmayan anne ve babalar olduğu gibi kızlarının futbolcu olmasını desteklemeyen babalardan biri olan KB8’in görüşleri ise şöyledir:

“Yani saçma gelirdi. Anlamlandıramazdım... Olumlu karşılamazdım.”.

Öte yandan çocuklarının karşı cinsiyete özgü olarak tabir edilen meslek tercihlerini destekleyen ebeveynler de bulunmaktadır. Çocuğunun karşı cinsiyete özgü olarak tanımlanan mesleği tercih etmesi durumunda onu destekleyeceğini ifade eden erkek çocuğa sahip babanın görüşü şu şekildedir:

“Olabilir. İzlerdim alkışlardım yani. Yani şey yapardım ne diyeyim. Daha iyi bir şeyler yapabilmesi için elimden geleni yapardım. Desteğimi gösterirdim ona.”. Bununla birlikte çocuğunun karşı cinsiyete özgü olarak tanımlanan bir mesleği tercih etmesi söz konusu olduğunda kızının tercihini destekleyeceğini ifade eden bir anne görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

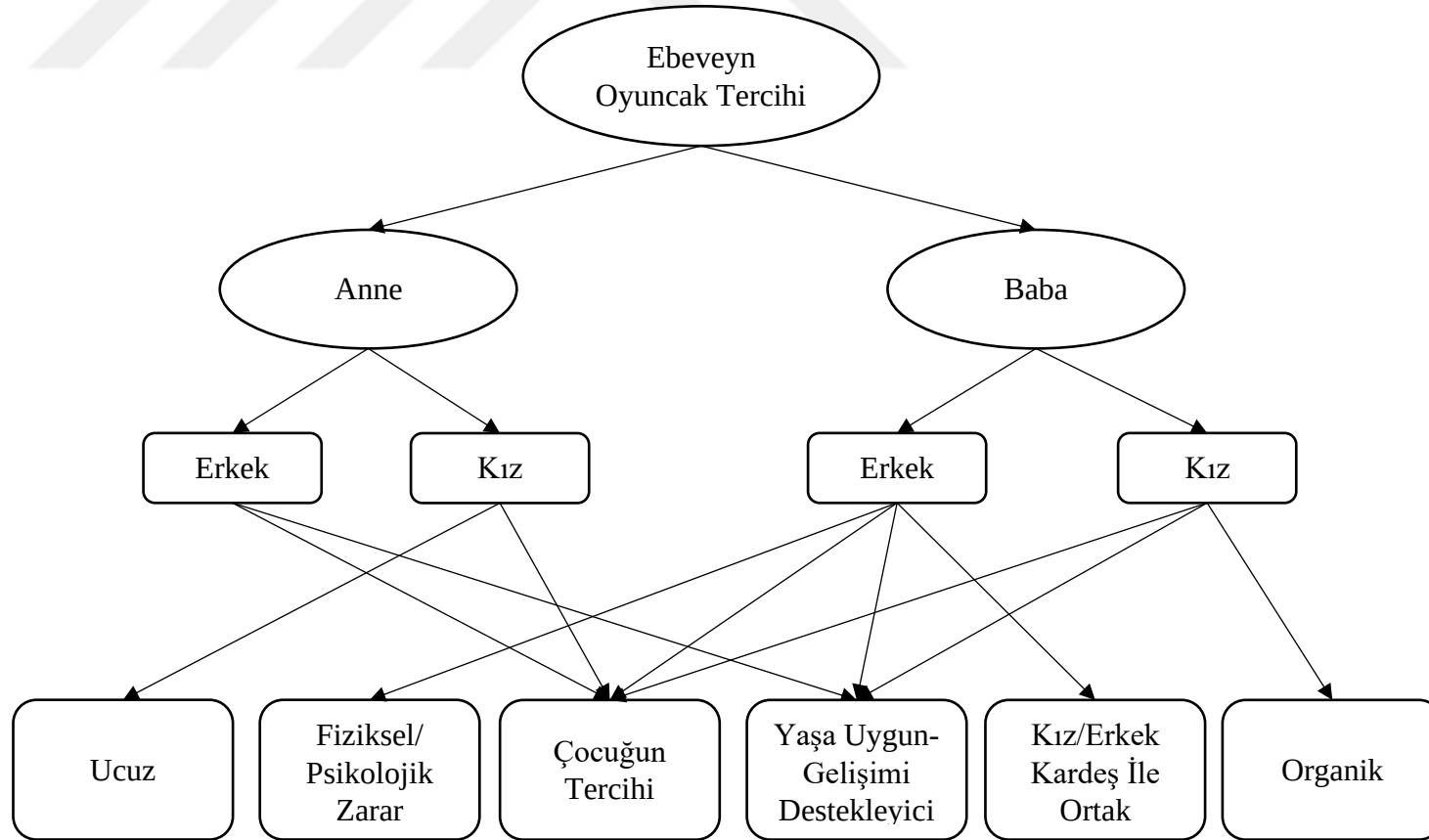
“...Desteklerdim çünkü sporu da çok seviyor aynı zamanda... Beni rahatsız etmezdi, gurur duyardım.”.

Veriler analiz edildiğinde görüşme yapılan anne/babaların birçoğunun meslekler konusunda kalıp yargısal görüşlere sahip oldukları ve aksi bir durum söz konusu olduğunda bu durumun onları rahatsız edeceği sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Görüldüğü üzere; meslek tercihi alt temasına ilişkin bulgular incelendiğinde çocukların meslek tercihlerinin ve anne/babaların çocukları için tercih ettikleri mesleklerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile örtüştüğü ve hem çocukların hem de ebeveynlerin büyük bir bölümünün bu kalıp yargılar doğrultusunda görüş bildirdiği sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Bununla birlikte çocukların karşı cinsiyete özgü bir meslek tercihi yapması durumunda anne/babaların büyük bir bölümünün bu durumdan rahatsız olacağı ve çocuğunun bu tercihini desteklemeyeceği görülmüştür. Tercihi desteklenmeyecek olan kız çocuklarının erkek çocuklardan sayıca fazla olduğu ve kız/erkek çocuk gözetmeksizin karşı cinsiyete atfedilen meslekleri desteklemeyen babaların da annelerden fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.2 Oyuncak Tercihi

Tercihler teması altında yer alan oyuncak tercihi alt temasında ebeveynlerin oyuncak tercihine ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.5 Oyuncak Tercihi Alt Temasında Ebeveynlerin Oyuncak Tercihlerine İlişkin Bulgular

Oyuncak tercihi alt temasına ilişkin her bir anne babaya sorular yöneltilmiştir. Sorulan bu soruların ilki ebeveynlerin çocukları için yaptıkları oyuncak tercihlerine yöneliktir. İlgili soruda anne/babaların çocukları için yaptıkları oyuncak tercihlerinde özen gösterdikleri kriterler kod olarak belirlenmiştir. Veriler incelendiğinde anne/babaların çocukları için tercih ettikleri oyuncakların ucuz olmasına, çocuğa fiziksel ve psikolojik olarak zarar vermemesine, çocuğun yaşına uygun olmasına ve gelişimini desteklemesine, organik olmasına ve kız/erkek kardeşlerin ortak oynayabilecekleri türde bir oyuncak olmasına dikkat ettikleri görülmüştür. Bununla birlikte ebeveynlerin büyük bir bölümünün oyuncak tercihinin çocuklarına bıraktıkları belirlenmiştir. Bazı ebeveynler çocukları için oyuncak tercihlerinde tek kriteri göz önünde bulundururken bazı ebeveynler birçok kriteri aynı anda değerlendirdiklerini aktarmışlardır. Oyuncak tercihi alt temasında tercihin çocuğa bırakılması kodu on bir kez kriter olarak gösterilmiştir. Tercihi kendisine bırakılan çocukların beşi kız altısı ise erkektir. Bununla birlikte oyuncak tercihinin çocuğuna bırakan altı anne ve beş baba olduğu belirlenmiştir. Kız çocuğa sahip bir anne oyuncak tercihi konusundaki görüşlerini *“Ben tercih etmiyorum, o seçiyor...Hep kendisi seçiyor. Ama bebek falan değil her zaman oynadığı. O an ne hoşuna giderse onu istiyor ama bebekler çoğunlukta oluyor genelde.”* şeklinde ifade ederken erkek çocuğa sahip bir anne oyuncak tercihi konusundaki görüşlerini ve çocuğunun tercih ettiği oyuncakları şu şekilde aktarmıştır:

“Onun tercihi, ne isterse onu alıyoruz. Araba ve kamyon daha çok. İnşaat için olan araçlar.”.

Bulgular incelendiğinde oyuncak tercihinin kendisi yapan erkek çocukların sayıca kızlardan fazla olduğu ve daha çok annelerin oyuncak tercihinin çocuğuna bıraktığı söylenebilir. Bununla birlikte oyuncak tercihi kendisine bırakılan çocukların kendi cinsiyetine özgü olarak atfedilen oyuncakları tercih ettikleri sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

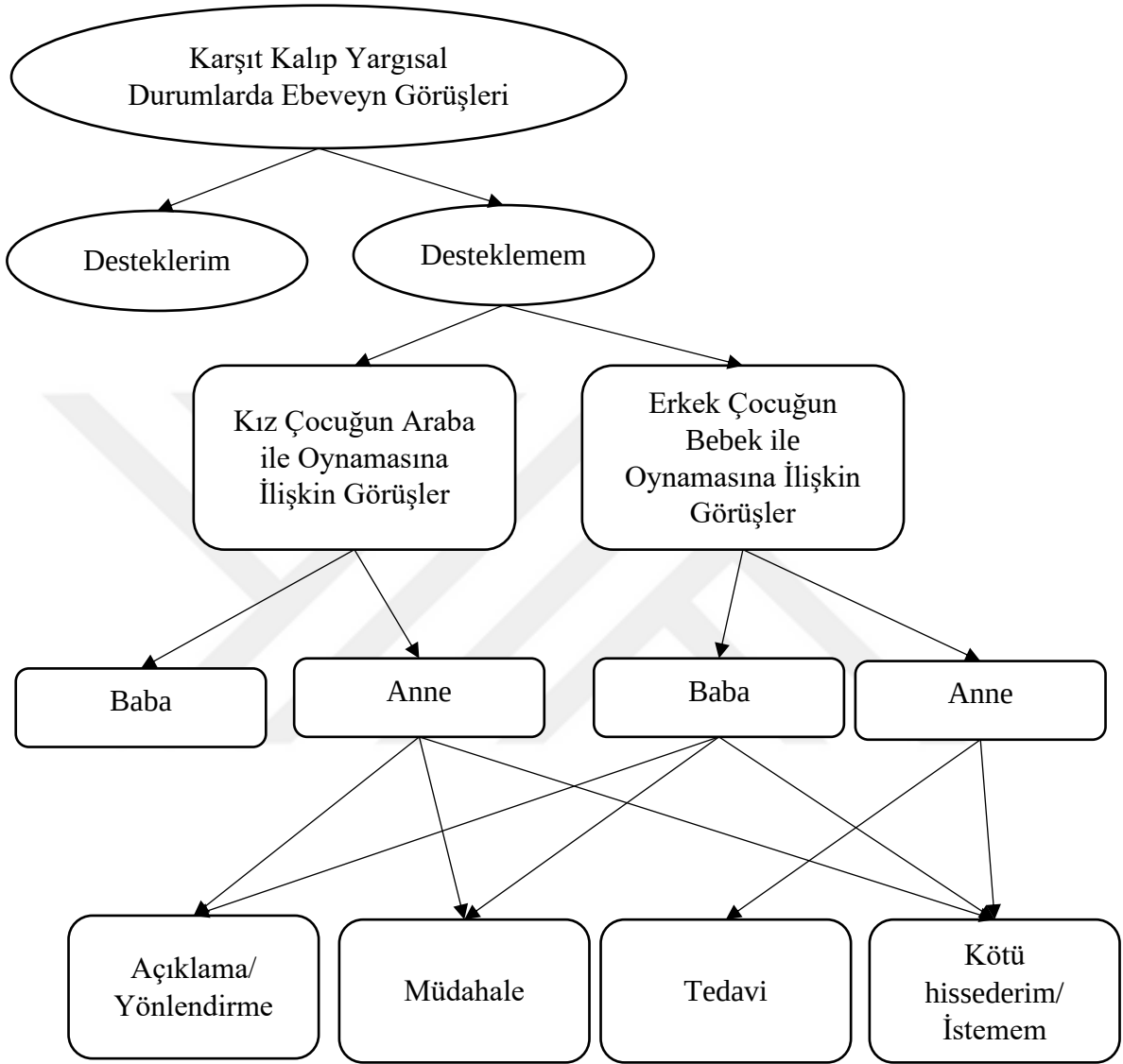
Oyuncak tercihi alt temasında ön plana çıkan bir diğer kod tercih edilen oyuncakların çocuğun yaşına uygun olması ve gelişimini desteklemesidir. Belirlenen bu kod görüşmelerde beş kez kriter olarak gösterilirken bu kritere özen gösteren beş ebeveyn den dördü babadır. Ebeveynler çocuğun yaş ve gelişimine yönelik tercih yapılmasını erkek çocuklar için üç, kız çocuklar için ise iki kez dile getirmişlerdir. Çocuğunun yaşına uygun ve gelişimini destekleyen oyuncaklar tercih ettiğini belirten erkek çocuğa sahip bir baba görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir: *“Lego, yapboz. Bu oyuncaklar gelişimini daha iyi tamamlatıyor çünkü.”*. Bulgular incelendiğinde çocuğun yaş ve

gelişimini göz önünde bulundurarak oyuncak tercihi yapan babaların annelerden sayıca fazla olduğu söylenebilir.

Görüşme yapılan ebeveynler arasında oyuncak tercihi yaparken oyuncağın çocuğa fiziksel ve psikolojik olarak zarar vermemesi, kız/erkek kardeş ile ortak oynanabilmesi, organik olması ve ucuz olması da belirtilen kriterler arasında yer almaktadır. Bu kriterlerin oyuncak tercihlerinde diğer kriterler ile birlikte rol oynadığı söylenebilir. Bununla birlikte tercih edilen oyuncakların kız çocukları için daha çok bebek, pelüş hayvan ve evcilik seti gibi oyuncaklar olduğu görülürken erkek çocuklar için lego, yapboz, top, araba, oyun kartları, blok, kılıç, silah ve inşaat seti gibi oyuncakların tercih edildiği sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Tercihler teması altında yer alan oyuncak tercihi alt temasında karşıt kalıp yargısal durumlarda ebeveyn görüşlerine ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.6 Oyuncak Tercihi Alt Temasında Karşıt Kalıp Yargısal Durumlarda Ebeveyn Görüşlerine İlişkin Bulgular

Oyuncak tercihi alt temasında anne ve babalara yöneltlen bir diğer soru karşıt kalıp yargısal durumlar içermektedir. Bu kapsamda erkek çocuğa sahip olan ebeveynlere çocukları bebeklerle oynadıkları takdirde düşüncelerinin neler olacağı ve kız çocuğa sahip ebeveynlere çocukları arabalarla oynadıkları takdirde düşüncelerinin neler olacağı sorulmuştur. Görüşme sonucu elde edilen veriler incelendiğinde 8 anne/babanın çocuğunu destekleyeceği, diğer 8 anne/babanın ise böyle bir durum ile karşılaştıklarında kendilerini kötü hissedecekleri ve bu durumu bir problem olarak görüp probleme çözüm arayacakları sonucuna ulaşılmıştır. Çocuğunu destekleyecek olan ebeveynlerin beşi baba üçü ise annedir. Yapılan görüşmelerde çocuğunun tercih ettiği oyuncacı destekleyeceğini ifade eden bu ebeveynlerden üçü erkek beşi ise kız çocuğa sahiptir. Çocuğunun karşı cinsiyete özgü olarak tabir edilen oyuncacı tercih etmesi durumunda onu destekleyeceğini ifade eden erkek çocuğa sahip bir anne görüşünü şu şekilde dile getirmiştir:

“Yani oynayabilir tabi. Oyuncak bebeklerle de oynayabilir. Kız kardeşi var, onun bebekleriyle de oynuyorlar...Çocuk neyle istiyorsa onunla oynasın.”.

Çocuğunun oyuncak tercihi dolayısıyla kendini kötü hissedeceğini belirten üç ebeveyn bulunmaktadır. Bu ebeveynlerden ikisi erkek biri ise kız çocuğa sahiptir. Çocuğunun karşı cinsiyete özgü olarak tanımlanan oyuncacı tercih etmesi durumunda kendini kötü hissedeceğini dile getiren erkek çocuğa sahip bir baba düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Yani istemez ki...Ablası var. Genelde ablasıyla birlikte oynadıklarında oğlanın oyuncaklarıyla oynuyorlar. Ablasının oyuncaklarıyla oynamıyorlar...Garip. Kötü hissedirdim yani.”.

Çocuğunun oyuncak tercihinin bir problem olarak görüp probleme çözüm arayacaklarını belirten beş ebeveyn bulunmaktadır. Bu ebeveynlerden ikisi duruma müdahale edeceğini, diğer ikisi çocuğuna açıklama yaparak onu başka bir oyuncaca yönlendireceğini ve biri ise çocuğunu tedavi ettireceğini belirtmiştir. Oyuncak tercihi problem olarak görülen beş çocuktan üçü erkektir. Çocuğu oyuncak bebek ile oynamayı tercih ettiği takdirde çocuğunun hormonal bir bozukluğu olduğunu düşünerek onu tedavi ettireceğini belirten erkek çocuğa sahip anne düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“...Test yaptırırdım, ben de takip ederdim. Hormanal bir bozukluğu var mı? Eğilim sıkıntısı var mı bakardım yani. Erken fark etmek önemli. Tedavi ettirim.”.

Veriler analiz edildiğinde görüşme yapılan anne/babaların bir kısmının oyuncak tercihleri konusunda kalıp yargısal görüşe sahip oldukları ve karşıt bir durum söz konusu olduğunda bu durumun onları rahatsız edeceği sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Görüldüğü üzere; oyuncak tercihi alt temasına ilişkin bulgular incelendiğinde çocukların ve ebeveynlerin oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile örtüştüğü sonucuna varıldığı söylenebilir. Bununla birlikte çocukların karşı cinsiyete özgü bir oyuncak tercihi yapması durumunda anne/babaların bir bölümünün bu durumdan dolayı kendini kötü hissedeceği ve çocuğunun bu tercihinin müdahale edeceği, onu başka bir oyuncuğa yönlendireceği ve tedavi ettirmek isteyeceği belirlenmiştir.

4.1.3 Arkadaş Tercihi

Arkadaş tercihi alt temasına ilişkin her bir anne babaya sorular yöneltilmiştir. Sorulan bu soruların ilki çocukların arkadaş tercihlerine yöneliktir. Veriler incelendiğinde çocukların genellikle cinsiyet gözetmeksizin arkadaşlık kurdukları/sürdürdükleri ebeveynleri tarafından aktarılmıştır. Elde edilen verilere göre dördü erkek, beşi kız olmak üzere toplam 9 çocuk hem kendi cinsiyetinden olan hem de karşı cinsiyete mensup çocuklar ile arkadaşlık yapmaktadır. Bununla birlikte 7 çocuk kendi cinsiyetinden olan çocuklar ile arkadaşlık etmektedir ve bu çocukların dördü erkek üçü ise kızdır. Çocuğunun her iki cinsiyete mensup çocuklarla da arkadaşlık ettiğini söyleyen erkek çocuğuna sahip bir baba çocuğunun arkadaş tercihini “*Değişiyor yani erkeklerle de oynuyor, kızlarla da oynuyor...*” şeklinde ifade etmiş olup kız çocuğa sahip bir anne ise çocuğunun arkadaş tercihini şu şekilde ifade etmiştir:

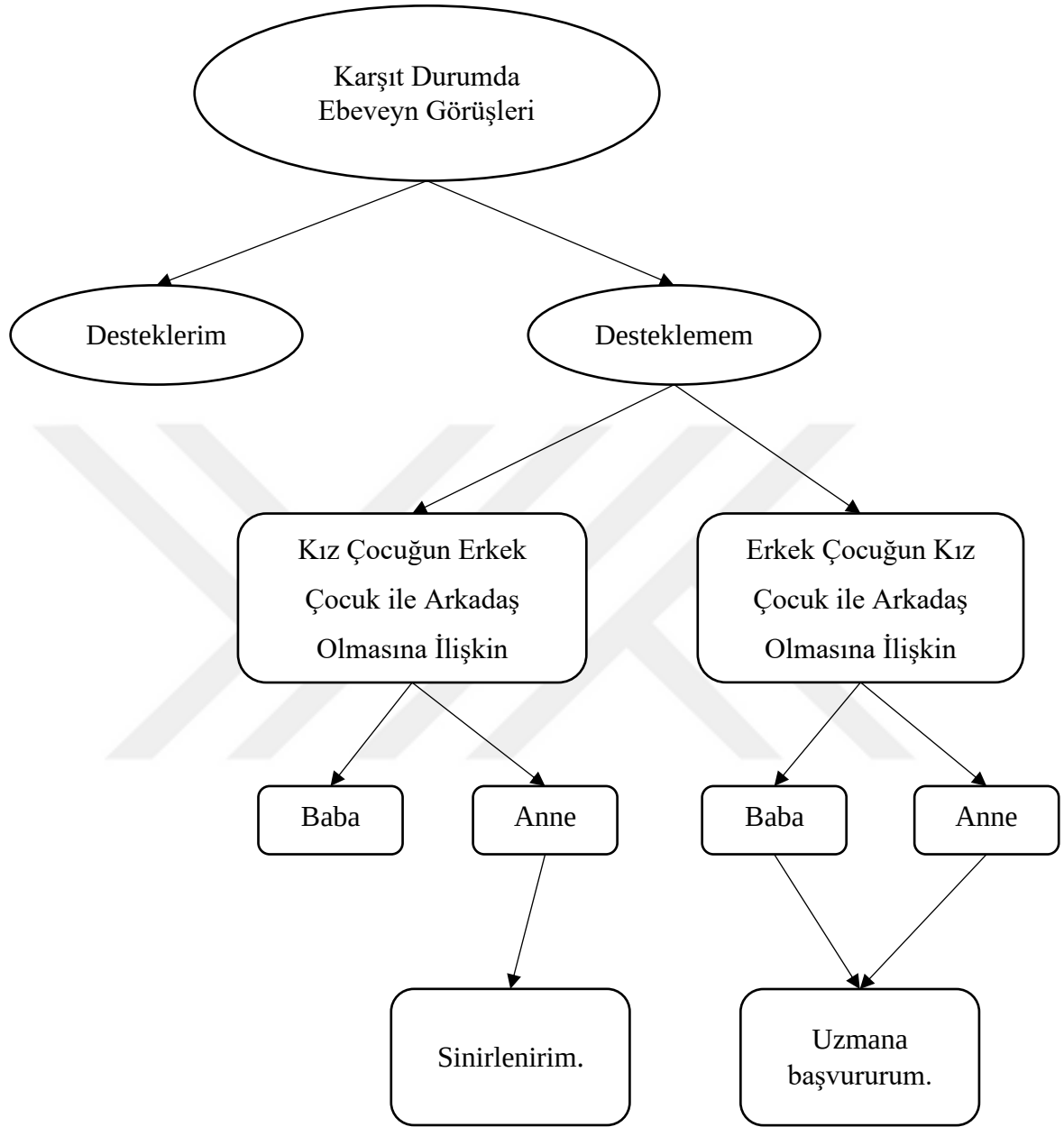
“...Fark etmiyor, kim olursa. Sadece yaramaz olanları sevmez, onlarla oynamıyor.”.

Araştırmaya katılan ve çocuğunun kendi cinsiyetinden olan çocuklar ile arkadaşlık yaptığını ifade eden kız çocuğa sahip anne düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“...Genelde kızlarla oynuyor.”.

Veriler analiz edildiğinde çocukların büyük bir bölümünün arkadaş tercihinde cinsiyet gözetmedikleri söylenebilir.

Tercihler teması altında yer alan arkadaş tercihi alt temasında karşıt durumda ebeveyn görüşlerine ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.7 Arkadaş tercihi alt temasında karşıt durumda ebeveyn görüşlerine ilişkin bulgular

Arkadaş tercihi alt temasında anne ve babalara yöneltilen bir diğer soru çocuklarının karşı cinsiyete mensup çocuklar ile arkadaşlık kurma durumları ile ilişkilidir. Görüşme sonucu elde edilen veriler incelendiğinde 13 anne/babanın bu durumu bir problem olarak görmeyeceği ve çocuğunun arkadaşlık tercihini destekleyeceği; 3 anne/babanın ise bu durumu bir problem olarak göreceği ve çocuğunun tercihini desteklemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Çocuğunun karşı cinsiyete mensup bir çocuk ile arkadaşlık yapmasını bir problem olarak görmeyen ebeveynlerin altısı anne yedisi ise babadır. Yapılan görüşmelerde çocuğunun arkadaşlık tercihini destekleyecek olan ebeveynlerin yedisi kız, altısı ise erkek çocuğa sahiptir. Çocuğunun karşı cinsiyete mensup bir çocuğu arkadaş olarak tercih etmesi durumunda bu tercihin herhangi bir problem olmadığını ifade eden kız çocuğa sahip bir baba görüşünü şu şekilde dile getirmiştir:

“Kızlarla ya da erkeklerle oynaması beni rahatsız etmez. O an hangi oyun ilgisini çekiyorsa gidip onlarla oynar.”. Erkek çocuğa sahip bir anne ise *“Kiminle oynarsa oynasın...”* şeklinde düşüncelerini ifade ederek bu durumun onun için bir problem olmayacağını belirtmiştir.

Katılımcılar arasında çocuğunun karşı cinsiyete mensup bir çocuk ile arkadaşlık etmesini istemeyen kız çocuğa sahip bir anne yer almakta olup görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Sinirlenirim...Yani erkek çocukları hırçın oluyor falan. Kız çocukları onlarla oynamamalı öyle. Futbol oynuyorlar, top oynuyorlar. Birbirlerine bağırtıyorlar, küfrediyorlar. Olmaz, kız çocuk olmaz.”. Öte yandan bu durumu bir problem olarak görüp uzmana danışmayı tercih eden erkek çocuğa sahip bir anne ve bir baba bulunmaktadır. KB3 görüşlerini *“...Sürekli oynasaydı bir psikiyatriye falan götürürdüm neden böyle sürekli kızlarla oynamak istediğini öğrenmek için.”* şeklinde ifade ederken KA5 *“...Fazla olduğu zaman onu karşıma alıp konuşurdum...Elimden ne geliyorsa onu yapardım. Psikolog, pedagog, psikiyatri neyse ona yönlendirirdim.”* şeklinde görüşlerini dile getirmiştir.

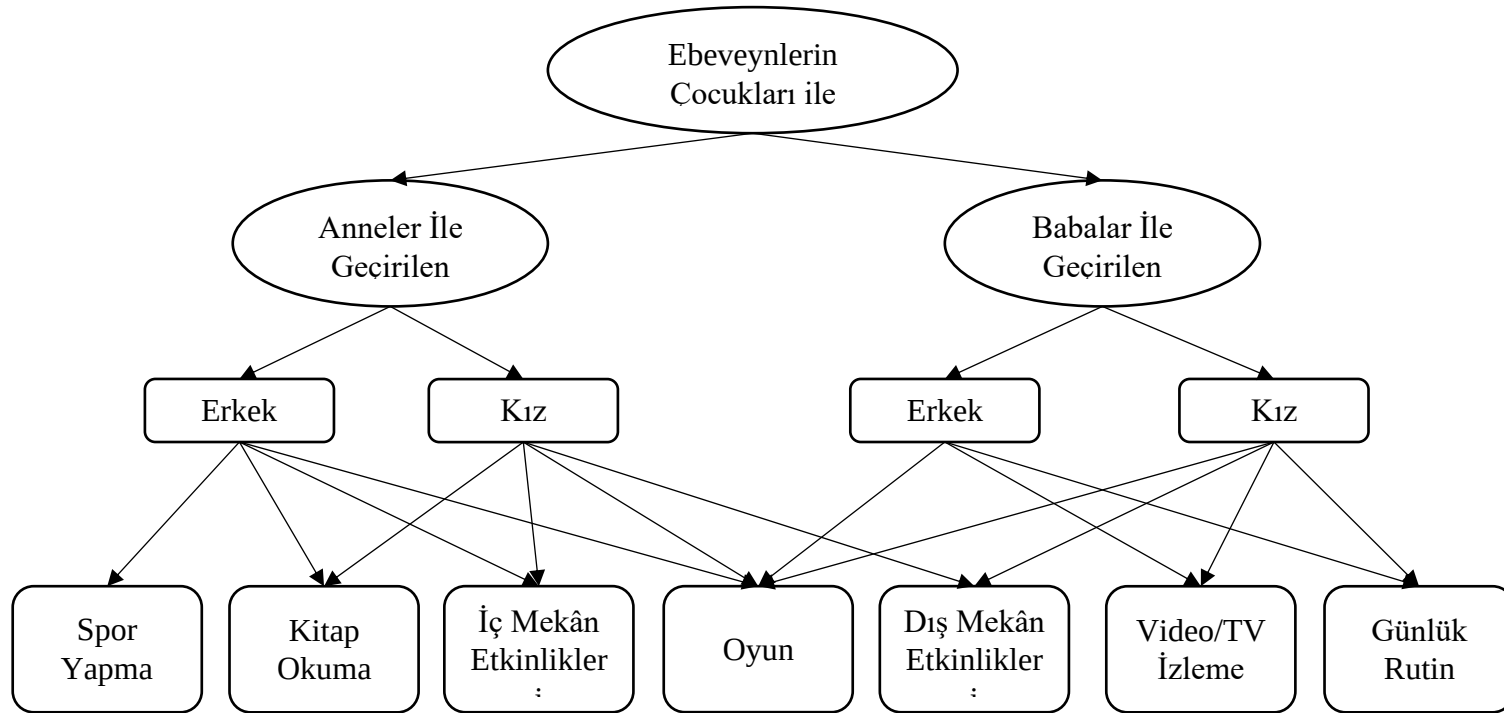
Veriler analiz edildiğinde görüşme yapılan anne/babaların büyük bir kısmının arkadaş tercihleri konusunda kalıp yargısal görüşlere sahip olmadıkları ve çocuklarının arkadaş tercihlerine müdahale etmedikleri sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Görüldüğü üzere; arkadaş tercihi alt temasına ilişkin bulgular incelendiğinde çocukların ve ebeveynlerin arkadaş tercihleri konusunda cinsiyet gözetmediği ve bu konuda herhangi bir kalıp yargısal görüşe sahip olmadıkları sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Öte yandan çocukların karşı cinsiyete mensup bir arkadaş tercihi yapması

durumunda anne/babaların bir bölümünün çocuğunun bu tercihi tepki göstereceği ve çocuğu için bir uzman görüşü almanın faydalı olduğunu düşündüğü belirlenmiştir.

4.1.4 Oyun Tercihi

Tercihler teması altında yer alan oyun tercihi alt temasında ebeveynlerin çocukları ile geçirdikleri zamana ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.8 Oyun tercihi alt temasında ebeveynlerin çocukları ile geçirdikleri zamana ilişkin bulgular

Oyun tercihi alt temasına ilişkin her bir anne babaya sorular yöneltilmiştir. Sorulan bu soruların ilki ebeveynlerin çocuklarıyla geçirdiği zamana yöneliktir. Ebeveynlerin çocukları ile oyun oynayarak, spor yaparak, kitap okuyarak, iç ve dış mekân etkinlikleri yaparak, video/televizyon izleyerek ve günlük rutinlerine onları da dahil ederek zaman geçirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bazı ebeveynler çocuklarıyla yalnızca tek bir kanal aracılığıyla zaman geçirdiklerini ifade ederken bazı ebeveynler ise birçok kanalla çocukları ile zaman geçirdiklerini dile getirmişlerdir. Veriler incelendiğinde araştırmaya katılan tüm ebeveynlerin çocukları ile oyun oynayarak zaman geçirdiğini aktardığı görülmüştür. Erkek çocuğa sahip bir anne çocuğu ile oynadığı oyunları şu şekilde ifade etmiştir:

“Oyun oynuyoruz. Arabalarıyla böyle yol yapıyoruz, arabaları sürüyoruz. Legolarla bir şeyler, şekiller yapıyoruz. Böyle işte şeyleri var, kova gibi böyle üzeri açık delikli şeyleri var, onlardan deliklere şekilleri atıyoruz.”.

Oyun oynamanın yanı sıra erkek çocuğa sahip bir anne çocuğu ile spor yaptığını ifade ederken ikisi erkek biri kız çocuğa sahip 3 anne de çocuğuyla kitap okuduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte biri erkek diğeri kız çocuğuna sahip 2 baba çocuklarıyla video/televizyon izleyerek zaman geçirdiklerini aktarırken biri erkek biri kız çocuğa sahip diğeri 2 baba da çocuklarını kahvaltı yapma, alışverişe çıkma gibi günlük rutinlerine dahil ettiklerini aktarmışlardır.

Bazı ebeveynlerin çocukları ile iç ve dış mekanlarda etkinlikler yapmayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Anne/babaların iç mekân için tercih ettiği etkinlikler arasında çocuklarına verilen ödevleri yapma, dans etme, şarkı söyleme ve resim yapma yer almaktadır. İç mekân etkinliklerini tercih eden biri kız diğeri erkek çocuğa sahip 2 anne bulunmaktadır. Dış mekân için tercih edilen etkinlikler ise parka gitme ve bisiklete binmedir. Dış mekân etkinliklerini tercih eden biri anne diğeri babadan oluşan 2 ebeveyn ise kız çocuğa sahiptir. Kız çocuğa sahip bir baba çocuğuyla geçirdiği zamanı şu şekilde ifade etmiştir:

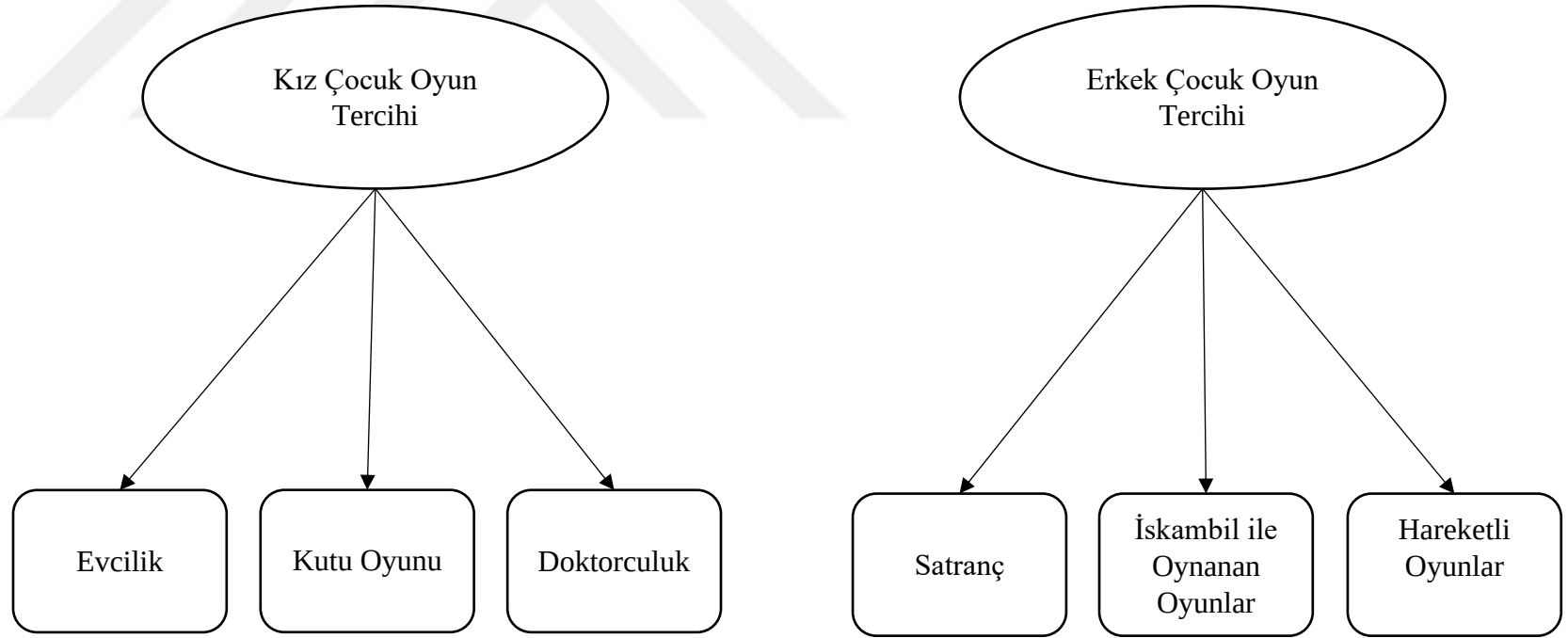
“Oyun oynuyoruz. Parka gidiyoruz. Market alışverişine çıkıyoruz zaman zaman. Hava güzel olduğunda bisiklet biniyoruz.”. Erkek çocuğa sahip bir anne ise *“Bu ara okula geliyor işte, burada kampüste zaman geçiriyoruz. Yürüyüş yaparız ve oyun oynarız genelde. Matematik, okuma, spor yapıyoruz. Anaokulundan verdikleri ödevleri yapıyoruz.”* şeklinde çocuğu ile geçirdiği zamana ilişkin bilgileri aktarmıştır.

Veriler analiz edildiğinde, tüm ebeveynlerin çocukları ile oyun oynadığı, çocukları ile kitap okuyan ebeveynlerin tamamının annelerden oluştuğu,

video/televizyon izleyerek geçirilen zamanda babaların rol oynadığı ve günlük rutinine çocuklarını dahil eden ebeveynlerin tümünün de babalardan oluştuğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte geçirilen zamanda yapılan aktiviteler anne ve babalar için farklılık gözetmesine rağmen sadece kız çocukları/sadece erkek çocukları ile yapılan belirli bir aktive ön plana çıkmamıştır.

Tercihler teması altında yer alan oyun tercihi alt temasında çocuğun tercih ettiği oyun türlerine ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.9 Oyun tercihi alt temasında çocuğun tercih ettiği oyun türüne ilişkin bulgular

Oyun tercihi alt temasına ilişkin çocuğun tercih ettiği oyun türleri incelendiğinde çocukların evcilik, kutu oyunu, doktorculuk, satranç, iskambil ile oynanan oyunlar ve hareketli oyunları tercih ettikleri görölmüştür. Bazı anne/babalar çocukları için tek bir oyun türü tercihi belirtirken bazı ebeveynler çocuklarının birden fazla oyun türü tercihi ettiğini aktarmışlardır. Veriler incelendiğinde öne çıkan oyun türleri evcilik ve hareketli oyunlardır. Evcilik oynamayı sevdiği belirtilen 3 çocuğun tümü kız iken hareketli oyunları tercih eden 4 çocuk da erkektir. Çocuğunun evcilik oynamayı sevdiğini belirten bir baba konu ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Evcilik oynamayı seviyor. Evcilik setleri var. Ben genelde misafir oluyorum. O bir şeyler hazırlıyor, ev sahibi gibi işte. Yemek yapıyor, çay içiriyor bana...”. Erkek çocuğa sahip olan ve çocuğunun hareketli olduğunu düşünen bir anne ise düşüncelerini şöyle aktarmıştır:

“Parkurlu şeyler seviyor. Hareketli şeyler seviyor, kendisi de hareketli bir çocuk. Baksana...”.

Hareketli oyunları ve evciliği tercih eden çocukların yanı sıra kutu oyunlarını ve doktorculuk oynamayı tercih eden ikişer kız çocuğunun olduğu anne/babaları tarafından aktarılmıştır. Bununla birlikte bir erkek çocuğun satranç ve iskambil ile oynanan oyunları tercih ettiği belirtilmiştir. Erkek çocuğa sahip bir baba ise çocuğunun herhangi bir oyun türü ayırt etmediğini ve her şeyi oynadığını ifade etmiştir. Çocuğunun kutu oyunları ve doktorculuk oynamayı tercih ettiğini belirten kız çocuğa sahip bir baba düşüncelerini *“Kutu oyunları seviyor. Doktorculuk...”* şeklinde ifade ederken çocuğunun oyun türü ayırt etmeksizin tüm oyunları oynadığını belirten erkek çocuğa sahip baba düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Her şeyi oynar, yeter ki oyun olsun.”.

Veriler analiz edildiğinde çocukların oyun türü tercihlerinin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile örtüştüğü, erkek çocuklar için hareketli oyunlar ön plana çıkarken kız çocuklar için evciliğin ön plana çıktığı görölmüştür. Görüşme sürecinde, oyuncak tercihi bölümünde de aktarıldığı gibi, kız çocuklar oyunlarında evcilik setleri ve bebekleri kullanılırken erkek çocuklar blok, top, lego, kılıç, silah, yapboz ve araba gibi oyuncakları tercih etmişlerdir. Bu durum çocuğun tercihi olmakla birlikte aynı zamanda, ebeveynler ile geçirilen zaman içerisinde, anne/babaların çocuklarını bu oyuncaklara yönlendirdiği söylenebilir.

Oyun tercihi alt temasında son olarak anne ve babalara karşıt kalıp yargısal durumlar içeren sorular yöneltiştir. Babalara çocukları onlarla evcilik oynamak istedikleri takdirde düşüncelerinin neler olacağı ve annelere çocukları onlardan bozulan

bir oyuncuğı tamir etmelerini istedikleri takdirde düşüncelerinin neler olacağı sorulmuştur. Görüşme sonucu elde edilen veriler incelendiğinde dördü erkek biri kız çocuğa sahip 5 babanın çocuğı ile evcilik oynamakta bir sakınca görmediğı, erkek çocuğa sahip 2 babanın çocuğıyla evcilik oynamayacağı ve erkek çocuğa sahip 1 babanın ise yalnızca birkaç kez evcilik oyununu deneyimleyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Çocuğıyla evcilik oynamayacağını ve onu başka bir oyuna yönlendireceğini belirten erkek çocuğa sahip baba görüşlerini şu şekilde aktarmıştır:

“Ne yapacağımı bilemezdim herhalde. Evcilik ne demek mesela? Nasıl evcilik?...Oynamasını istemezdim açıkçası. Başka bir şey oynayalım derdim. Top oynayalım derdim, kafasını bir şekilde karıştırdım. Top oynardık.”.

Görüşme sonucu annelerden elde edilen veriler analiz edildiğinde dördü kız üçü erkek çocuğa sahip 7 annenin çocuklarının bozulan oyuncaklarını tamir edecekleri, erkek çocuğa sahip bir annenin ise oyuncak tamiri için eşini bekleyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Bozulan oyuncuğı tamir edeceğini aktaran 7 anneden beşi bununla birlikte oyuncuğı tamir edemedikleri takdirde eşlerini bekleyeceklerini dile getirmişlerdir. Erkek çocuğa sahip anne konu ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ederim eğer yapabiliyorsam. Oyuncak nasıl bir oyuncak şimdi o da önemli. Yapabiliyorsam yaparım, yapamıyorsam kocama yaptırtırım.”. Bozulan oyuncuğı öncelikle çocuğunun tamir etmeye çalışacağını ifade eden kız çocuğa sahip bir anne *“Tabi yaparım zaten ilk başta kendi bozulan oyuncuğını kendisi tamir etmeye çalışır. Kendisi yapamadığı zaman bana soruyor. Ben de tabi ki, yapabiliyorsam eğer, tamir etmeye çalışırım...Abisine soruyoruz. Babanın biraz daha bu konularda yeteneğı yok bir şeyleri tamir etme konusunda o yüzden babaya en son gider.”* şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. Çocuğunun bozulan oyuncuğının tamir edilmesi için eşini bekleyeceğini ifade eden erkek çocuğa sahip anne ise düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir:

“Tamir edebilir miyim bilmiyorum. Babaya yönlendiririm. Bunları baba yapar. Erkek yapar.”.

Görüldüğü üzere; oyun tercihi alt temasına ilişkin bulgular incelendiğinde ebeveynlerin tümünün çocukları ile oyun oynadığı görülmüştür. Bunun dışında çocuklar ile yapılan diğer aktivitelerin kız/erkek çocuk fark etmeksizin anne ve babalar için farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Çocukların oyun tercihlerinde erkek çocuklar için hareketli oyunlar ön plana çıkarken kız çocuklar için evciliğin tercih edildiğı ve tercih edilen oyun türlerine ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun tercihler yapıldığı sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Karşıt kalıp yargısal durumlarla karşılaşıldığında kız

çocuğa sahip babaların daha çok evcilik oynadığı belirlenmiştir. Toplumumuzda erkek cinsiyetine atfedilen tamir işinin ise anneler tarafından yapılabileceği ve bu durum için katılımcıların büyük bölümünün cinsiyet kalıp yargısı taşımadığı söylenebilir.

4.1.5 Kıyafet Tercihi

Tercihler teması altında yer alan kıyafet tercihi alt temasında her bir anne babaya sorular yöneltilmiştir. Yöneltilen soruların ilki çocukların kıyafet tercihlerine yöneliktir. Veriler incelendiğinde erkek çocukların genellikle şort, tişört, gömlek, forma, spor ayakkabı, pantolon ve eşofman giymeyi tercih ettikleri belirlenmiştir. Bununla birlikte bazı çocukların herhangi bir tercihi olmadığı ve kıyafet tercihinin annelere bırakıldığı aktarılmıştır. Erkek çocuğa sahip bir baba çocuğunun pullu kıyafetler tercih ettiğini belirtirken başka bir baba çocuğunun kravat ve papyon taktığında kendisini daha iyi hissettiğini dile getirmiştir. Çocuğunun pullu kıyafetleri sevdiğini dile getiren baba düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“...bu aralar en çok sevdiği şeyler bu pullu olan şeyler var ya, değişen böyle, onlardan mesela istiyor, onlardan alıyoruz hatta renkli pullar böyle.”. Çocuğunun kravat ya da papyon taktığında kendisini daha iyi hissettiğini dile getiren baba ise “...papyon takmayı, kravat takmayı çok sever yakışıklı olduğunu düşündüğü için.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Veriler göz önünde bulundurulduğunda erkek çocukların çoğunun rahat kıyafetler tercih ettiği söylenebilir. Bir baba konu ile ilgili düşüncelerini “*Şort, tişört. Rahat hissettiği ne varsa onu giymek istiyor.*” şeklinde aktarmıştır. Bunun yanı sıra erkek çocuğa sahip bir anne ise görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Valla daha çok pijamayla bizimki. Eşofmanlar seviyor yani. Evde zaten ben de onları giydiriyorum. Ne alırsam onu giyiyor...Okula giderken de eşofmanla çünkü orada terliyorlar. Pantolonla şeyle rahat edemez. Eşofman giydiriyorum okulda da.”.

Kız çocuğa sahip ebeveynler tarafından aktarılan veriler incelendiğinde, çocukların genellikle prenses kostümü, pantolon, kabarık ve uçuş uçuş elbise, şort, tütü etek, tişört, ceket ve kemer tercih ettikleri belirlenmiştir. Bununla birlikte, erkek çocuklarında da görüldüğü gibi, bir kız çocuğunun herhangi bir tercihi olmadığı ve kıyafet tercihinin anneye bırakıldığı aktarılmıştır. Kız çocuğa sahip baba konu ile ilgili düşüncelerini “*Yani annesi ne giydirirse onu giyiyor...Fikri çok alınmıyor. Yani öyle bir istediği de yok herhalde, bilmiyorum.*” şeklinde aktarmıştır.

Veriler göz önünde bulundurulduğunda kız çocuklarının çoğunun en sevdikleri kıyafetlerin popüler kültür ögesi olan Elsa kostümü olduğu belirlenmiştir. Bununla

birlikte prenses ve kelebek kostümlerinin, kabarık etek ve elbiselerin ve pullu kıyafetlerin kız çocuklar arasında sıkça tercih edildiği görülmüştür. KB4 çocuğunun sevdiği kıyafetleri şu şekilde aktarmıştır:

“Prenses, Elsa ve bilim tırevleri. Elsa daha çok böyle. Mesela kelebek.”. KB7 ise konu ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Elbiseler, etekler giyiyor genelde. Böyle renkli renkli, kabarık kabarık şeyleri seviyor. Kız çocuğu yani işte, prenses gibi giyiniyor.”.

Veriler analiz edildiğinde, erkek çocukların genellikle rahat giyimi tercih ederken kız çocukların popüler kültür ve anne/baba yaklaşımlarından etkilenecek kıyafet tercihi yaptığı söylenebilir.

Kıyafet tercihi alt temasına ilişkin her bir anne babaya yöneltilen diğerk soru ise anne/babaların çocuklarının kıyafet tercihlerine müdahale edip etmediklerine yöneliktir. Bazı ebeveynler çocuklarının kıyafet tercihine hiç müdahale etmezken katılımcı ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunun çocuğunun tercihlerine müdahale ettiğı belirlenmiştir. Bununla birlikte kıyafet tercihine müdahale eden ebeveynlerin birkaçı birden fazla sebep belirterek müdahale nedenlerini aktarmışlardır. Veriler incelendiğinde erkek çocuğa sahip bir babanın ve kız çocuğa sahip bir annenin çocuklarının kıyafet tercihlerine müdahale etmedikleri, katılımcı diğerk 14 ebeveynin ise çocuklarının tercihlerine müdahalede bulundukları belirlenmiştir. Müdahale sebepleri arasında hava şartları dört, gidilecek ortam beş, uyumsuz kıyafet tercihleri ise iki kez sebep olarak gösterilmiştir. Bunun yanı sıra iki erkek çocuk için herhangi bir tercih hakkı olmadığı, ikisi erkek ikisi kız toplam 4 çocuk için ise kıyafet alınırken tercih şansı tanınmamasına rağmen alınan kıyafetler arasından kendi tercihleri doğrultusunda giyinebildikleri belirtilmiştir. Erkek çocuğa sahip ve çocuğunun kıyafet tercihine müdahale edilmediğini ifade eden bir baba bu durumu *“Tercihlerine müdahale etmiyorum.”* şeklinde aktarırken tercihin çocuğuna bırakılmadığını ifade eden bir baba ise düşüncelerini bu şekilde aktarmıştır:

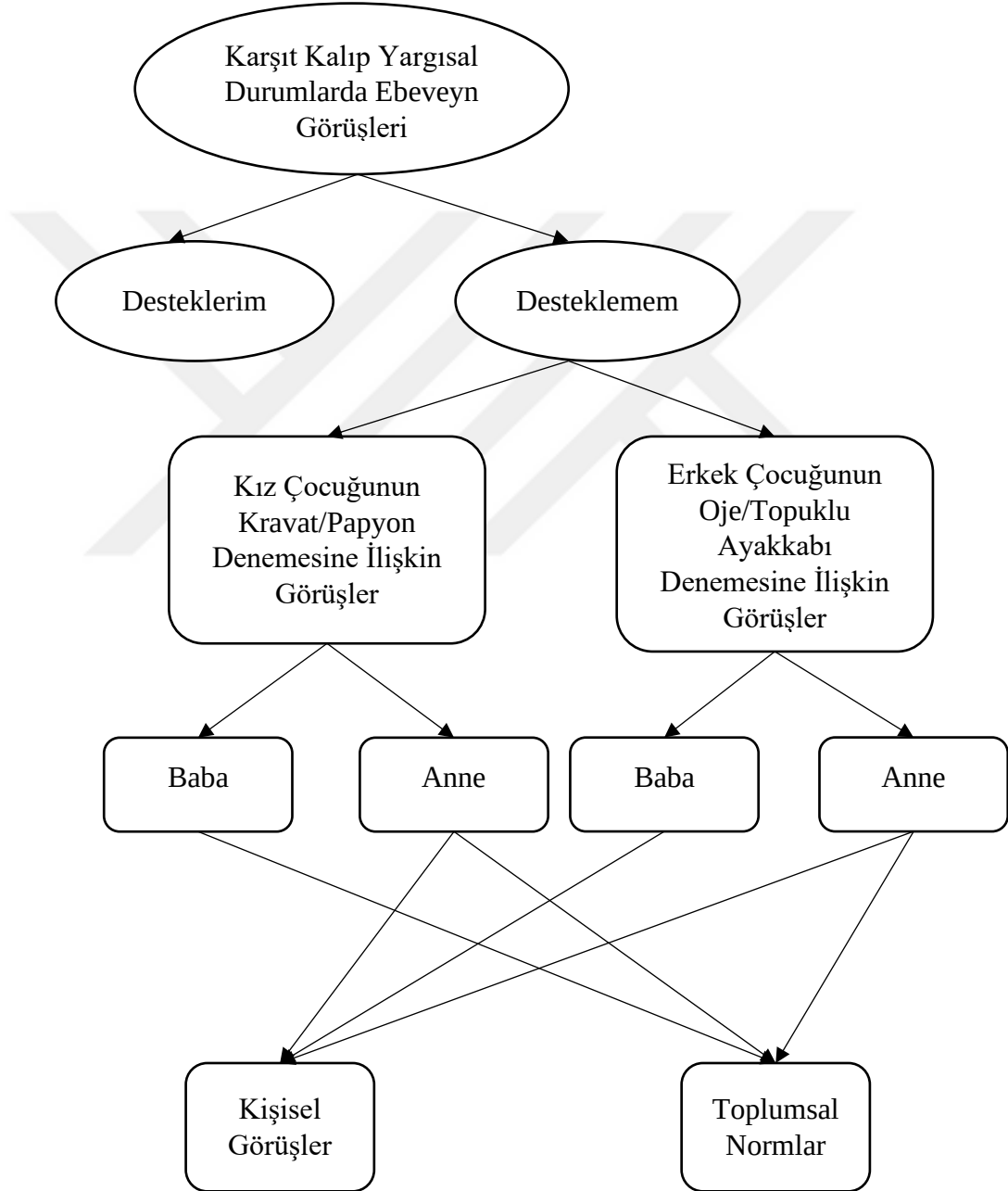
“Onun tercihleri yok yani. Annesi ne giydirirse onu giyiyor. Biz ne alırsak onu giyiyor. Bu yaşta neyi seçecek.”.

Öte yandan oğlunun kıyafet tercihlerine gidilecek ortama uygun olması dolayısıyla müdahale eden KB2 düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Özel bir yere gidilecekse müdahale ediyorum. Oğlum yakışıklı olsun isterim düğüne, bir yere gidilecekse...Minik takım elbiseleri var, onları düğünlere giyiyor mesela.”.

Veriler analiz edildiğinde anne/babaların çocuklarının kıyafet tercihi genellikle maddiyat, hava şartları, gidilecek ortam gibi sebeplerle müdahale ettiği ve bu müdahalede kız/erkek çocuk farklı gözetilmediği dolayısıyla ebeveynlerin bu konuda toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını taşımadığı sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Tercihler teması altında yer alan kıyafet tercihi alt temasında karşıt kalıp yargısal durumlarda ebeveyn görüşlerine ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.10 Kıyafet Tercihi Alt Temasında Karşıt Kalıp Yargısal Durumlarda Ebeveyn Görüşlerine İlişkin Bulgular

Kıyafet tercihi alt temasında son olarak anne ve babalara karşı kalıp yargısal durumlar içeren sorular yöneltilmiştir. Erkek çocuğa sahip olan ebeveynlere çocukları topuklu ayakkabı/oje denemek istedikleri takdirde düşüncelerinin neler olacağı ve kız çocuğa sahip ebeveynlere çocukları kravat/papyon takmak istedikleri takdirde düşüncelerinin neler olacağı sorulmuştur. Görüşme sonucu elde edilen veriler incelendiğinde 5 anne/babanın çocuğunu destekleyeceği, 11 anne/babanın ise çocuğunun karşı cinsiyete atfedilen objeyi denemesini desteklemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Çocuğunu destekleyecek olan ebeveynlerin dördü baba biri ise annedir. Yapılan görüşmelerde çocuğunun karşı cinsiyete atfedilen objeyi denemesini destekleyeceğini ifade eden bu ebeveynlerden üçü kız ikisi ise erkek çocuğa sahiptir. Buna karşın çocuğunun karşı cinsiyete atfedilen objeyi denemesini desteklemeyeceğini dile getiren 7 anne ve 4 baba bulunmaktadır. Bu ebeveynlerin beşi kız altısı ise erkek çocuğa sahiptir.

Kız çocuğunun kravat/papyon denemesini desteklemeyecek olan ebeveynlerin desteklememe nedenleri ebeveynin sahip olduğu kişisel görüşler ve toplumsal normlardır. Kişisel görüşler, kız çocuğa sahip yalnızca bir anne tarafından sebep gösterilirken toplumsal normlar ise ikisi anne ikisi baba olmak üzere toplam dört ebeveyn tarafından sebep gösterilmiştir. Çocuğunun karşı cinsiyete özgü olarak tanımlanan objeyi denemesi durumunda bunu kişisel görüşü sebebiyle istemeyeceğini ve çocuğunu vazgeçireceğini aktaran anne düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Yok olmaz. Vazgeçiririm. Uygun olmaz yani...İstemem yani dedim ya onu da vazgeçiririm...Herkesi her şeyi geçtim önce kendim istemem. Açıklama yaparım ben. Kimler kravat takıyor bir konuşurum. Bir şeyler izleriz birlikte kim takar kravatı diye ne bileyim.”.

Toplumsal normlar dolayısıyla kız çocuğunun kravat/papyon denemesini istemeyeceğini ifade eden bir baba ise *“Yok. Yani niye taksın ki? El alem ne der?”* şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.

Erkek çocuğunun topuklu ayakkabı/oje denemesini desteklemeyecek olan ebeveynlerin, kız çocuğa sahip ebeveynlerde olduğu gibi, desteklememe nedenleri kişisel görüşler ve toplumsal normlardır. Kişisel görüşler, erkek çocuğa sahip iki baba ve bir anne tarafından sebep gösterilirken toplumsal normlar ise üç anne tarafından sebep gösterilmiştir. Çocuğunun karşı cinsiyete özgü olarak tanımlanan objeyi denemesi durumunda bunu kişisel görüşü sebebiyle istemeyeceğini ve ona izin vermeyeceğini aktaran baba düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“İzin vermezdim...Çünkü oje sürmek, topuklu ayakkabı giymek, bunlar kız çocuklarının yapacağı şeyler ki kız çocukları bile topuklu giymiyor. Bu bana göre tabi, benim kendi fikrim bu. Çocuk yaşta bu şeyler olmuyor. Erkek çocuğunun yapmaması gereken şey yani, bana ters...”

Toplumsal normlar dolayısıyla erkek çocuğunun topuklu ayakkabı/oje denemesini istemeyeceğini ifade eden bir anne ise *“Oje olmaz, ne yaparsa yapsın ama ben izin vermem. Babası hiç hiç vermez. Ben de denemesine izin vermem. Ağzının üstüne vururum bir tane...Bu kadarını da merak etmeyiversin.”* şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.

Öte yandan çocuklarının karşı cinsiyete özgü olarak tabir edilen objeleri denemesini destekleyen ebeveynler de bulunmaktadır. Çocuğunun karşı cinsiyete özgü olarak tanımlanan objeyi denemesi durumunda onu destekleyeceğini ifade eden erkek çocuğa sahip babanın görüşü şu şekildedir:

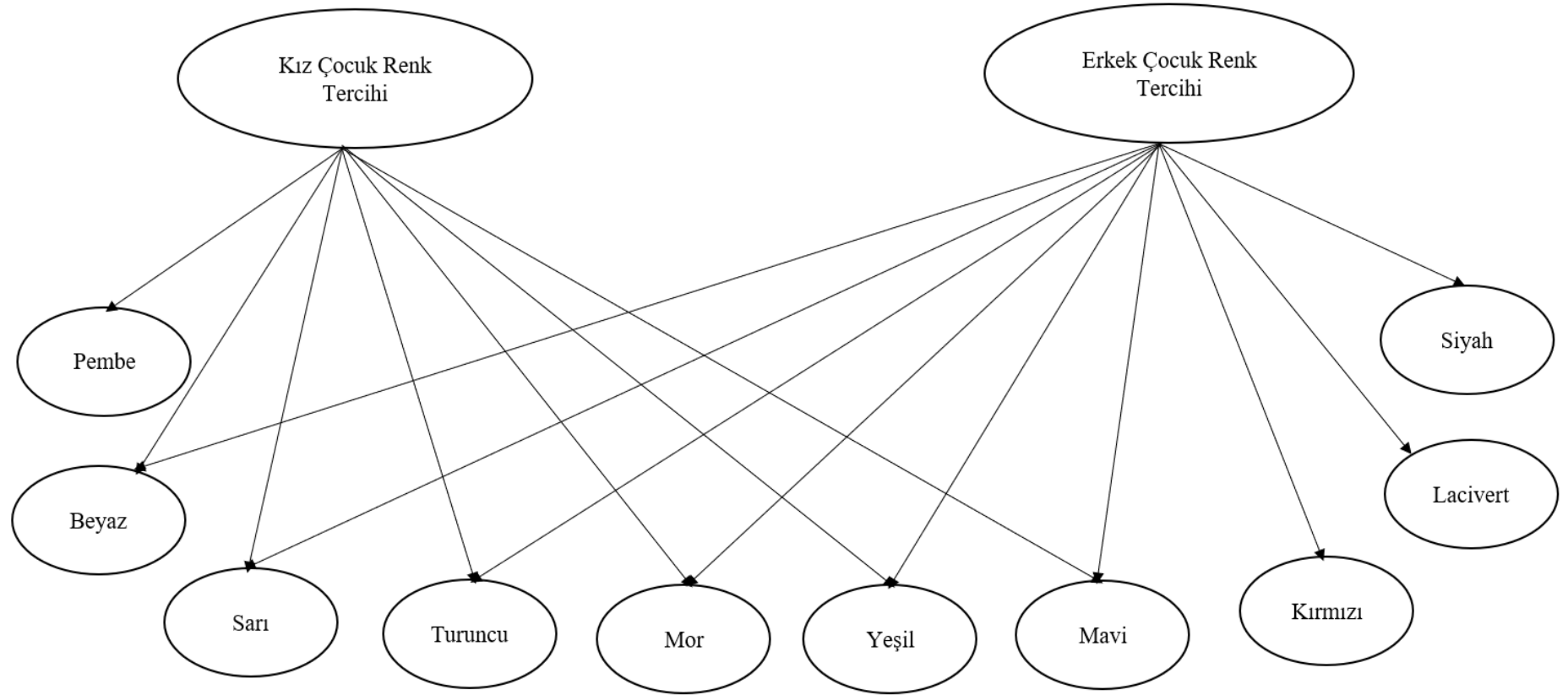
“Geçen denedi, merak ettiğini düşündüm...Ruj denedi. Nasıl hissettirdiğini sordum, “Hiç.” dedi. Sonra da bir daha istemedi. Tekrar denemek istese şunu sorgularım; neden denemek istediğini, ne hissettiğini. Mesela denedikten sonra şey yaptı, merak etti, makyaj malzemelerini falan merak etmiş. Ondan sonra annesine “Anne sen makyaj yap bundan sonra.” dedi.”

Veriler analiz edildiğinde görüşme yapılan anne/babaların birçoğunun karşı cinsiyete atfedilen objeleri çocuklarının denemesi konusunda kalıp yargısal görüşlere sahip oldukları ve aksi bir durum söz konusu olduğunda bu durumun onları rahatsız edeceği sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Görüldüğü üzere; kıyafet tercihi alt temasına ilişkin bulgular incelendiğinde kız çocuklarının erkek çocuklara göre, kıyafet tercihi yaparken, popüler kültürden daha çok etkilendikleri görülmüştür. Bununla birlikte, ebeveynlerin görüşmelerde aktardıkları bilgiler göz önünde bulundurularak çocukların karşı cinsiyete özgü bir objeyi denemesi durumunda anne/babaların büyük bir bölümünün bu durumdan rahatsız olacağı ve çocuğunun bu istediğini desteklemeyeceği görülmüştür. Tercihi desteklenmeyecek olan erkek çocukların kız çocuklardan sayıca fazla olduğu ve kız/erkek gözetmeksizin karşı cinsiyete atfedilen objelerin denemesini desteklemeyen annelerin babalardan fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.6 Renk Tercihi

Tercihler teması altında yer alan renk tercihi alt temasında çocuğun tercih ettiği renklere ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4. 11 Renk Tercihi Alt Temasında Çocuğun Tercih Ettiği Renklere İlişkin Bulgular

Renk tercihi alt temasına ilişkin her bir anne/babaya sorular yöneltilmiştir. Sorulan bu soruların ilki çocukların renk tercihlerine yöneliktir. Renk tercihi alt temasına ilişkin çocuğun tercih ettiği renkler incelendiğinde çocukların pembe, beyaz, mavi, sarı, turuncu, mor, yeşil, kırmızı, lacivert ve siyah rengi tercih ettikleri görülmüştür. Bazı anne/babalar çocukları için tek bir renk tercihi belirtirken bazı ebeveynler çocuklarının birden fazla rengi sevdiğini aktarmışlardır. Veriler incelendiğinde kız çocukları için öne çıkan renk pembe iken erkek çocukları için öne çıkan renk mavidir. Kız çocuğa sahip ebeveynler, 7 kız çocuk için en sevilen rengin pembe olduğunu belirtirken erkek çocuğa sahip hiçbir ebeveynin çocuklarının sevdiği renkler arasında pembeye yer vermediği görülmüştür. Bununla birlikte erkek çocuk için ön plana çıkan mavi renk 7 erkek çocuk için en sevilen renk olarak aktarılmıştır ve bunun yanı sıra maviye en sevdiği renkler arasında yer veren 2 kız çocuk mevcuttur.

Pembe renk yalnızca kız çocuklar için belirtilirken kırmızı, lacivert ve siyah renkleri yalnızca erkek çocukların en sevdiği renkler olarak ifade edilmiştir. Beyaz, mavi, sarı, turuncu, mor ve yeşil renkleri ise hem kız hem erkek çocuklar için sevilen renkler olarak aktarılmıştır.

Kız çocuğa sahip ve çocuğunun pembe rengi sevdiğini aktaran KA1 “*Pembe sever...Çok seviyor.*” şeklinde düşüncelerini dile getirirken çocuğunun mavi ve yeşil sevdiğini bununla birlikte pembe renkte bir kıyafet tercih etmediğini aktaran erkek çocuğa sahip anne düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Mavi, yeşil. Pembe giymiyor asla...Kız rengi diyor.”.

Öte yandan çocuğunun tuttuğu takım dolayısıyla sevdiği renklerin sarı ve kırmızı olduğunu ifade eden erkek çocuğa sahip bir baba düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Sarı, kırmızı tabi ki. Biz Galatasaraylıyız. O da bu renkleri seviyor en çok hatta hep.”.

Veriler analiz edildiğinde çocukların renk tercihlerinin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile örtüştüğü ve erkek çocuklar için, toplumumuz tarafından erkek çocuğa atfedilen, mavi renk ön plana çıkarken kız çocuklar için, toplumumuz tarafından kız çocuğa atfedilen, pembe rengin ön plana çıktığı görülmüştür.

Renk tercihi alt temasına ilişkin anne/babalara yöneltilen bir diğer soru ise çocuklarının sevdiği renklerin ebeveynlerini rahatsız edip etmemesine ilişkindir. Veriler incelendiğinde katılımcı anne/babaların 15’i çocuğunun sevdiği renklerin onu rahatsız etmediğini belirtirken erkek çocuğa sahip bir anne çocuğunun birlikte kullandığı

renklerin zaman zaman uyumsuz olması dolayısıyla kendisini rahatsız ettiğini dile getirmiştir. KA2 düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Rahatsız edebiliyor zaman zaman. Alt başka, üst başka. Uyumsuz oluyor.”.

Kız çocuğa sahip bir baba çocuğunun sevdiği pembe rengin kendisini rahatsız etmediğini fakat onun bir yetişkin gibi kıyafet ve renk tercihlerini yapmasını istediğini şu sözlerle aktarmıştır:

“Yani etmiyor ama ben daha böyle küçük yetişkin gibi giyinsin istiyorum. O daha böyle prensesim gibi giyinmeye çalıştığı için öyle bir şey var ama bir rahatsızlık yok aslında.”.

Öte yandan çocuğunun sevdiği renkleri destekleyen ve cinsiyeti gereği bu tercihinin ona uygun olduğunu düşünen ebeveynler de bulunmaktadır. KB8 konu ile ilgili düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Yok güzel renkler bunlar. Bir kız çocuğuna yakışır.”. Erkek çocuğa sahip KA3 ise düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

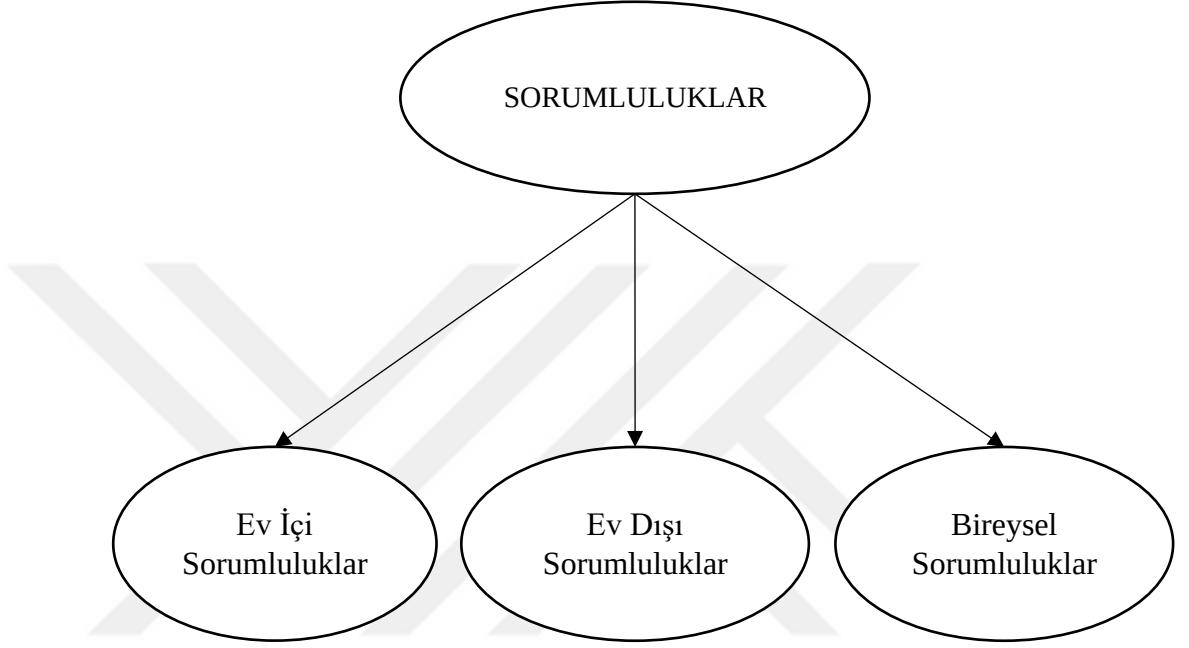
“Rahatsız etmiyor, ben de ona maviyi yakıştırıyorum, bebekliğinden beri.”.

Veriler analiz edildiğinde ebeveynlerin büyük bir bölümünün çocuklarının sevdiği ve tercih ettiği renklerden rahatsız olmadıkları belirlenmiştir.

Görüldüğü üzere; çocukların renk tercihlerinin kendi cinsiyetlerine atfedilen renkler olması ve bazı anne/babaların görüşmeler esnasında kız/erkek çocuğa yakışır söylemleri esasında tercihlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun şekilde yapıldığını doğrular nitelikte olduğu söylenebilir.

4.2 Sorumluluklar

Sorumluluklar teması altında belirlenen alt temalar Şekil 4.2’de sunulmuştur. Bu temada ev içi sorumluluklar, ev dışı sorumluluklar ve bireysel sorumluluklar alt temaları yer almaktadır.

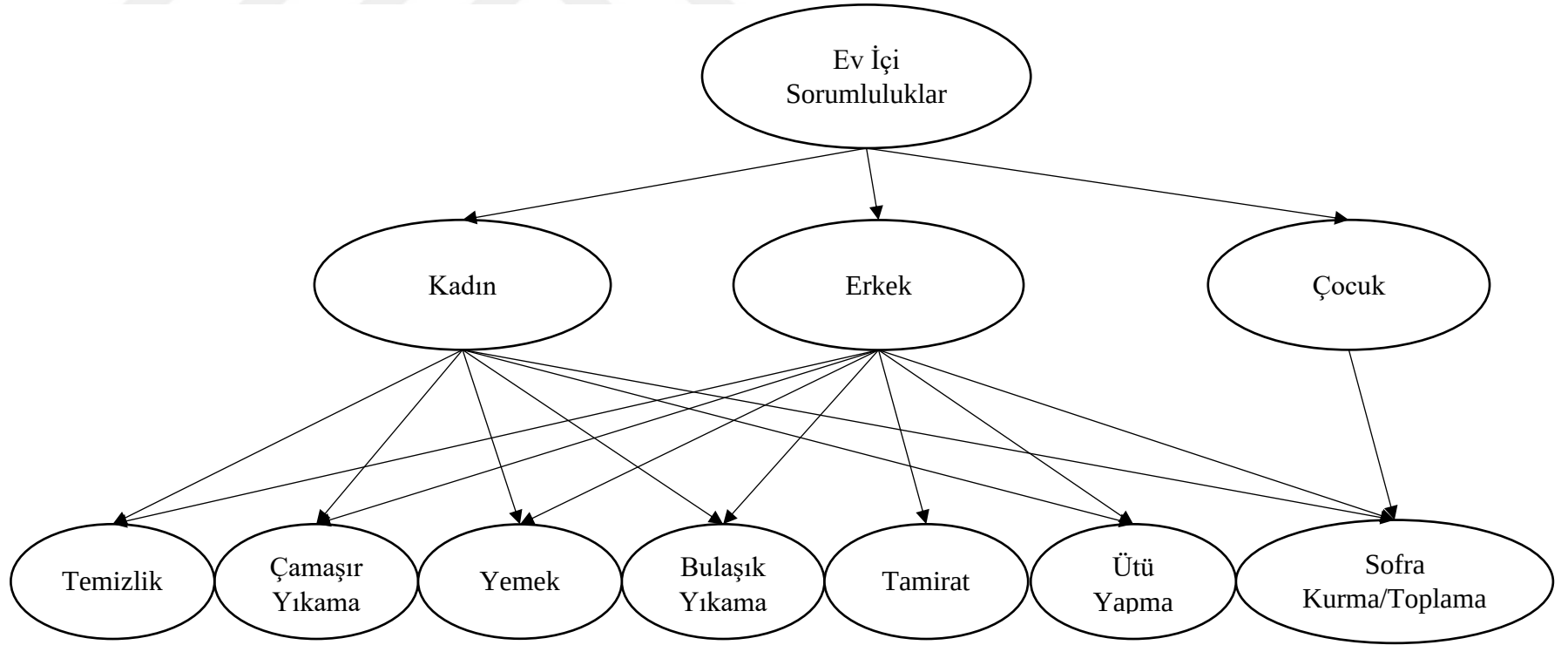

Şekil 4.12 Sorumluluklar Temasına İlişkin Alt Temalar

Şekil 4.12’de görüldüğü üzere “Sorumluluklar” teması altında üç farklı alt tema yer almaktadır. Her bir alt temaya ilişkin bulgular ayrı alt başlıklar halinde incelenmiştir.

4.2.1 Ev İçi Sorumluluklar

Sorumluluklar teması altında yer alan ev içi sorumluluklar alt temasında ev içi sorumluluklar ve bu sorumlulukları kimlerin üstlendiğine ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.13 Ev İçi Sorumluluklar Alt Temasında Sorumluluklar ve Sorumlulukları Kimlerin Üstlendiğine İlişkin Bulgular

Ev içi sorumluluklar alt temasına ilişkin her bir anne babaya sorular yöneltilmiştir. Sorulan bu sorular ev içi sorumlulukların nasıl paylaşıldığı ve evde kimlerin hangi görevleri üstlendiğine yöneliktir. Veriler incelendiğinde ev içi sorumlulukların ebeveynler tarafından temizlik, yemek, bulaşık yıkama, çamaşır yıkama, tamirat, sofrta kurma/toplama ve ütü yapma olarak tanımlandığı belirlenmiştir. Görüşmelerden elde edilen verilere göre biri anne ikisi baba olmak üzere toplam 3 ebeveyn ev içi sorumlulukların kadın ve erkek arasında eşit şekilde paylaşıldığını aktarmıştır. Bununla birlikte katılımcı 2 anne ev içi sorumlulukların genellikle kadında olduğunu ve erkeğin yardımcı konumda bulunarak ev içi işlere destek verdiğini iletmiştir. Ev içi işlerin kadın ve erkek arasında eşit şekilde paylaşıldığını ve çocuğun da yapabileceği görevleri üstlendiğini aktaran erkek çocuğa sahip bir baba düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bizde erkek işi kadın işi yok. Ben cam da siliyorum, bulaşığı da makinaya koyuyorum, yemek de yapıyorum...Çok böyle bir ayrım yok yani. Evde böyle ne bileyim; yapılacak bir şeyler, tamiratlar olunca ben yapıyorum ama bunun haricinde evde işleri veya yemeği kadın yapar gibi bir şey yok. Sofrayı beraber kurarız, beraber kaldırırız hatta çocuğa da görev veriyoruz. Sen de şunu taşı, sen de şunu al gibi.”. Ev içi sorumlulukları genellikle kendisinin üstlendiğini ve eşinin yardımcı konumda bulunduğunu ifade eden erkek çocuğa sahip bir anne ise düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Ben ev hanımı olduğum için evin yemek, temizlik, çocuk bakımı neyse onları üstleniyorum yani annenin yapması gerekenler. Babamız da yardım ediyor ev işlerine. Gayet iyi bir baba, ilgileniyor. Evle de çok ilgilenir yani...”.

Ev içi sorumluluklar alt temasında yer alan temizlik, sorumlulukların kadın ve erkek arasında eşit paylaşıldığını ifade eden anne/babalar hariç, 12 katılımcı ebeveyn tarafından dile getirilmiş ve ebeveynlerin tümü bu sorumluluğu kadının üstlendiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte bulaşık ve çamaşır yıkama sekizer kez ev içi sorumluluk olarak aktarılmış ve bu sorumluluğu da üstlenen bireylerin tümünün kadın olduğu belirtilmiştir. Kendi yaşantısında babanın ve annenin ‘yapması gerekenleri’ tanımlayan erkek çocuğa sahip bir baba düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Yani bir babanın yapması gereken neyse ben yapıyorum. Anne de yani eşim de yapması gerekeni yapıyor. Eşim genellikle temizlik, çocuk bakımı, ev ile ilgili şeyler ve yemek işleri ile uğraşır....”.

Ev içi sorumlulukları üstlenmenin yanında eşine de işinde destek olan erkek çocuğa sahip bir anne ise düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Yani ben yapıyorum tabi bütün gün evde olduğum için. Eşim çalışıyor dükkânda. Arada dükkâna gidip ona da yardım ediyorum, kasada duruyorum ama evde daha çok ben yapıyorum tabi. Temizlik bende; ütü, çamaşır, bulaşık, çocuklara bakmak, yemek yapmak, bunlar bende. Mesela kocam bakkala gider...Tamir edilecekse onda. Çocuklarla da ilgileniyor, eve geldiğinde onlarla da oyun oynuyor...”.

Ev içi sorumluluklar alt temasında yer alan yemek, sorumlulukların kadın ve erkek arasında eşit paylaşıldığını ifade eden ebeveynler hariç, 12 katılımcı anne/baba tarafından dile getirilmiş olup ebeveynlerin tümü bu sorumluluğu kadının üstlendiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte ütü yapma dört kez ev içi sorumluluk olarak aktarılmış ve bu sorumluluğu da üstlenen bireylerin tümünün kadın olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra tamirat, biri anne diğeri baba olmak üzere toplam 2 ebeveyn tarafından ev içi sorumluluk olarak dile getirilmiş ve bu sorumluluğu yerine getiren bireylerin erkek olduğu aktarılmıştır.

Sofra kurma/toplama; anne-baba, anne-baba-çocuk ve anne-çocuk tarafından paylaşımlı olarak üstlenilen ev içi sorumluluk olarak ifade edilmiştir. İkisi anne biri baba olmak üzere toplam 3 ebeveyn bu sorumluluğu anne-baba-çocuk olarak üstlendiklerini ifade ederken kız çocuğa sahip 2 anne bu sorumluluğu çocuğu ile üstlendiğini dile getirmiştir. Bununla birlikte bu ev içi sorumluluğu da tek başına üstlenen 5 kadın olduğu belirlenmiştir. Sofra kurma/toplama sorumluluğunu kızları ile paylaştığını aktaran anne düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Evdeki işler hep bende. Yaşları gelse kızlarla paylaşırım ama yok şimdilik. Sofra kurarken falan işte getir/götür o kadar...Eşim yapmaz, biz kızlarla.”.

Veriler analiz edildiğinde görüşme yapılan anne/babaların birçoğunun ev içi sorumluluklar konusunda kalıp yargısal görüşlere sahip oldukları ve gündelik yaşantılarını toplumsal normlara uygun şekilde sürdürdükleri sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Görüldüğü üzere; ev içi sorumluluklar alt temasına ilişkin bulgular incelendiğinde az sayıda katılımcının kadın-erkek eşit olacak şekilde sorumlulukları üstlendiğini veya erkeğin kadına yardımcı pozisyonda olduğunu aktardığı saptanmıştır. Ebeveynlerin büyük bir bölümünün ise ev içi sorumlulukları kadınların üstlendiği yönünde ifadelerde bulunduğu belirlenmiştir.

4.2.2 Ev Dışı Sorumluluklar

Ev dışı sorumluluklar alt temasına ilişkin anne babalarla yapılan görüşmelerde elde edilen veriler incelendiğinde bu sorumlulukların ebeveynler tarafından yalnızca ev alışverişi olarak tanımlandığı belirlenmiştir. Veriler analiz edildiğinde dördü anne dördü baba olmak üzere toplam 8 ebeveyn ev alışverişi sorumluluğunu kadın-erkek eşit olacak şekilde paylaştığını aktarmıştır. Ev içi sorumlulukları eşinin üstlenmesine karşın ev dışı sorumlulukları eşiyle birlikte üstlendiklerini ifade eden kız çocuğa sahip bir baba düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“...mesela bakkala gitmek olsun, market, alışveriş şeylerini tabi beraber yapıyoruz...”.

Ev içi sorumluluklarla birlikte evdeki eksikleri belirleme ve ev alışverişi yapma sorumluluğunu da beraberinde üstlenen 2 kadın katılımcı olduğu belirlenmiştir. Ev içi, ev dışı ve çocukların sorumluluklarının tümünü eşinin yoğunluğu sebebiyle kendisinin üstlendiğini ifade eden bir anne düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Genelde ev işi bende. Çarşı, pazar bende. Çocukların okul işleri bende. Eşim biraz geç geliyor, vardiyalı çalışıyor, o çok ilgilenemiyor...”.

Veriler incelendiğinde, ev dışı sorumluluk olarak tanımlanan ev alışverişini üstlenen 6 erkek katılımcı olduğu belirlenmiştir. Ev içi sorumlulukları ile birlikte çocuklarının bakımını da kendisi üstlenmesine karşın ev dışı sorumlulukları eşin üstlendiğini ifade eden bir anne düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“...Temizlik bende. Ütü, çamaşır, bulaşık, çocuklara bakmak, yemek yapmak bunlar hep bende. Mesela kocam bakkala gider. Evde alışveriş yapılacaksa, tamir edilecekse onda...”.

Ev içi sorumlulukları kendisinin üstlendiğini fakat ev dışı sorumlulukları ve çocukların bakımını eşinin üstlendiğini aktaran anne ise düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

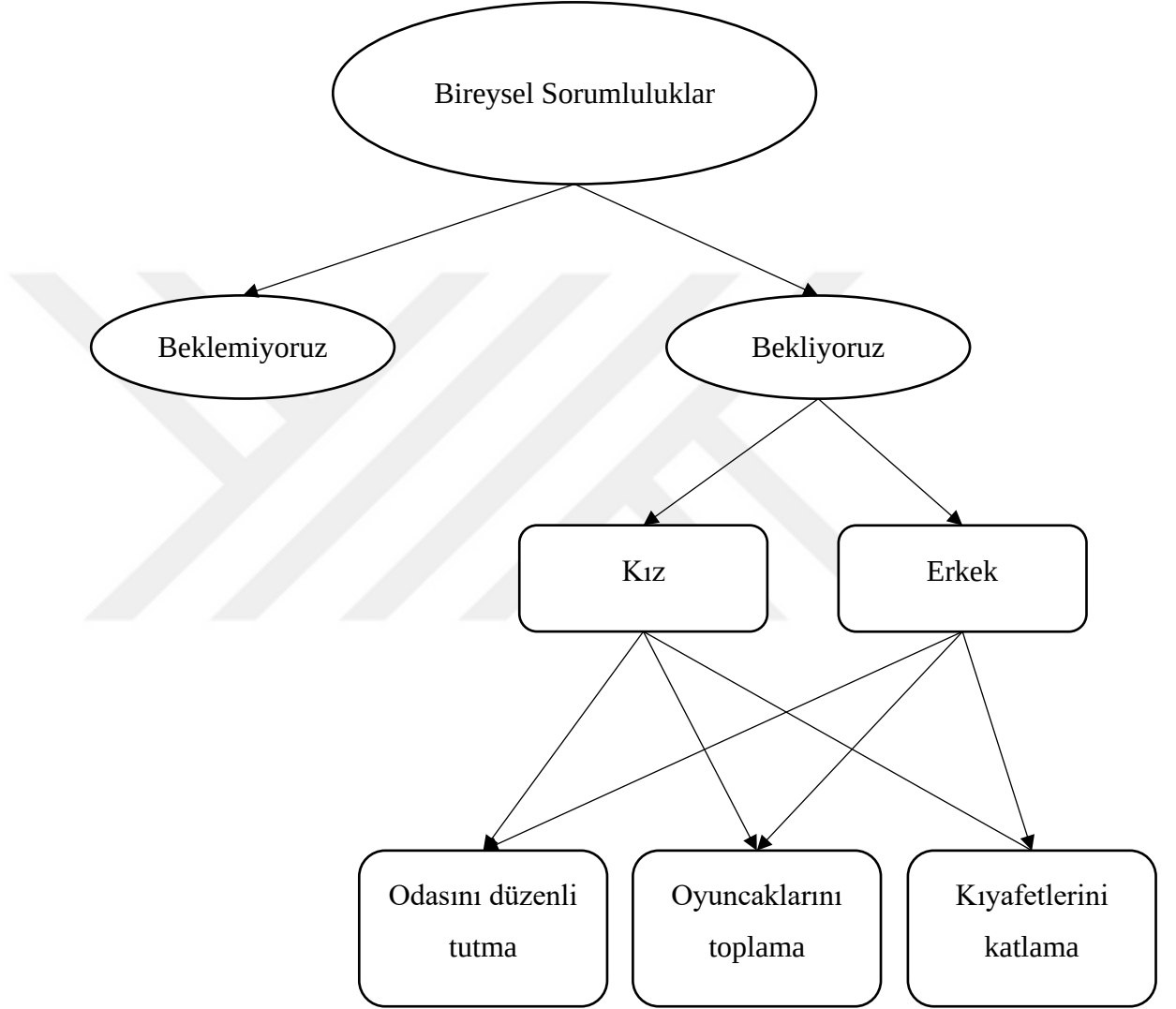
“Ben temizlik ve yemek yapıyorum. Baba daha çok alışveriş yapıyor ve çocuklarla ilgileniyor.”.

Veriler analiz edildiğinde görüşme yapılan anne/babaların büyük bir bölümünün ev dışı sorumluluklar konusunda kalıp yargısal görüşlere sahip olmadıkları sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Görüldüğü üzere; ev dışı sorumluluklar alt temasına ilişkin bulgular incelendiğinde katılımcıların yarısının kadın-erkek eşit olacak şekilde ev dışı sorumlulukları üstlendiklerini aktardıkları görülmüştür.

4.2.3 Bireysel Sorumluluklar

Sorumluluklar teması altında yer alan bireysel sorumluluklar alt temasında ebeveynlerin çocuklarından beklediği bireysel sorumluluklara ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.14 Bireysel Sorumluluklar Alt Temasında Ebeveynlerin Çocuklarından Beklediği Bireysel Sorumluluklara İlişkin Bulgular

Bireysel sorumluluklar alt temasına ilişkin anne babalara sorular yöneltilmiştir. Sorulan bu sorular ebeveynlerin çocuklarından üstlenmesini bekledikleri bireysel sorumluluklara yöneliktir. Veriler incelendiğinde çocuklardan üstlenilmesi beklenen sorumlulukların odasını düzenli tutma, oyuncaklarını toplama ve kıyafetlerini katlama olduğu görülmüştür. Bazı ebeveynler çocuklarından belirtilen sorumlulukların yalnızca birini üstlenmesini beklerken bazıları birden fazla sorumluluk üstlenmesini beklediğini aktarmıştır. Buna karşın bazı anne babaların çocuklarından herhangi bir sorumluluk üstlenmelerini beklemedikleri tespit edilmiştir. Elde edilen verilere göre dördü erkek ikisi kız olmak üzere toplam 6 çocuğun odasını düzenli tutması beklenmektedir. Ayrıca beşi kız beşi erkek olmak üzere toplam 10 çocuğun oyuncaklarını toplaması ve dördü erkek ikisi kız olmak üzere toplam 6 çocuğun kıyafetlerini katlaması beklenmektedir. Çocuğundan odasını düzenli tutmasını ve oyuncaklarını toplamasını bekleyen erkek çocuğa sahip bir anne düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Odasını toplu tutması ve oyuncaklarını dağınık bırakmaması yeterli benim için şimdilik.”.

Çocuğundan kıyafetlerini ve oyuncaklarını toplamasını bekleyen kız çocuğa sahip bir anne ise düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Kıyafetlerini ve oyuncaklarını toplamasını bekliyorum...”.

Oğlundan odasını düzenli tutmasını, oyuncaklarını toplamasını ve kıyafetlerini katlamasını bekleyen bir baba ise düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“En başta kendi odasını düzenli tutması, toplaması; kıyafetleri katlanacaksa kıyafetlerini katlaması; oyuncaklarını toplaması...”.

Çocuklarından bireysel sorumluluklar üstlenmesini bekleyen ebeveynlerin yanı sıra herhangi bir sorumluluk üstlenmesini beklemeyen veya beklese dahi çocuğunun sorumluluk almadığını ifade eden anne babalar da bulunmaktadır. Bu anne babaların ikisi erkek diğer ikisi kız çocuğa sahiptir. Kız çocuğa sahip ve çocuğunun herhangi bir sorumluluk üstlenmesini beklemeyen baba konu ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

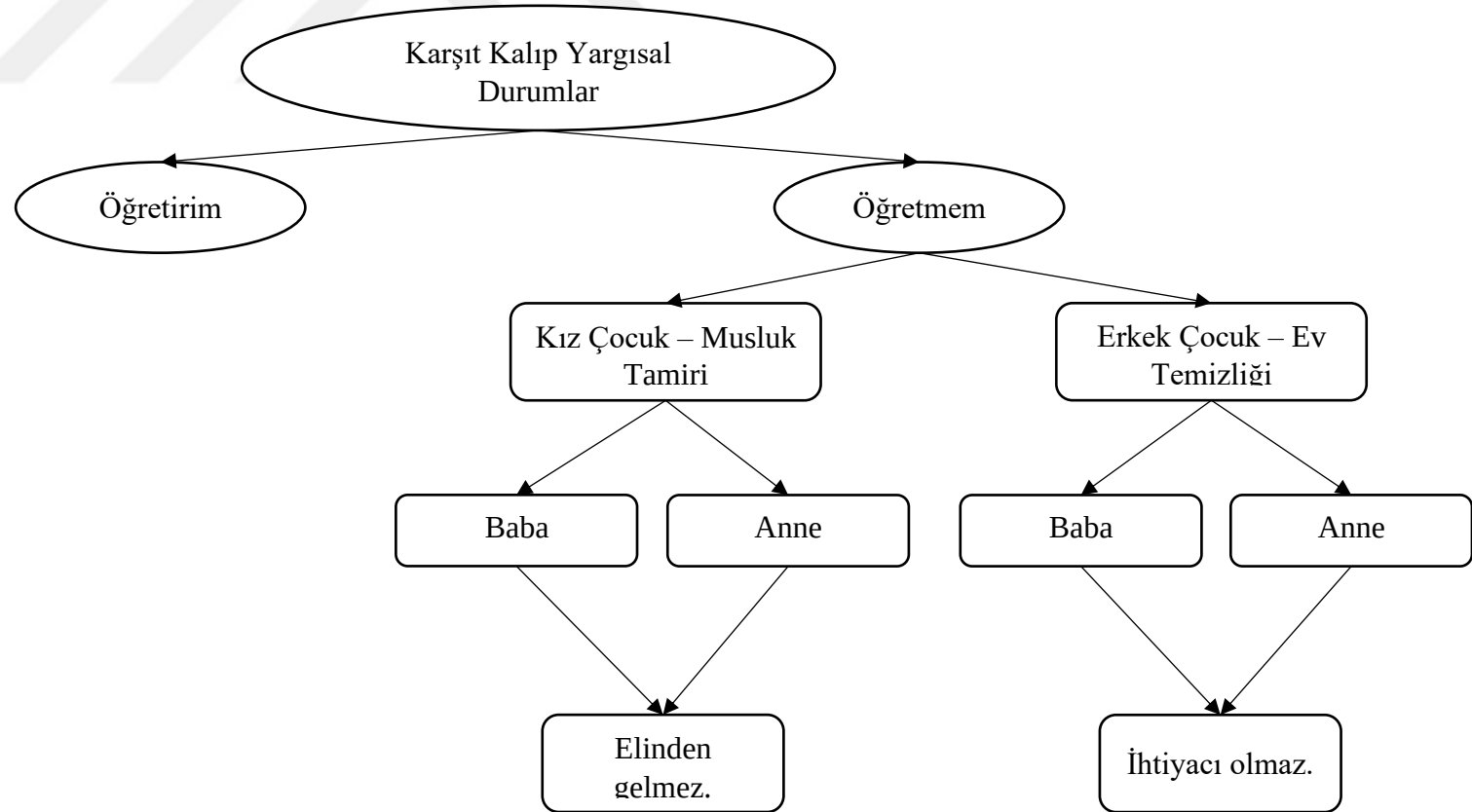
“Büyüyünce mi?...Yok canım şimdi daha ne sorumluluğu.”.

Kız çocuğa sahip ve çocuğundan sorumluluk üstlenmesini beklemesine rağmen çocuğunun herhangi bir sorumluluk almadığını ifade eden anne düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Herkes yapabileceği şeyi yapsın tabi. Çocuğum da ama tahmin ediyorsunuzdur çok da öyle olmuyor. İşte çalış, evde çalış. Bölüm başkanıyım ben de demiştim ya. Bizde kimse çalışmak istemiyor, her iş bana kalıyor.”.

Veriler analiz edildiğinde görüşme yapılan anne/babaların birçoğunun kız/erkek çocuk gözetmeksizin çocuklarından bireysel sorumluluklar üstlenmelerini bekledikleri sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Sorumluluklar teması altında yer alan karşıt kalıp yargısal durumlarda ebeveyn görüşlerine ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4. 15 Sorumluluklar Temasında Karşıt Kalıp Yargısal Durumda Ebeveyn Görüşlerine İlişkin Bulgular

Sorumluluklar temasında son olarak anne ve babalara karşı kalıp yargısal durumlar içeren sorular yöneltilmiştir. Erkek çocuğa sahip ebeveynlere çocuğuna ev temizliği yapmayı öğretip öğretmeyeceği ve kız çocuğa sahip ebeveynlere çocuğuna musluk tamir etmeyi öğretip öğretmeyeceği sorulmuştur. Görüşme sonucu elde edilen veriler incelendiğinde 8 anne/babanın çocuğuna ev temizliği yapmayı/musluk tamir etmeyi öğreteceği, diğer 8 anne/babanın ise öğretmeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Çocuğuna ev temizliği yapmayı/musluk tamir etmeyi öğretecek olan ebeveynlerin beşi baba üçü ise annedir. Yapılan görüşmelerde çocuğunun karşı cinsiyete atfedilen sorumluluğu öğreteceğini ifade eden ebeveynlerden dördü kız diğer dördü ise erkek çocuğa sahiptir. Buna karşın çocuğuna karşı cinsiyete atfedilen sorumluluğu öğretmeyeceğini dile getiren 3 baba ve 5 anne bulunmaktadır. Bu ebeveynlerin dördü erkek diğer dördü ise kız çocuğa sahiptir.

Kız/erkek çocuk fark etmeksizin çocuğuna musluk tamir etmeyi/ev temizliği yapmayı öğretmeyecek olan ebeveynlerin öğretmeme nedenleri çocuğunun bu işe ihtiyacının olmayacak olması ve öğretmeye çalışsa dahi elinden gelmeyecek olmasıdır. Çocuğun bu işe ihtiyaç duymayacak olması üçü erkek üçü kız çocuğa sahip olan toplam 6 ebeveyn tarafından sebep gösterilirken çocuğun öğretilmeye çalışılsa dahi elinden gelmeyecek olması biri erkek diğeri kız çocuğa sahip toplam 2 ebeveyn tarafından sebep gösterilmiştir. Çocuğunun karşı cinsiyete özgü olarak tanımlanan işe ihtiyaç duymayacağını düşünen kız çocuğa sahip bir anne düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Muskuk tamir etmeyi öğretmem. Ben de bilmiyorum zaten. Biraz babası bilir...İhtiyacı yok ki bunu öğrenmeye. Ne yapacak öğrenip?”. Kızının musluk tamir etmeyi öğrenmesine ihtiyacı olmadığını ve aynı zamanda bu işi kızının yapamayacağını düşünen başka bir anne ise düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“...Yani ihtiyacı olmaz. Olursa da tamirci çağırır ya da kocası olur. Kocası tamir eder. Ben de bilmiyorum bu arada. Elinden gelmez yani ne bileyim. Erkek işi musluk. Kadın musluk ne yapsın?”. Erkek çocuğa sahip bir baba ise konu ile ilgili düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Temizlik yapmayı değil de temiz olmayı, tertipli olmayı öğretirim...Temizliği o yapmaz herhalde.”.

Öte yandan çocuklarına karşı cinsiyete özgü olarak tabir edilen işleri yapmayı öğretecek olan ebeveynler de bulunmaktadır. Bu ebeveynlerin büyük bir bölümü çocuğunun bu sorumlulukları üstlenmesinde herhangi bir sakınca görmezken küçük bir

bölümü ise çocuğunun ileriki yaşantısında yalnız yaşaması durumunda ihtiyacı olacağını düşünmektedir. Erkek çocuğa sahip bir babanın görüşü şu şekildedir:

“Öğretir annesi. İleride yalnız yaşamak zorunda kalabilir çünkü. O zaman ihtiyacı olur.”.

Erkek çocuğa sahip başka bir baba ise düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ooo! Döktüğü yeri hemen sildiriyorum. Kirlettiği yerleri temizlemesini istiyoruz hatta bazen süpürgeyi alıp kendisi süpürmek istiyor.”. Çocuğuna musluk tamir etmeyi öğreteceğini söyleyen kız çocuğa sahip bir anne ise düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

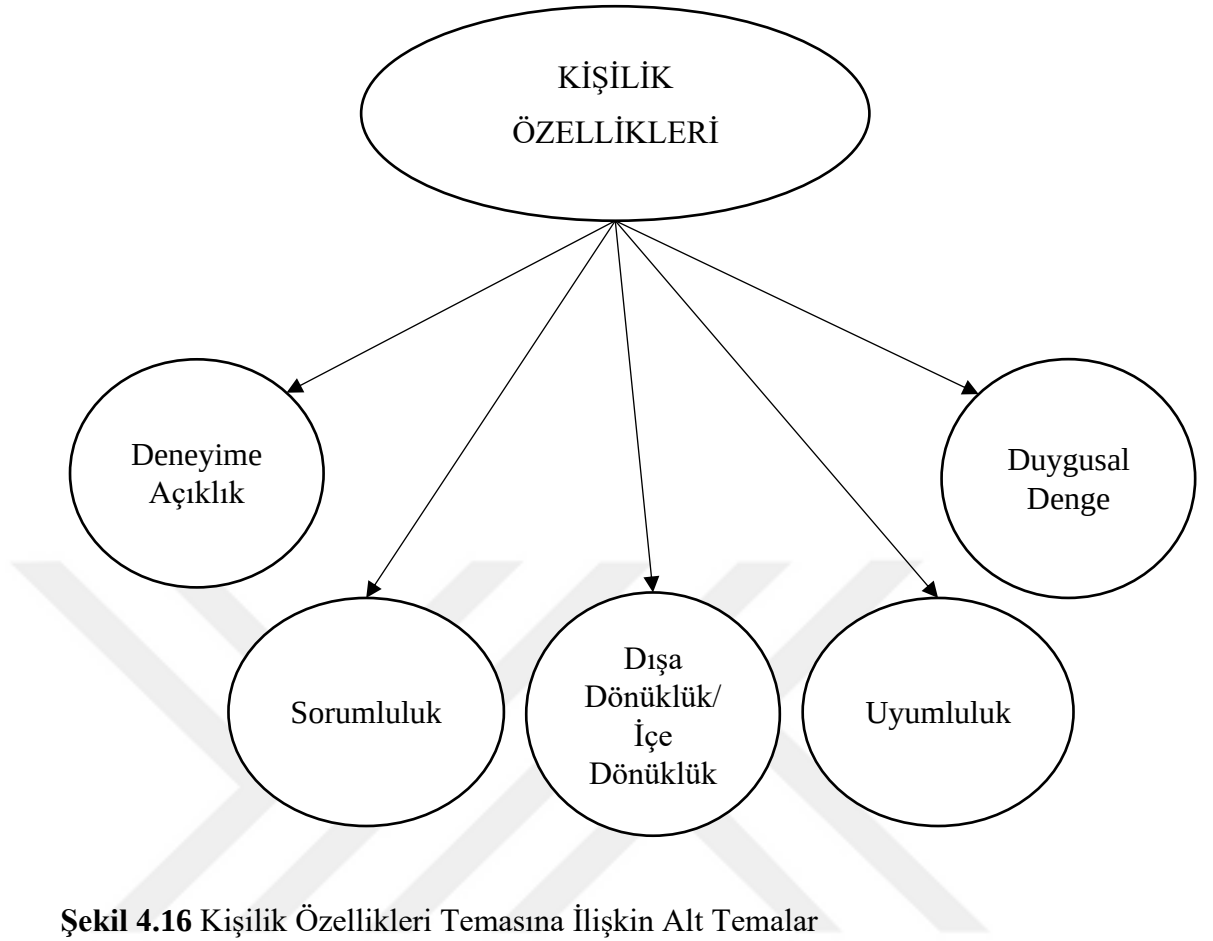
“Öğretirim zaten bilim insanı olmak istiyor demiştim. Bu tarz şeylere de ilgi duyuyor. Bir oyuncağı bozulduğunda ilk başta kendisi tamir etmek istiyor. Buna musluk tamir etmek de dahil olur. Meraklı bir çocuk o.”.

Veriler analiz edildiğinde görüşme yapılan anne/babaların bir bölümünün kalıp yargısal görüşlere sahip oldukları sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Görüldüğü üzere; sorumluluklar temasına ilişkin bulgular incelendiğinde ev içi sorumlulukları genellikle kadınların üstlenerek ailelerin toplumsal normlara uygun şekilde yaşamlarını sürdürdükleri sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Buna karşın kız/erkek çocuk gözetmeksizin ebeveynlerin çocuklardan bireysel sorumlulukları üstlenmelerini bekledikleri aktarılmıştır. Karşıt kalıp yargısal durumlarda ebeveynlerin kadın işi/erkek işi olarak atfedilen sorumlulukları çocuklarının üstlenmesine ihtiyaç duymayacakları ve ellerinden gelmeyeceğini düşünmeleri dolayısıyla onlara öğretmeyecekleri sonucuna ulaşılmıştır.

4.3 Kişilik Özellikleri

Kişilik özellikleri teması altında belirlenen alt temalar Şekil 4.3’te sunulmuştur. Bu temada deneyime açıklık, sorumluluk, dışa dönüklük/içe dönüklük, uyumluluk ve duygusal denge alt temaları yer almaktadır.

Şekil 4.16 Kişilik Özellikleri Temasına İlişkin Alt Temalar

Şekil 4.16’da görüldüğü üzere “Kişilik Özellikleri” teması altında altı farklı alt tema yer almaktadır. Her bir alt temaya ilişkin bulgular ayrı alt başlıklar halinde incelenmiştir.

4.3.1 Deneyime Açıklık

Deneyime açıklık alt temasına ilişkin anne babalarla yapılan görüşmelerde çocuğun sahip olduğu özellikler göz önünde bulundurularak elde edilen veriler incelendiğinde, bu etmenin ebeveynler tarafından yalnızca meraklı olma olarak belirtildiği saptanmıştır. Veriler analiz edildiğinde biri erkek diğeri kız çocuğa sahip 2 anne çocuğunun meraklı olduğunu aktarmıştır. Erkek çocuğa sahip anne konu ile ilgili düşüncelerini “*Meraklı, soru soran...*” olarak aktarırken kız çocuğa sahip anne ise “*Meraklı, çok meraklı. Her şeyi merak ediyor. Aynı zamanda çok da zeki bir çocuk. Bu arada hakikaten çocuk üstün zekalı, teşhisli yani. Özel bir çocuk ve bu da meraktan geliyor bence.*” şeklinde ifade etmiştir.

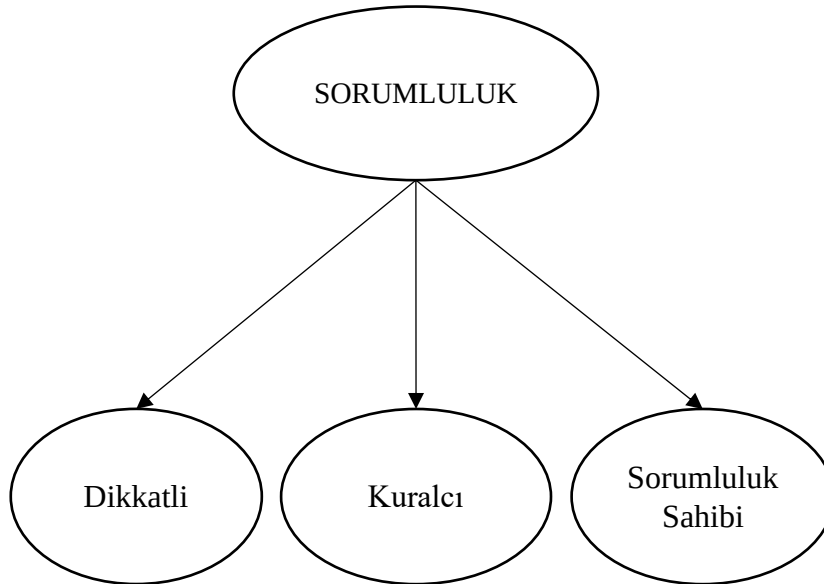
Deneyime açıklık alt teması, ebeveynlerin çocuğunun sahip olmasını istediği özellikler açısından değerlendirildiğinde, bu etmenin anne/babalar tarafından yine yalnızca meraklı olma olarak belirtildiği saptanmış ve aynı ebeveynler çocuklarının meraklı olmalarından memnun olduklarını aktarmışlardır. Erkek çocuğa sahip anne çocuğunun sahip olmasını istediği özellikler ile ilgili düşüncelerini “*Böyle iyi, onun merak etmesini seviyorum.*” şeklinde aktarırken kız çocuğa sahip anne ise “*Çocuğumun sahip olduğu özellikler hoşuma gidiyor. Bunlara ek olarak başka herhangi bir özelliğe sahip olması da benim için fark etmezdi. Sonuçta çocuk kendisini bu şekilde ifade ediyor ve bu özellikleriyle o da mutlu.*” şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.

Veriler analiz edildiğinde görüşme yapılan anne/babaların kız/erkek çocuk gözetmeksizin çocuğunun meraklı olmasını destekledikleri sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Görüldüğü üzere; deneyime açıklık alt temasına ilişkin bulgular incelendiğinde ebeveynlerin çocuklarının sahip oldukları veya sahip olmasını istedikleri özelliklerde deneyime açıklık ile ilgili yalnızca meraklı olma özelliğini belirttikleri ve bu özellik için kız/erkek çocuk gözetmedikleri saptanmıştır.

4.3.2 Sorumluluk

Kişilik özellikleri teması altında yer alan sorumluluk alt temasında çocuğun sahip olduğu özelliklere ilişkin bulgular kategorize ederek aşağıda sunulmuştur.

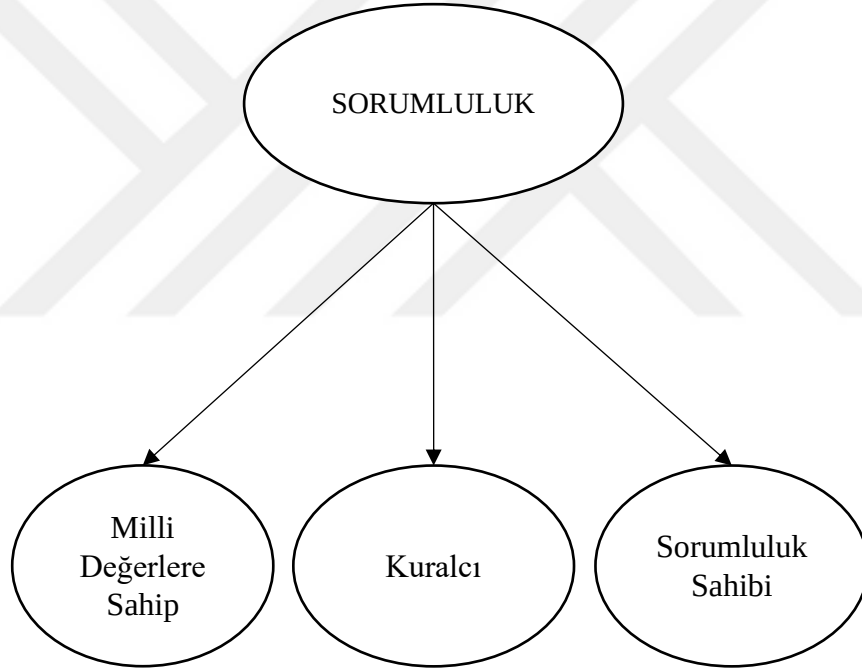

Şekil 4.17 Sorumluluk Alt Temasında Çocuğun Sahip Olduğu Özelliklere İlişkin Bulgular

Sorumluluk alt temasına ilişkin anne/babalarla yapılan görüşmelerde çocuğun sahip olduğu özellikler göz önünde bulundurularak elde edilen veriler incelendiğinde, bu etmenin ebeveynler tarafından dikkatli olma, kuralcı olma ve sorumluluk sahibi olma olarak belirtildiği saptanmıştır. Veriler analiz edildiğinde dikkatli olmanın erkek çocuğa sahip bir baba tarafından, kuralcı olmanın kız çocuğa sahip bir anne tarafından ve sorumluluk sahibi olmanın yine kız çocuğa sahip bir anne tarafından aktarıldığı belirlenmiştir. Çocuğunun kuralları olduğunu söyleyen kız çocuğa sahip anne düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“...Kendi kuralları var, kuralcı diyebilirim. Dedim ya öğretmen olmak istiyor zaten...”.

Kişilik özellikleri teması altında yer alan sorumluluk alt temasında ebeveynlerin çocuğunun sahip olmasını istediği özelliklere ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.18 Sorumluluk Alt Temasında Ebeveynlerin Çocuğunun Sahip Olmasını İsteddiği Özelliklere İlişkin Bulgular

Sorumluluk alt teması, ebeveynlerin çocuğunun sahip olmasını istediği özellikler açısından değerlendirildiğinde, bu etmeni anne/babaların milli değerlere sahip, kuralcı ve sorumluluk sahibi olarak belirttikleri saptanmıştır. Veriler analiz edildiğinde dikkatli olmanın erkek çocuğa sahip bir baba tarafından, kuralcı olmanın kız çocuğa sahip bir anne tarafından ve sorumluluk sahibi olmanın yine kız çocuğa sahip bir anne tarafından ebeveynlerin çocuğunda var olmasını istediği özellikler olarak

aktarıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte ebeveynlerin büyük çoğunluğunun çocuğunun sahip olduğu özelliklerden memnun oldukları saptanmıştır. Kız çocuğa sahip annelerden biri çocuğunun kuralları olmasını, diğeri ise çocuğunun sorumluluk sahibi olmasını desteklediğini ifade etmiştir. Çocuğunun kuralcı olma özelliğinden memnun olan anne düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Böyle memnunum. Çok memnunum. Neden biliyor musun? Diğer kızım öyle değil mesela. O daha sessiz, çekingen. Öyle olmasındansa böylesi daha iyi. Büyük kızım çekingenliğini aşsın diye uğraşıyorum.”.

Öte yandan erkek çocuğa sahip bir baba ve kız çocuğa sahip bir anne tarafından çocuğunun milli değerlere sahip olmasını istediğine ilişkin bilgiler aktarılmıştır. Erkek çocuğa sahip baba düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

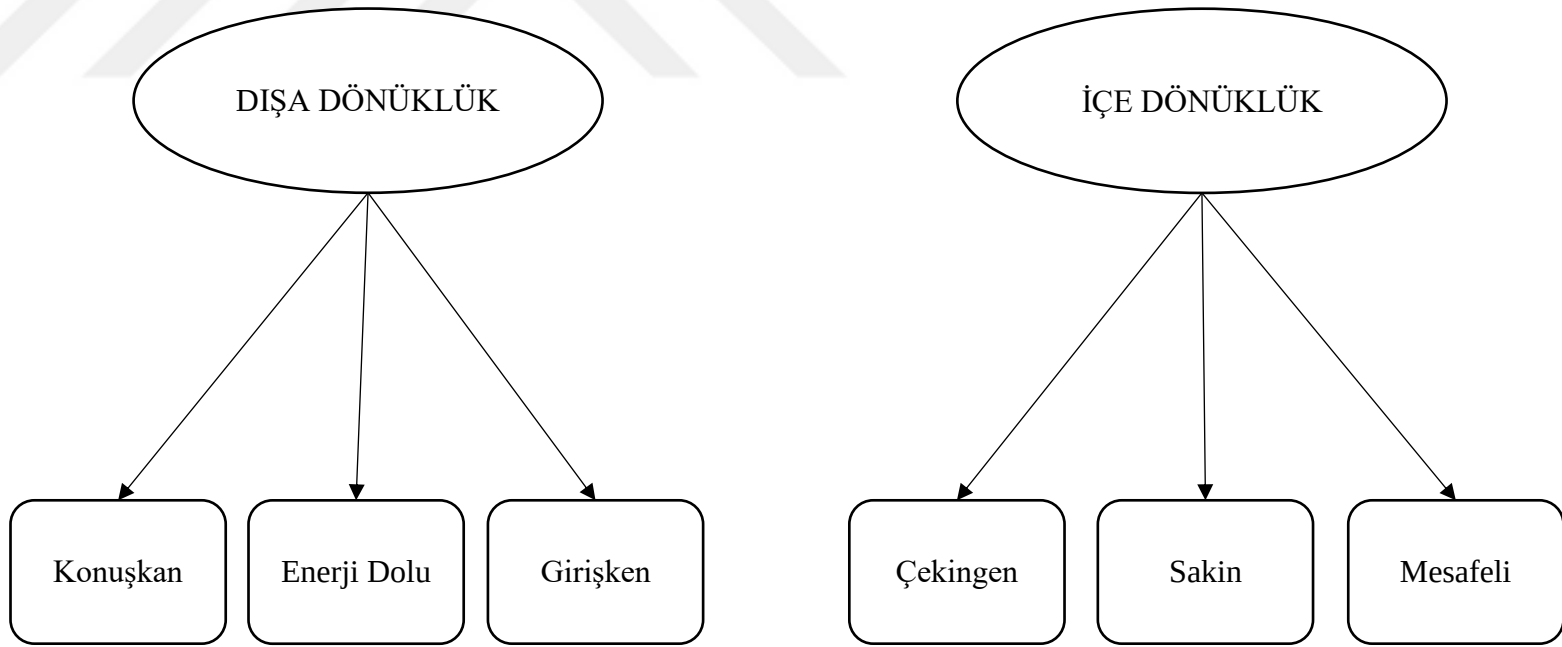
“Karakter özelliği olarak vatanına, milletine saygılı; iyi bir birey olmasını isterdim.”.

Veriler analiz edildiğinde görüşme yapılan anne/babaların kız çocuklarının kuralcı ve sorumluluk sahibi olma özelliklerine sahip oldukları ve sahip olunan bu özelliklerin desteklendiği sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Öte yandan erkek çocuğunu dikkatli olarak tanımlayan bir babanın çocuğunun milli değerlere sahip bir birey olmasını istediği sonucuna ulaşılmıştır.

Görüldüğü üzere; sorumluluk alt temasına ilişkin bulgular incelendiğinde ebeveynlerin çocuklarının sahip olmasını istedikleri özelliklerde kuralcı ve sorumluluk sahibi olma kız çocukları için dile getirilmiştir. Bunun yanı sıra kız/erkek çocuk fark etmeksizin ebeveynlerin çocukları için milli değerlere sahip olma özelliğini taşımasını istedikleri saptanmıştır.

4.3.3 Dışa Dönüklük/İçe Dönüklük

Kişilik özellikleri teması altında yer alan dışa dönüklük/içe dönüklük alt temasında çocuğun sahip olduğu özelliklere ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.19 Dışa Dönüklük/İçe Dönüklük Alt Temasında Çocuğun Sahip Olduğu Özelliklere İlişkin Bulgular

Dışa dönüklük/içe dönüklük alt temasına ilişkin anne/babalarla yapılan görüşmelerde çocuğun sahip olduğu özellikler göz önünde bulundurularak elde edilen veriler incelendiğinde, dışa dönüklüğün ebeveynler tarafından konuşkan olma, enerji dolu olma ve girişken olma olarak belirtildiği saptanmıştır. Veriler analiz edildiğinde konuşkan olmanın biri erkek diğeri kız çocuğa sahip 2 baba tarafından, enerji dolu olmanın biri kız diğeri erkek çocuk sahibi iki baba ve ikisi erkek biri kız çocuğa sahip üç anne olmak üzere toplam 5 ebeveyn tarafından ve girişken olmanın biri erkek diğeri kız çocuk sahibi iki baba ve ikisi kız biri erkek çocuğa sahip üç anne olmak üzere toplam 5 ebeveyn tarafından aktarıldığı saptanmıştır. Çocuğunun konuşkan olduğunu söyleyen kız çocuğa sahip baba düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“...bıcır bıcır, bir yandan da konuşmayı çok seviyor...”.

Bunun yanı sıra çocuğunun enerji dolu olduğunu aktaran erkek çocuğa sahip bir anne düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“...Hiç yerinde durmuyor, hep enerjisi var. Hiperaktif falan galiba bizim çocuk. Hiç yani sürekli hareket halinde...Aktif bir çocuk.”.

Çocuğunun girişken olduğunu dile getiren kız çocuğa sahip bir baba ise düşüncelerini *“...Girişken diyebilirim. Bir yere gittiğimizde hemen insanlarla gidip tanışır mesela.”* şeklinde ifade etmiştir.

Öte yandan ebeveynler ile yapılan görüşmelerde içe dönüklüğün çekingen, sakın ve mesafeli olarak belirtildiği saptanmıştır. Veriler analiz edildiğinde çekingen olmanın kız çocuk sahibi bir anne ve bir baba olmak üzere toplam 2 ebeveyn tarafından, sakın olmanın kız çocuk sahibi olan ikisi anne ve biri baba olmak üzere toplam 3 ebeveyn tarafından ve mesafeli olmanın yine kız çocuk sahibi 1 anne tarafından aktarıldığı saptanmıştır. Çocuğunun çekingen olduğunu ifade eden kız çocuğa sahip baba düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Biraz çekingen. Biraz hani içine kapanık. Evde bize karşı öyle bir şeyi yok ama dışarı çıktığı zaman insanlara karşı biraz sessiz kalıyor. Konuşmak istemiyor yabancılarla.”.

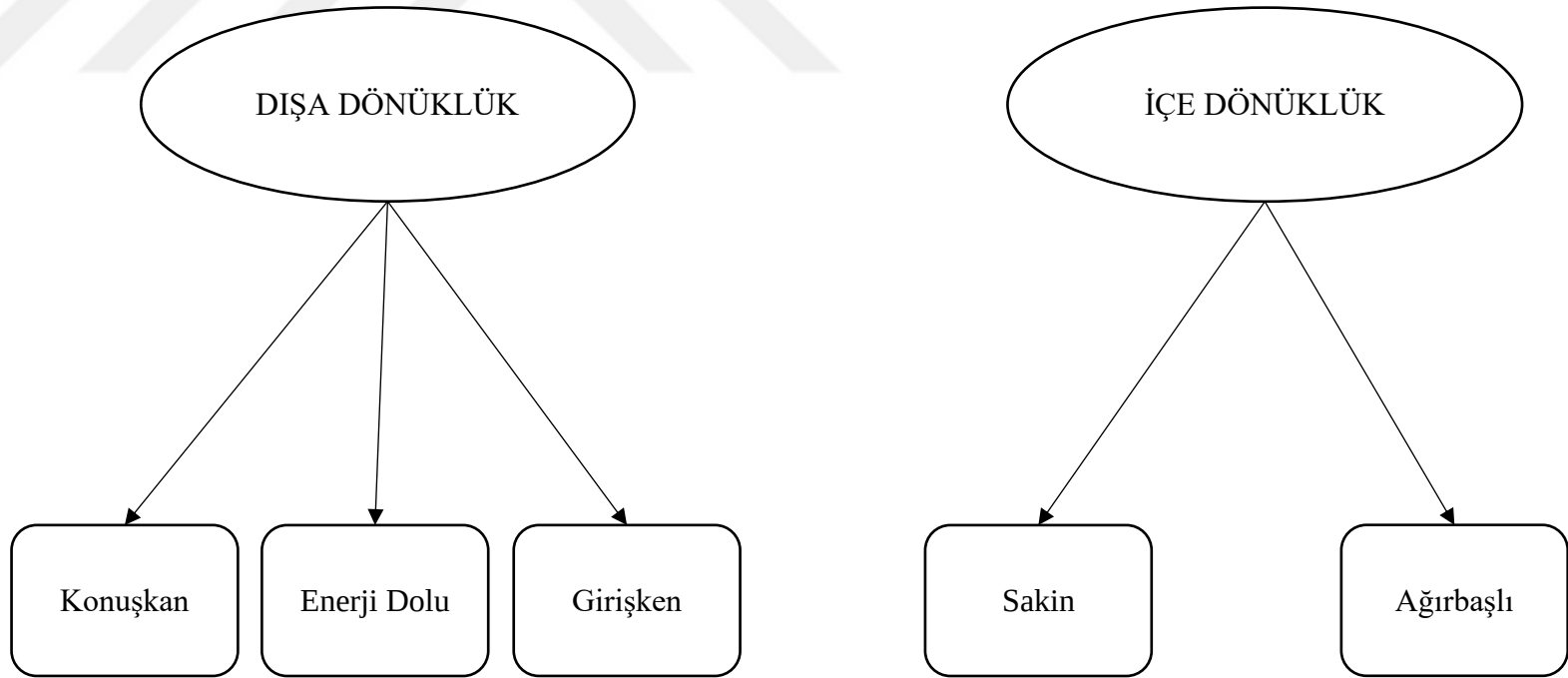
Bununla birlikte içe dönüklüğün bir başka özelliği olan sakınlığı dile getiren kız çocuğa sahip bir anne düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Sakin,...Tam bir bebek...”. Çocuğunun insanlara karşı mesafeli olduğunu aktaran kız çocuğa sahip anne ise düşüncelerini *“...soğuk, mesafeli. Pek yaklaşıyor kimseye.”* şeklinde dile getirmiştir.

Veriler analiz edildiğinde görüşme yapılan anne/babaların dışa dönük kişilik özelliklerini hem kız hem de erkek çocuklar için ifade ettikleri saptanmıştır. Bunun yanı

sıra içe dönük özelliklerin anne/baba fark etmeksizin yalnızca kız çocukları için belirtildiği sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Kişilik özellikleri teması altında yer alan dışa dönüklük/içe dönüklük alt temasında ebeveynlerin çocuğunun sahip olmasını istediği özelliklere ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4. 20 Dışa Dönüklük/İçe Dönüklük Alt Temasında Ebeveynlerin Çocuğunun Sahip Olmasını İsteddiği Özelliklere İlişkin Bulgular

Dışa dönüklük/içe dönüklük alt teması ebeveynlerin çocuğunun sahip olmasını istediği özellikler açısından değerlendirildiğinde; bu etmeni anne/babaların, çocuğun sahip olduğu özelliklerde olduğu gibi, konuşkan, enerji dolu ve girişken olarak belirttikleri saptanmıştır. Veriler analiz edildiğinde konuşkan olmanın ikisi erkek biri kız çocuğa sahip 3 ebeveyn tarafından, enerji dolu olmanın kız çocuğa sahip 2 anne tarafından ve girişken olmanın üçü kız ve diğer üçü erkek çocuğa sahip olan toplam 6 ebeveyn tarafından aktarıldığı saptanmıştır. Ebeveynlerinin büyük çoğunluğunun çocuğunun sahip olduğu özelliklerden memnun oldukları belirlenmiştir. Çocuğunun girişken ve konuşkan olduğunu dile getiren erkek çocuğa sahip baba düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Oğlumun özellikleri iyi bence...gerektiğinde olaylara müdahale edebiliyor.”. Bunun yanı sıra çocuğunun çekingen ve mesafeli olduğunu dile getiren kız çocuğa sahip bir anne düşüncelerini *“Belki daha girişken olmasını isterdim.”* şeklinde aktarmıştır.

Kız çocuğa sahip ve çocuğunun enerji dolu olduğunu dile getiren bir baba çocuğunun ileriki yaşantısında bu özelliğinin ona katkı sağlayacağını aktararak düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Yani sahip olduğu özellikler güzel özellikler. Bu özelliklere sahip olmasını seviyorum.... Ayrıca enerji dolu olması daha da iyi çünkü ileride ailesi olacak, çoluğu çocuğu olacak ne bileyim çalışacak belki, anca yeter.”.

Öte yandan ebeveynler ile yapılan görüşmeler içe dönüklük bağlamında ve çocuğun sahip olunması istenen özellikler açısından değerlendirildiğinde; bu etmenin anne/babalar tarafından sakın ve ağırbaşlı olarak belirtildiği saptanmıştır. Veriler analiz edildiğinde sakın olmanın ikisi erkek ve üçü kız çocuğa sahip toplam 5 ebeveyn tarafından ve ağırbaşlı olmanın erkek çocuğa sahip 1 anne tarafından aktarıldığı belirlenmiştir. Çocuğunun daha sakın bir kişilik özelliğine sahip olmasını isteyen erkek çocuğa sahip iki ebeveyn de çocuklarını “yaramaz” olarak nitelendirmiş ve KB5 düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Biraz daha sakın olabilirdi. Daha az kırıp döken bir çocuk olabilirdi...”. KA3 ise, benzer şekilde düşüncelerini *“...biraz daha uslu olabilir belki.”* şeklinde aktarmıştır.

Çocuğunun ağırbaşlı olmasını isteyen erkek çocuğa sahip annenin benzer şekilde çocuğunu “yaramaz” olarak tanımladığı belirlenmiştir. KA7 konu ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

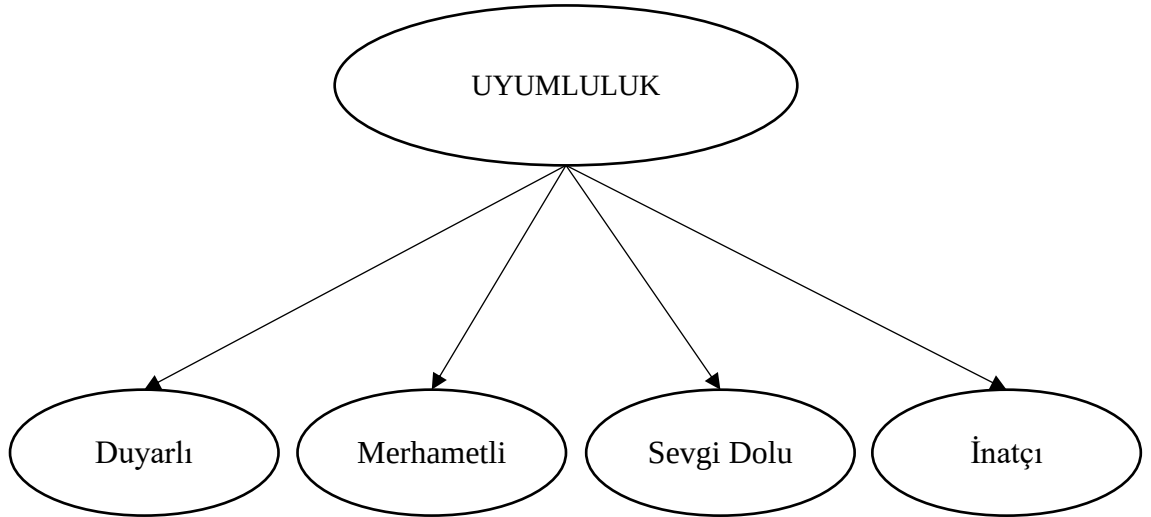
“Yani biraz daha ağırbaşlı olsa. Hem ileride ne olacak böyle, biraz ağırbaşlı olmalı. Birazcık daha söz dinlese, laf dinlese tabi daha iyi olurdu.”.

Veriler analiz edildiğinde görüşme yapılan anne/babaların çocuğunun sahip olmasını istediği dışa dönük ve içe dönük kişilik özelliklerini hem kız hem de erkek çocuklar için ifade ettikleri saptanmıştır. Bunun yanı sıra görüşmelerde erkek çocuklarının “yaramaz” olarak nitelendirildiği ve bu nedenle daha sakin bir yapıya sahip olmalarının istendiği sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Görüldüğü üzere; dışa dönüklük/içe dönüklük alt temasına ilişkin bulgular çocuğun sahip olduğu özellikler açısından değerlendirildiğinde içe dönük kişilik özelliklerinin yalnızca kız çocukları için aktarıldığı belirlenmiştir. Sahip olunması istenen özelliklerde içe dönük kişilik özelliklerinde erkek çocuklara yer verilmiş olsa da “yaramaz” olarak nitelendirilen erkek çocuklarının daha az hareketli olması ve söz dinlemesi üzerinde durulmuştur. Yapılan görüşmeler sonucunda dışa dönük kişilik özellikleri kız/erkek çocuk fark etmeksizin çocukların sahip olduğu/sahip olması istenen özellikler olarak karşımıza çıkarken içe dönük kişilik özelliklerinin büyük oranda kız çocuklar için aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.3.4 Uyumluluk

Kişilik özellikleri teması altında yer alan uyumluluk alt temasında çocuğun sahip olduğu özelliklere ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.21 Uyumluluk Alt Temasında Çocuğun Sahip Olduğu Özelliklere İlişkin Bulgular

Uyumluluk alt temasına ilişkin anne/babalarla yapılan görüşmelerde çocuğun sahip olduğu özellikler göz önünde bulundurularak elde edilen veriler incelendiğinde, bu etmenin ebeveynler tarafından duyarlı olma, merhametli olma, sevgi dolu olma ve inatçı olma olarak belirtildiği saptanmıştır. Veriler analiz edildiğinde duyarlı olmanın erkek çocuğa sahip 2 ebeveyn tarafından, merhametli olmanın ikisi erkek biri kız çocuğa sahip 2 ebeveyn tarafından, sevgi dolu olmanın üçü kız ikisi erkek çocuğa sahip 5 ebeveyn tarafından ve inatçı olmanın tümü erkek çocuğa sahip 3 ebeveyn tarafından aktarıldığı belirlenmiştir. Çocuğunun inatçı olmasının yanında duyarlı da olduğunu dile getiren erkek çocuğa sahip baba düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“...inatçı ama böyle ne bileyim...İnsana da hayvana da şey yapabiliyor. Duyarlı olabiliyor ama inatçı da...”.

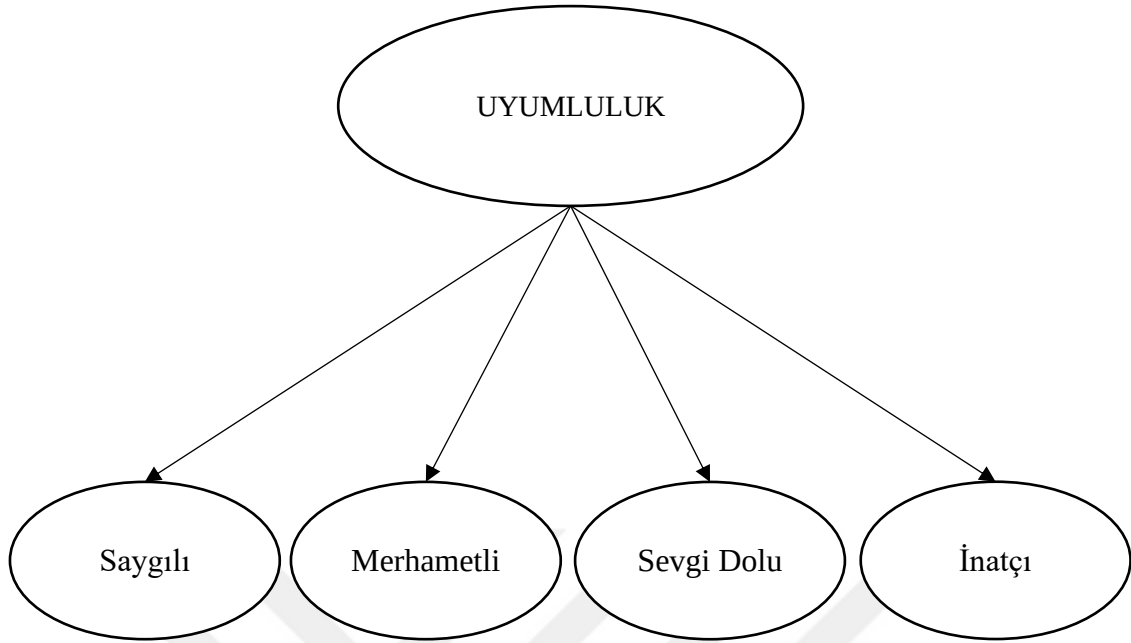
Çocuğunun sevgi dolu olduğunu ifade eden kız çocuğa sahip bir baba düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Çocuğum arkadaş canlısı hatta her canlıyı seviyor da diyebilirim. Bize karşı, arkadaşlarına karşı, diğer insanlara karşı, hayvanlara karşı sevgi dolu bir çocuk...”.

Öte yandan çocuğunun sakin ve sorumluluk sahibi gibi özelliklere sahip olmasının yanında merhametli olduğunu da ifade eden kız çocuğa sahip anne düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Sakin, yardımsever, sorumluluk sahibi. Merhametli aslında, her şeye. Bana benziyor...”.

Kişilik özellikleri teması altında yer alan uyumluluk alt temasında ebeveynlerin çocuğunun sahip olmasını istediği özelliklere ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.22 Uyumluluk Alt Temasında Ebeveynlerin Çocuğunun Sahip Olmasını İsteddiği Özelliklere İlişkin Bulgular

Uyumluluk alt teması, ebeveynlerin çocuğunun sahip olmasını istediği özellikler açısından değerlendirildiğinde, bu etmeni anne/babaların saygılı, merhametli, sevgi dolu ve inatçı olarak belirttikleri saptanmıştır. Veriler analiz edildiğinde saygılı olmanın ikisi kız biri erkek çocuğa sahip 3 ebeveyn tarafından, merhametli olmanın dördü erkek biri kız çocuğa sahip 5 ebeveyn tarafından, sevgi dolu olmanın kız çocuğa sahip 2 ebeveyn tarafından ve inatçı olmanın yine kız çocuğa sahip 1 ebeveyn tarafından ebeveynlerin çocuğunda var olmasını istediği özellikler olarak aktarıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte ebeveynlerin büyük çoğunluğunun çocuğunun sahip olduğu özelliklerden memnun oldukları saptanmıştır. Kız çocuğa sahip bir baba çocuğunun sahip olduğu özelliklerden memnuniyetini dile getirirken görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Daha ne isteyebilirim ki? Dünyada en önemli şeyin sevgi, saygı ve mutluluk olduğunu düşünüyorum. Benim çocuğum da bunların birçoğunu taşıyor. Sadece saygı için biraz büyümesini bekleyeceğim sanırım.”.

Bununla birlikte çocuğunun sevgi dolu olduğunu aktarmış olan ve yine çocuğunun sahip olduğu tüm kişilik özelliklerinden memnun olan kız çocuğa sahip bir baba düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Yani bu özellikler güzel özellikler, bu özelliklere sahip olmasını seviyorum. Başka da ne isterdim? Yani sonuçta saygılı, terbiyeli çocuk. Bir anne baba ne ister ki? Bunlar önemli.”.

Çocuğunun sahip olduğu kişilik özelliğini dediğim dedik olarak aktaran kız çocuğa sahip anne düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“...Bu zamanda inatçı olmak lazım, dediğim dedik olmak lazım hele bir kadın olarak. Destekliyorum bu inadı.”.

Veriler analiz edildiğinde görüşme yapılan anne/babaların kız/erkek çocuk fark etmeksizin çocuğunun sahip olduğu özelliklerden memnun oldukları sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Çocuğun sahip olduğu özellikler arasında duyarlı olma, merhametli olma ve sevgi dolu olma hem kız hem de erkek çocuklar için dile getirilirken inatçı olma yalnızca erkek çocukların sahip olduğu bir özellik olarak aktarılmıştır.

Görüldüğü üzere; uyumluluk alt temasına ilişkin bulgular incelendiğinde ebeveynlerin hem kız hem de erkek çocuklar için çocuğunun sahip olmasını istediği özellikler arasında saygılı olma, merhametli olma ve sevgi dolu olmayı aktardıkları görülmüştür. Yalnızca kız çocuğa sahip bir annenin çocuğunun inatçı olmasını desteklediği sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

4.3.5 Duygusal Denge

Duygusal denge alt temasına ilişkin anne/babalarla yapılan görüşmelerde çocuğun sahip olduğu özellikler göz önünde bulundurularak elde edilen veriler incelendiğinde, bu etmenin ebeveynler tarafından duygusal olma ve agresif olma olarak belirtildiği saptanmıştır. Veriler analiz edildiğinde duygusal olmanın erkek çocuğa sahip 3 ebeveyn tarafından ve agresif olmanın yine erkek çocuğa sahip 1 ebeveyn tarafından aktarıldığı belirlenmiştir. Çocuğunun hem duygusal hem de agresif olduğunu ifade eden erkek çocuğa sahip bir baba düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Agresif...Duygusal bir yanı da var. Hassas yanı...”. Bununla birlikte çocuğunun duygusal olduğunu ifade eden bir anne ise *“Duygusal, yufka yürekli...”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Duygusal denge alt teması, ebeveynlerin çocuğunun sahip olmasını istediği özellikler açısından değerlendirildiğinde, bu etmenin yalnızca erkek çocuğa sahip bir anne tarafından duygusal olma olarak belirtildiği ve bu annenin çocuğunun duygusal olmasından memnun olduğunu aktardığı belirlenmiştir. Erkek çocuğa sahip anne düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

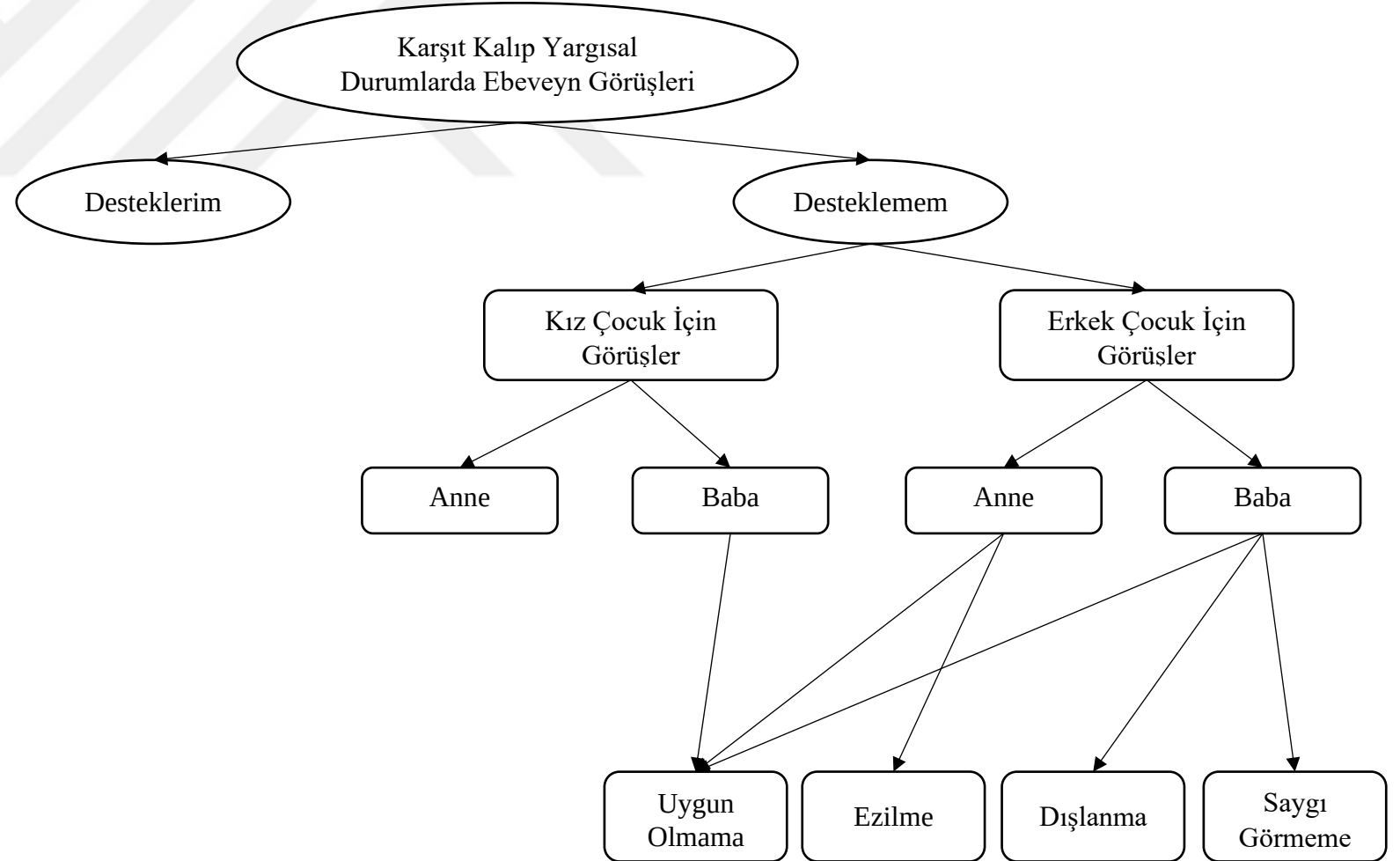
“Sahip olduğu özellikler iyi çocuğunun...Duygusal olması hisli olması demek. Böyle çok az erkek var. Şanslı, şanslıyız.”.

Veriler analiz edildiğinde görüşme yapılan anne/babaların kız/erkek çocuk gözetmeksizin çocuklarının duygusal olduğunu ilettikleri saptanmıştır. Agresif olma ise yalnızca bir erkek çocuk için belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere; duygusal denge alt temasına ilişkin bulgular incelendiğinde ebeveynlerin çocuklarının sahip oldukları duygusal olma durumunda herhangi bir toplumsal cinsiyet kalıp yargısına sahip olmadıkları sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Bununla birlikte erkek çocuğa sahip annenin çocuğunun duygusal olma halini desteklemesi dikkat çekici bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Kişilik özellikleri temasında karşıt kalıp yargısal durumlarda ebeveyn görüşlerine ilişkin bulgular kategorize edilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.23 Kişilik Özellikleri Temasında Karşıt Kalıp Yargısal Durumlarda Ebeveyn Görüşlerine İlişkin Bulgular

Kişilik özellikleri temasında son olarak anne ve babalara karşı kalıp yargısal durumlar içeren sorular yöneltilmiştir. Erkek çocuğa sahip ebeveynlere çocuğunun duygusal, kırılgan, sempatik, konuşkan, nazik, sevecen gibi özelliklere sahip olması durumunda neler hissedecekleri ve kız çocuğa sahip ebeveynlere çocuğunun maceracı, baskın, girişken, cesur, güçlü gibi özelliklere sahip olması durumunda neler hissedecekleri sorulmuştur. Görüşme sonucu elde edilen veriler incelendiğinde 10 anne/babanın çocuğunun bu kişilik özelliklerini destekleyeceği, 6 anne/babanın ise çocuğunun sahip olacağı bu kişilik özelliklerinden rahatsız olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Çocuğunu destekleyecek olan ebeveynlerin altısı anne dördü ise babadır. Yapılan görüşmelerde çocuğunun sahip olacağı kişilik özelliklerini destekleyeceğini ifade eden bu ebeveynlerden dördü erkek altısı ise kız çocuğa sahiptir. Bunun yanı sıra çocuğunun sahip olacağı bu kişilik özelliklerini desteklemeyeceğini dile getiren dört baba ve iki anne bulunmaktadır. Bu ebeveynlerin dördü erkek ikisi ise kız çocuğa sahiptir. Erkek çocuğunun duygusal, kırılgan, sempatik, konuşkan, nazik, sevecen gibi özelliklerini; kız çocuğunun maceracı, baskın, girişken, cesur, güçlü gibi özelliklerini desteklemeyecek olan ebeveynlerin desteklememe nedenleri çocuğun cinsiyetine uygun olmaması, çevresi tarafından ezilmesi, arkadaşları tarafından dışlanması ve gelecek yaşantısında saygı göremeyecek olmasıdır. İlgili kişilik özelliklerinde uygun olmama üç kez sebep gösterilirken dışlanma iki, ezilme ve saygı görmeme ise birer kez sebep gösterilmiştir.

Çocuğunun karşı cinsiyete özgü olarak tanımlanan kişilik özelliklerine sahip olması durumunda bunu istemeyeceğini çünkü bu şekilde erkek çocuğunun ileriki yaşantısında toplum tarafından saygı görmeyeceğini düşünen bir baba düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“...Bilmiyorum gerçekten. Fitrat sonuçta ama böyle ne bileyim, kimse saygı göstermez mesela iş hayatında. İş hayatında zaten sert olmak lazım, bir de bu çocuk erkek yani. Böyle olmasa daha iyi. İstemezdim.”.

Erkek çocuğa sahip başka bir baba ise çocuğunun cinsiyetine uygun kişilik özellikleri olmaması ve çocuğunun çevresi tarafından dışlanması düşüncesi dolayısıyla bu durumdan memnun olmayacağını ifade etmiştir:

“Bu özelliklere sahip olmasını istemezdim çünkü bu karakterde yani erkek çocuğu bu karakterde olmaz yani. Kendi arkadaş çevresinde tutunamazdı. Mahallede arkadaşlarıyla geçinemezdi, kimseyle geçinemezdi. Birazcık sert olması lazım.”.

Öte yandan oğlunun karşı cinsiyete özgü olarak tanımlanan kişilik özelliğine sahip olması durumunda ezileceğini belirten bir anne düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“...Kırılğan ve nazik olduğunda insanlar eziyor. Kadınlar da eziliyor böyle. Hele erkek ohoo daha çok şey olur. Çocuğumun ezilmemesi için kırılğan ya da nazik olmasını istemezdim.”.

Erkek çocuklarının kız çocuğa atfedilen kişilik özelliklerine sahip olmasına sıcak bakmayan anne ve babalar olduğu gibi kızlarının erkek çocuğuna atfedilen kişilik özelliklerini desteklemeyen ebeveynler de vardır. Kızının erkek çocuğa atfedilen kişilik özelliklerine sahip olması durumunda bazı özellikleri desteklemeyecek babalardan biri olan KB8’in görüşleri ise şöyledir:

“Yani güçlü olsun isterim belki...yani kendi ayakları üstünde dursun. Kimseye muhtaç olmasın isterim ama maceracı, baskın yani bunlar çok güzel özellikler değil...Ya oğlan çocuğu baskın olabilir de kız çocuğa yakışmaz...”.

Öte yandan çocuklarının karşı cinsiyete özgü olarak tabir edilen kişilik özelliklerine sahip olması durumunda bu özellikleri destekleyen ebeveynler de bulunmaktadır. Çocuğunun karşı cinsiyete özgü olarak tabir edilen kişilik özelliklerine sahip olması durumunda onu destekleyeceğini ifade eden kız çocuğa sahip annenin görüşü şu şekildedir:

“Zaten böyle bir çocuk. Destekliyorum da. Çok girişken, çok cesur. Korkusu pek yok. Baskın da bir karakter aynı zamanda, dominant da bir çocuk yani.”. Bununla birlikte çocuğunun karşı cinsiyete özgü olarak tanımlanan kişilik özelliklerine sahip olması söz konusu olduğunda oğlunun özelliklerini destekleyeceğini ifade eden bir anne görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Çok mutlu olurdum, güzel özellikler.”.

Veriler analiz edildiğinde görüşme yapılan anne/babaların bir bölümünün kişilik özellikleri konusunda kalıp yargısal görüşlere sahip olmadıkları belirlenmiştir. Bunun aksine kişilik özellikleri konusunda kalıp yargısal görüşlere sahip olan ve karşı cinsiyete atfedilen özelliklere sahip olunması durumunda bunun olumsuz sonuçları olacağını düşünen ebeveynlerin de olduğu sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Görüldüğü üzere; kişilik özellikleri temasına ilişkin bulgular incelendiğinde çocukların karşı cinsiyete atfedilen özelliklere sahip olması durumunda bazı ebeveyn görüşlerinin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile örtüştüğü ve bu ebeveynlerin kalıp yargılar doğrultusunda görüş bildirdiği sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Karşı cinsiyete atfedilen kişilik özelliklerine sahip olunması durumunda desteklenmeyecek olan erkek

ocuklarının kız çocuklardan sayıca fazla olduğu görülmüştür. Kız/erkek ocuk gözetmeksizin karşı cinsiyete atfedilen kişilik özelliklerini desteklemeyen babaların da annelerden fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Cinsiyet, toplumsal yaşamın kategorize edilmesine yardımcı olan önemli değişkenler arasında yer almaktadır. Konuya ilişkin geçmişten günümüze birçok farklı kültürde araştırmalar yapılmıştır. Günümüzde erkek ve kadın arasında cinsiyet kökenli farklılıkların yalnızca biyolojik yapı farklılıklarından kaynaklanmadığı bilinmektedir. Bu farklılıklar gündelik yaşantıdaki düşünceler, tutum ve davranışlar boyutlarında karşımıza çıkmakta ve toplumsal cinsiyet algısını meydana getirmektedir. Cinsiyete yönelik bu tutum, davranış ve tercihler bireylere okul öncesi dönemden itibaren etkileşimde bulundukları yetişkinler tarafından aktarılmaktadır. Dolayısıyla kalıp yargıların kazanım süreci yaşamın ilk yıllarından itibaren var olan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşam boyu erkek ve kız çocukların belirli roller için yetiştirildiği göz önünde bulundurulduğunda cinsiyet kalıp yargılarını etkileyen en temel unsurlardan birinin toplumsallaşma süreci olduğu görülmektedir. Toplumsal cinsiyet ile ilgili olarak çocukların erken yaşlarda konuya ilişkin farkındalık kazandıkları yapılan birçok araştırma ile desteklenmektedir. Buna istinaden bir toplumda yer edinmiş toplumsal cinsiyet ile ilgili mevcut yapının anlaşılmasında erken çocukluk dönemindeki yaşantıların etkili olduğu görülmektedir (Artan ve diğerleri, 2016).

60-72 aylık çocuğa sahip ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algılarının belirlendiği bu araştırmada, erkek çocuklarının feminen, kız çocuklarının maskülen davranışlarına karşı anne baba yaklaşımları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda, araştırma sorularından elde edilen bulgulara göre meslek tercihi, oyuncak tercihi, arkadaş tercihi, oyun tercihi, kıyafet tercihi ve renk tercihi “tercihler” temasında; ev içi sorumluluklar, ev dışı sorumluluklar ve bireysel sorumluluklar “sorumluluklar” temasında ve deneyime açıklık, sorumluluk, uyumluluk, dışa dönüklük/içe dönüklük ve duygusal denge “kişilik özellikleri” temasında birleştirilerek alt başlıklar halinde sunulmuş ve ulaşılan sonuçlar hem kendi içerisinde hem de alan yazın ile tartışılmıştır.

5.1 Sonuç ve Tartışma

5.1.1 Tercihlere İlişkin Sonuçlar

Bu bölümde çocukların tercihleri (meslek, oyuncak, arkadaş, oyun, kıyafet ve renk), ebeveynlerin çocukları için yaptıkları tercihler (meslek, oyuncak, arkadaş, oyun, kıyafet ve renk) ve karşıt kalıp yargısal durumlarda ebeveyn görüşlerine ilişkin bulgular alan yazın ile tartışılmıştır.

Meslek tercihlerine ilişkin çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde hem kız hem de erkek çocukların ileride olmak istediği mesleklerin toplumsal cinsiyet kalıplarına uygun meslekler olduğu ve aynı şekilde ebeveynlerin çocukları için tercih ettikleri mesleklerin de bu kalıp yargılar ile paralel olduğu görülmüştür. Bununla birlikte çocuklarının karşı cinsiyete özgü bir meslek tercihi yapması durumunda anne/babaların büyük bir bölümünün bu tercihten rahatsız olacağı ve çocuğunun bu tercihi desteklemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Tercihi desteklenmeyecek olan kız çocuklarının erkek çocuklardan sayıca fazla olduğu ve kız/erkek çocuk gözetmeksizin karşı cinsiyete atfedilen meslekleri desteklemeyen babaların da annelerden fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Çalışmanın bu bulgularının Çetin Gündüz ve Tarhan (2017) tarafından yapılan ilkökul öğrencilerinin meslek seçimlerine yönelik tutumlarında toplumsal cinsiyetin etkisinin incelendiği araştırma sonucu ile örtüştüğü noktalar olmasına karşın örtüşmediği noktalar da vardır. İlgili araştırmada her iki cinsiyete mensup çocukların kalıp yargılara sahip oldukları fakat bununla birlikte erkek çocukların kız çocuklara oranla kalıp yargılara daha bağlı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu farklılığın çocukların mensubu oldukları aile yapılarının farklı olması kaynaklı olduğu düşünülebilir. Anne babaların sahip oldukları meslekler ve aile içi görev paylaşımları çocukların zihinlerinde erkeklerin ve kadınların icra edebileceği meslekleri şekillendirmektedir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından bakıldığında; erkeğin öncelikli görevi ailenin geçimini sağlamak iken kadının öncelikli görevi aile yaşantısının devamını sağlamak ve çocukları büyütmektir (Moya, Exposito ve Ruiz, 2000). Buna istinaden kadınların meslek olarak öğretmenlik, hemşirelik, doktorluk gibi alanları seçmesi ve gerektiğinde evine öncelikli olarak zaman ayırabilmesi; erkeklerin ise daha güçlü ve aktif olabilecekleri mühendislik, askerlik, polislik gibi mesleklere yönelmesi uygun görülmektedir (Çetin Gündüz ve Tarhan, 2017).

Meslek tercihlerine ilişkin 2018 yılında Karabekmez, Yıldırım, Özyılmaz Akamca, Ellez ve Bulut Üner tarafından yapılan okul öncesi dönemde mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet algısı çalışmasında toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının okul öncesi dönem çocuklarında da var olduğu ve bu kalıp yargıları ebeveynlerin oluşturmuş olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmanın bulguları çocukların ve anne babaların meslekler konusunda toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına sahip olduklarını destekler niteliktedir.

Oyuncak tercihlerine ilişkin çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde; çocukların ve ebeveynlerin oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile örtüştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte çocukların karşı cinsiyete özgü bir oyuncak tercihi yapması durumunda anne/babaların bir bölümünün bu durumdan dolayı kendini kötü hissedeceği ve çocuğunun bu tercihinin müdahale edeceği, onu başka bir oyuncakla yönlendireceği ve tedavi ettirmek isteyeceği belirlenmiştir. Çalışmanın bu bulguları Raag ve Rackliff tarafından 1998 yılında yapılan okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet bağlamında oyuncak tercihlerine ilişkin çalışma bulguları ile paralellik göstermektedir.

Alan yazında araştırma bulguları ile örtüşen birçok çalışmaya rastlanmıştır (Langlois ve Downs, 1980; Caldera, Huston ve O'Brein, 1989; Peretti ve Sydney, 1984). İlgili çalışmalarda kız çocuklarının feminen oyuncakları tercih ettiklerinde ebeveynleri tarafından desteklenirken maskülen oyuncakları tercih ettiklerinde onaylanmadıkları; buna karşın erkek çocuklarının maskülen oyuncak tercihlerinde anne/babaları tarafından desteklendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir ifade ile çocukların kendi cinsiyetine uygun oyuncaklarla oynadıklarında ebeveynlerinin daha kabullenici bir yaklaşım sergiledikleri ortaya konulmuştur. Buna paralel şekilde ebeveynlerin erkek çocuklarına spor malzemeleri ve kamyon gibi oyuncaklar alırken kız çocuklarına bebek ve oyuncak ev araç gereçleri aldıkları saptanmıştır (Çelebi Öncü ve Ünlüer, 2012). Tüm bu çalışmalar değerlendirildiğinde kız çocukların daha çok bebek ve evcilik araç gereçleri ile oynamayı tercih ederken erkek çocukların daha çok taşıt ve bloklarını tercih etmeleri ebeveyn yaklaşımlarının oyuncak tercihleri üzerinde belirgin şekilde etkili olması ile açıklanabilir (Aksoy ve Baran, 2017).

Arkadaş tercihlerine ilişkin çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde; çocukların ve ebeveynlerin arkadaş tercihleri konusunda cinsiyet gözetmediği ve bu konuda herhangi bir kalıp yargısal görüşe sahip olmadıkları sonucuna ulaşıldığı

söylenbilir. Öte yandan çocukların karşı cinsiyete mensup bir arkadaş tercihi yapması durumunda anne/babaların bir bölümünün çocuğunun bu tercihi tepki göstereceği ve çocuğu için bir uzman görüşü almanın faydalı olduğunu düşündüğü belirlenmiştir.

Araştırma bulgularına göre; bazı ebeveynler hangi yaş ve cinsiyette olursa olsun çocuğunun arkadaş tercihi konusunda cinsiyet gözetmeyeceğini belirtirken bazı ebeveynler ise çocuklarının yaşlarının küçük olması dolayısıyla karşı cinsiyetten bir arkadaş edinmesinin herhangi bir sakınca doğurmayacağını ifade etmişlerdir. Buna karşın çocuğun yaşını gözetmeksizin karşı cinsiyetten bir arkadaşı ile sürekli zaman geçirmesi durumunda bu arkadaş tercihi müdahale edecek ya da çocuğunun arkadaş tercihi konusunda uzmana başvuracak ebeveynlerin de olduğu belirlenmiştir.

Taş ve Yağan Güder (2012) tarafından yapılan araştırmada çocukların arkadaş olarak hemcinslerini tercih ettikleri ve bu konuda kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha kalıp yargısal görüşlere sahip oldukları aktarılmıştır. İlgili araştırma katılımcı ebeveynlerin bir bölümüne ait bulguları destekler nitelikte olmasına karşın katılımcı ebeveynlerin büyük bir bölümüne ait bulguları desteklememektedir.

Oyun tercihlerine ilişkin çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde; ebeveynlerin tümünün çocukları ile oyun oynadığı görülmüştür. Bunun dışında çocuklar ile yapılan diğer aktivitelerin kız/erkek çocuk fark etmeksizin anne ve babalar için farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Çocukların oyun tercihlerinde erkek çocuklar için hareketli oyunlar ön plana çıkarken kız çocuklar için evcilğin tercih edildiği ve tercih edilen oyun türlerine ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun tercihler yapıldığı sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Karşıt kalıp yargısal durumlarla karşılaşıldığında kız çocuğa sahip babaların daha çok evcilik oynadığı belirlenmiştir. Toplumumuzda erkek cinsiyetine atfedilen tamir işinin ise anneler tarafından yapılabileceği ve bu durum için katılımcıların büyük bölümünün cinsiyet kalıp yargısı taşımadığı saptanmıştır.

İki cinsiyet arasında çocukluktan itibaren oyun stilleri, oyunların oynandığı alanlar, oyun materyalleri ve oyunda alınan rollerin farklılaştığı görülebilmektedir. Erkek çocuklar daha sert ve hareketli oyunlar tercih ederken kız çocuklarının ise, erkek çocuklara kıyasla, daha sakin oyunlar tercih ettikleri belirlenmiştir. Kız çocuklar daha sözel beceri isteyen ve hareketsiz oyunlara yönelirken erkek çocuklar daha çok fiziksel güç gerektiren ve hareketli oyunlara yönelebilmektedir (Artan ve diğerleri, 2016). Örneğin kız çocuklar evcilik oynamayı, erkek çocuklar ise boğuşma oyunları oynamayı tercih etmektedirler. Yapılan bir çalışmaya göre erkek çocukların boğuşma oyunlarına

daha çok zaman harcadıkları ve bu oyunlarda kız çocuklara göre daha mücadeleci oldukları görülmüştür (Lindsey, 2012). Buna istinaden çalışma bulgularının alan yazın ile örtüştüğü görülmektedir.

Araştırmanın hem oyun hem de oyuncak tercihlerine ait bulguları ile örtüşen Taş ve Yağan Güder tarafından 2012 yılında bir araştırma yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada erkek çocukların yapı inşa oyunlarını, blokları ve legoları tercih ettikleri görülürken kız çocukların evcilik ve doktorculuk gibi dramatik oyunları tercih ettikleri belirlenmiştir.

Çiftçi (2011)'nin çalışmasında kız ve erkek çocukların akranları ile olan etkileşimlerinde farklı davranışlar sergiledikleri ve etkinlik ve oyuncak tercihlerinde çeşitli farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Çalışmada tercih edilen etkinlikler için yapılan analizler sonucunda; evcilik oynama, bebek ile oynama, resim yapma, oyuncak makyaj malzemelerini kullanma, sohbet etme gibi etkinlikleri kız çocuklarının erkek çocuklardan anlamlı bir şekilde daha fazla tercih ettikleri görülmüştür. Erkek çocukların ise boğuşma, trafik işaretleri ile oynama, direksiyon kullanma, bloklar, puzzle ve tamir aletleri ile oynama gibi etkinlikleri kızlara oranla anlamlı derecede fazla tercih ettikleri gözlenmiştir.

Kıyafet tercihlerine ilişkin çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde; kız çocuklarının erkek çocuklara göre, kıyafet tercihi yaparken, popüler kültürden daha çok etkilendikleri görülmüştür. Bununla birlikte, ebeveynlerin görüşmelerde aktardıkları bilgiler göz önünde bulundurularak çocukların karşı cinsiyete özgü bir objeyi denemesi durumunda anne/babaların büyük bir bölümünün bu durumdan rahatsız olacağı ve çocuğunun bu istediğini desteklemeyeceği görülmüştür. Tercihi desteklenmeyecek olan erkek çocukların kız çocuklardan sayıca fazla olduğu ve kız/erkek gözetmeksizin karşı cinsiyete atfedilen objelerin denenmesini desteklemeyen annelerin babalardan fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yağan Güder (2014) tarafından yapılan çalışma okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarına yöneliktir. Kıyafet tercihleri göz önünde bulundurulduğunda, çalışmanın bulgularının araştırma ile örtüştüğü görülmektedir. Yağan Güder çalışmasında çocukların kıyafet ve renk tercihlerinde popüler kültürün önemli bir öge olarak karşımıza çıktığını belirtmiştir. Aynı çalışmada çocukların kadınlar için süslü, renkli, çiçekli, boncuklu kıyafetlerin tercih edilmesi gerektiğini; erkekler için ise çiçekli olmayan ve koyu renkli kıyafetlerin tercih edilmesi gerektiğini aktardıkları belirlenmiştir.

Renk tercihlerine ilişkin çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde; çocukların renk tercihlerinin kendi cinsiyetlerine atfedilen renkler olması ve bazı anne/babaların görüşmeler esnasında kız/erkek çocuğa yakışır söylemleri tercihlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun şekilde yapıldığını doğrular niteliktedir.

Yağan Güder, Ay, Saray ve Kılıç tarafından 2017 yılında yapılan araştırmada Niloya çizgi filmi toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenmiştir. İlgili araştırmada çizgi film karakterlerinin giysi tür ve renk seçimleri incelendiğinde kıyafetlerin renkleri ve türleri açısından cinsiyete göre ayrıştığı ve bu ayrışmaya dayalı olarak cinsiyete göre renk tercihleri yapıldığı belirlenmiştir. Öte yandan Türkmen (2012) tarafından yapılan başka bir araştırmada Pepee çizgi filmi incelenmiştir. Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre; Pepee'nin günlük kıyafetlerinde daima mavi rengi, Bebe'nin kırmızı veya pembe rengi, Şila'nın ise pembe rengi tercih ettiği görülmüştür. Bununla birlikte Pepee'nin sürekli pantolon tercih ettiği, Şila'nın ise elbise ya da etek tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Belirtilen iki çalışmanın bulguları, araştırmanın renk tercihi ve kıyafet tercihi bulgularını doğrular niteliktedir. Bununla birlikte popüler kültür ögesi olan ve çocuklar tarafından oldukça izlenen bu iki çizgi filmin çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına zemin hazırladığı görülmektedir.

Özetle; aileleri tarafından çocuklarına satın alınan oyuncaklardan sunulan etkinliklere, seçilen kıyafetlerden konulan kurallara, seçilen arkadaşlardan kurulan sosyal ilişkilere kadar birçok konuda çocuğun cinsiyetine göre farklı davranış biçimleri sergilendiği belirlenmiştir (Newman ve Newman, 1991; Vasta ve diğerleri, 1992; akt: Yükselen ve diğerleri, 2018). Yapılan araştırmalarda da görüldüğü üzere; aile içerisindeki ve sosyal çevredeki tüm tutum, davranış ve düzenlemelerin çocukların toplumsal cinsiyet algılarına etki ettiği görülmektedir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları çerçevesinde hazırlanan her zemin onların birey olarak yaşantılarında izler bırakacaktır. Bahsi geçen çalışmalarda çocukları sınırlandıran tüm kalıpların onların gündelik yaşantılarında yapmış oldukları tercihlerin üzerinde etkili olduğunun altı çizilmiştir. Bu bilgiler ışığında anne babaların çocuklarına erken çocukluk döneminden itibaren ilgileri, istekleri ve öncelikleri doğrultusunda seçimler yapmalarını desteklemeleri oldukça kritik ve önemlidir (Artan ve diğerleri, 2016).

5.1.2 Sorumluluklara İlişkin Sonuçlar

Bu bölümde aile içerisinde kadın, erkek ve çocuğa ait ev içi, ev dışı ve bireysel sorumluluklara ilişkin bulgular alan yazın ile tartışılmıştır.

Yapılan araştırmada; ev içi sorumluluklar alt temasına ilişkin bulgular incelendiğinde az sayıda katılımcının kadın-erkek eşit olacak şekilde sorumlulukları üstlendiğini veya erkeğin kadına yardımcı pozisyonda olduğunu aktardığı saptanmıştır. Ebeveynlerin büyük bir bölümünün ise ev içi sorumlulukları kadınların üstlendiği yönünde ifadelerde bulunduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra ev dışı sorumluluklar alt temasına ilişkin bulgular incelendiğinde katılımcıların yarısının kadın-erkek eşit olacak şekilde ev dışı sorumlulukları üstlendiklerini aktardıkları görülmüştür.

Sorumluluklar temasına ilişkin bulgular incelendiğinde ev içi sorumlulukları genellikle kadınların üstlenerek ailelerin toplumsal normlara uygun şekilde yaşamlarını sürdürdükleri sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Buna karşın kız/erkek çocuk gözetmeksizin ebeveynlerin çocuklardan bireysel sorumlulukları üstlenmelerini bekledikleri aktarılmıştır. Karşıt kalıp yargısal durumlarda ebeveynlerin kadın işi/erkek işi olarak atfedilen sorumlulukları çocuklarının üstlenmesine ihtiyaç duymayacakları ve ellerinden gelmeyeceğini düşünmeleri dolayısıyla onlara öğretmeyecekleri sonucuna ulaşılmıştır.

Aile içerisinde cinsiyete yönelik bilgilerin aktarımına ilişkin yapılan araştırmalar arasında geleneksel olan ve geleneksel olmayan ailelerin tutumlarının incelendiği birçok araştırma yer almaktadır (Ruble, Martin ve Berenbaum, 2006; akt: Artan ve diğerleri, 2016). Yapılan araştırmalar ışığında aile içerisinde yapılan tüm iş bölümlerinin (ev işleri ve çocuk bakımı) çocuklar için bir model olduğu ve genellikle örtük biçimde çocukların toplumsal cinsiyete ilişkin yargılar geliştirmelerine neden olduğu görülmektedir. Bu sebeple aile içerisinde iş bölümü yapılması toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından da oldukça önemlidir.

Kadınların çalışma hayatına katılımlarındaki artış ile birlikte, istenen düzeyde olmamasına karşın, erkeklerle daha eşit pozisyonda yer almaya başladıkları söylenebilir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili farkındalık oluşmaya başlaması ile birlikte kadınlara iş yaşamında fırsat eşitliği sağlanırken bir yandan da kadının geleneksel sorumluluklarının değişimine olan ihtiyaç görünür olmaya başlamıştır. Toplumsal yaşantıdaki bu değişimler ebeveynlerin alışkanlıklarını, bakış açılarını ve cinsiyet rol algılarını etkilemiştir. Aile içi sorumlulukların yeniden tanımlanmasına

olanak veren bu gelişmeler uzun vadede hem aile içi hem de toplumsal ilişkilerin daha demokratik bir hal almasını sağlamaktadır (Artan ve diğerleri, 2016).

Yapılan bu araştırmanın bulguları aile içi sorumlulukları daha çok kadınların üstlendiğini göstererek ailelerin toplumsal normlara uygun şekilde yaşamlarını sürdürdüklerini göstermiştir. Elde edilen bulgular konuya ilişkin yapılan birçok araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu (2013) tarafından yapılan araştırma kadınların çocuğun büyümesi ve yetişmesinde temel rol oynadığı kanaatinin hem kadınlardan hem de erkeklerden kabul gördüğünü göstermektedir. Dolayısıyla kadınların aile içerisindeki temel görevi çocuklara bakmak ve onları yetiştirmektir. Erkeklerin de çocuk bakımında temel rolü üstlendiği ailelerin sayıca oldukça az olduğu görülmüştür.

Fulcher, Sutfin ve Patterson'un 2007 yılında yaptıkları çalışmada; ebeveynlerin toplumsal cinsiyete ilişkin benimsedikleri yaklaşımlar, aile içerisindeki görev paylaşımları ve yapılan işler ile erken çocukluk dönemindeki çocukların toplumsal cinsiyete ilişkin düşünceleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Ebeveynler arasında yapılan geleneksel iş bölümlerinin, erkek çocuklarının daha eril özelliklere sahip işleri, kız çocuklarının ise daha dişil özelliklere sahip işleri tercih etmesine neden olabileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte anne babalar arasında yapılan iş bölümünün çocukların toplumsal cinsiyete ilişkin tutumlarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Cornell (2016) bireylerin sosyal yaşam içerisinde farklı rolleri olduğunu ve bu sosyal rollerin statüyü, nerede ve nasıl varlık gösterileceğini belirlediğini ileri sürmüştür. Kadınların sosyal rollerinin daha çok aile ve ev içi rollerle sınırlandırıldığını düşünmekte ve bu rollerin kadınların çalışma hayatının yadsınmasına neden olduğunu belirtmektedir.

Özer ve Keser (2020) yaptıkları çalışmada annelerin ev içi ve ev dışı rollerine yönelik okul öncesi çocukların görüşlerini toplumsal cinsiyet açısından incelemişlerdir. Elde edilen bulgulara göre çocuklar yemek ve temizlik yapma işini sıklıkla anne davranışı olarak aktarmışlardır. İlgili araştırma ev içi sorumluluklarda kadının aktif rol üstlenmesi ve erkeğin bu işlerde geri planda kalması bulguları açısından yapılan araştırma ile paralellik göstermektedir. Benzer şekilde Şıvgın (2015)'in cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına etkisini incelediği araştırmasında, deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların tamamının temizlik, yemek, ütü ve misafirle ilgilenmek

görevlerinin kadının görevi olduğunu belirlemiştir. Destekler nitelikte olarak bir başka araştırmada, 5 yaş çocuklarının cinsiyet kalıp yargı düzeyleri ve evdeki cinsiyet rollerine ilişkin görüşler incelenmiştir. Elde edilen verilere göre yemek yapma, masa hazırlama ve toplama gibi sorumluluklarda annelerin daha aktif rol aldıkları saptanmıştır (Ata Doğan, Atış Akyol ve Güney Karaman, 2018).

Özetle; tüm toplumlarda cinsiyet rollerinin var olduğu bilinmektedir. Tarihsel gelişim göz önünde bulundurulduğunda; kadınların zamanlarının büyük bir bölümünü ev işlerine ve çocuk bakımına ayırması; erkeklerin geçim sağlayan ve koruyucu rollere sahip olması bekleniyorken özellikle batı toplumlarında bu rollerin esnek hallere dönüşerek çeşitlendirildiği görülmektedir (Papalia, Olds ve Feldman, 2004; akt: Yükselen ve diğerleri, 2018). Toplumumuzda da kadınların çalışma hayatına katılmasıyla birlikte ev içi ve ev dışı sorumlulukların yeniden düzenlenmeye başladığı görülmektedir.

5.1.3 Kişilik Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

Bu bölümde çocukların sahip olduğu kişilik özellikleri (deneyime açıklık, sorumluluk, uyumluluk, dışa dönüklük/içe dönüklük ve duygusal denge), ebeveynlerin çocuklarının sahip olmasını istediği özellikler (deneyime açıklık, sorumluluk, uyumluluk, dışa dönüklük/içe dönüklük ve duygusal denge) ve karşıt kalıp yargısal durumlarda ebeveyn görüşlerine ilişkin bulgular alan yazın ile tartışılmıştır.

Yapılan araştırmada kişilik özellikleri teması altında yer alan deneyime açıklık alt temasına ilişkin bulgular incelendiğinde; ebeveynlerin çocuklarının sahip oldukları veya sahip olmasını istedikleri özelliklerde deneyime açıklık ile ilgili yalnızca meraklı olma özelliğini belirttikleri ve bu özellik için kız/erkek çocuk gözetmedikleri saptanmıştır.

Kişilik özellikleri teması altında yer alan sorumluluk alt temasına ilişkin bulgular incelendiğinde; ebeveynlerin çocuklarının sahip olmasını istedikleri özelliklerde kuralcı ve sorumluluk sahibi olma kız çocukları için dile getirilmiştir. Bunun yanı sıra kız/erkek çocuk fark etmeksizin ebeveynlerin çocukları için milli değerlere sahip olma özelliğini taşımasını istedikleri saptanmıştır.

Dışa dönüklük/içe dönüklük alt temasına ilişkin bulgular çocuğun sahip olduğu özellikler açısından değerlendirildiğinde; içe dönüklük kişilik özelliklerinin yalnızca kız çocukları için aktarıldığı belirlenmiştir. Sahip olunması istenen özelliklerde içe dönük

kişilik özelliklerinde erkek çocuklara yer verilmiş olsa da “yaramaz” olarak nitelendirilen erkek çocuklarının daha az hareketli olması ve söz dinlemesi üzerinde durulmuştur. Yapılan görüşmeler sonucunda dışa dönük kişilik özellikleri kız/erkek çocuk fark etmeksizin çocukların sahip olduğu/sahip olması istenen özellikler olarak karşımıza çıkarken içe dönük kişilik özelliklerinin büyük oranda kız çocuklar için aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kişilik özelliklerinin bir diğer alt teması olan uyumluluğa ilişkin bulgular incelendiğinde ise ebeveynlerin hem kız hem de erkek çocuklar için çocuğunun sahip olmasını istediği özellikler arasında saygılı olma, merhametli olma ve sevgi dolu olmayı aktardıkları görülmüştür. Yalnızca kız çocuğa sahip bir annenin çocuğunun inatçı olmasını desteklediği sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Kişilik özelliklerinin son alt teması olan duygusal dengeye ilişkin bulgular incelendiğinde ise ebeveynlerin çocuklarının sahip oldukları duygusal olma durumunda herhangi bir toplumsal cinsiyet kalıp yargısına sahip olmadıkları sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Bununla birlikte erkek çocuğa sahip annenin çocuğunun duygusal olma halini desteklemesi dikkat çekici bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Son olarak kişilik özellikleri temasına ilişkin bulgular karşıt kalıp yargısal durumlar açısından incelendiğinde; çocukların karşı cinsiyete atfedilen özelliklere sahip olması durumunda bazı ebeveyn görüşlerinin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile örtüştüğü ve bu ebeveynlerin kalıp yargılar doğrultusunda görüş bildirdiği sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Karşı cinsiyete atfedilen kişilik özelliklerine sahip olunması durumunda desteklenmeyecek olan erkek çocuklarının kız çocuklardan sayıca fazla olduğu görülmüştür. Kız/erkek çocuk gözetmeksizin karşı cinsiyete atfedilen kişilik özelliklerini desteklemeyen babaların da annelerden fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan araştırma alan yazında var olan diğer araştırmalar ile karşılaştırıldığında bazı bulgular paralellik gösterirken bazı bulguların örtüşmediği görülmüştür. Anne babaların çocukların cinsiyetlerine göre göstermiş oldukları farklı beklenti, ilgi ve davranış biçimlerinin çocukların toplumsal cinsiyete ilişkin algıları üzerinde etkili olduğu yapılan araştırmalar ile ortaya konulmuştur. Lytton ve Rommey tarafından 1991 yılında yapılan araştırmaya göre ebeveynler kız ve erkek çocuklarına karşı farklı davranışlar sergilemektedirler. Ebeveynlerin genel olarak erkek çocuklarının öfke, kız çocuklarının ise korku içeren davranışlarına karşı daha toleranslı yaklaştıkları görülmüştür (Birnbaum ve Croll, 1984). Bununla birlikte başka bir çalışma

anne/babaların özellikle erkek çocuklarına karşı üzüntülü olma, ağlama ve korku durumlarında duygularını bastırmaları yönünde baskı uygulama davranışı gösterdiklerini ileri sürmüştür (Casey ve Fuller, 1994). Erkek çocuklarının feminen, kız çocuklarının maskülen davranışlarına karşı anne baba yaklaşımlarının belirlendiği bu araştırmada, karşı cinsiyete atfedilen kişilik özelliklerine sahip olunması durumunda ebeveynleri tarafından desteklenmeyecek olan erkek çocuklarının kız çocuklardan daha fazla olma bulgusunun geçmiş araştırmalarla paralel sonuçlar gösterdiği belirlenmiştir. Böylece erkek çocuklar öfke ve kızgınlık içeren tepkilerinin (Perry, Perry ve Weiss, 1989), kız çocuklar ise ağlama veya üzüntülü olma davranışının (Shipman, Zeman, Nesin ve Fitzgerald, 2003) karşı cinsiyete mensup çocuklara göre daha fazla tolere edildiklerini öğrenmiş olmaktadır.

Martin ve Ross tarafından 2005 yılında yapılan araştırmada, anne/babaların kız çocuklarının saldırganlık davranışlarını onaylamadıkları ve ortadan kaldırmaya çalıştıkları, erkek çocuklarının aynı davranışlarına karşı ise daha toleranslı oldukları ileri sürülmüştür. Saldırganlık özelinde bu bulgular yapılan araştırmanın bulguları ile örtüşmemektedir. Yapılan araştırmada elde edilen sonuçlara göre kız/erkek çocuk fark etmeksizin ebeveynler çocuklarının daha sakin bir yapıda olmalarını istediklerini aktarmışlardır.

Rol uyumu kuramı (Eagly ve Karau, 2002) ve sosyal rol kuramı (Eagly, 1987) cinsiyet benzerlik ve farklılıklarının toplumsal tutum ve davranışlar üzerindeki etkilerinin anlaşılmasına yönelik olarak ortaya çıkmışlardır. Her iki kuram da erkek ve kadına atfedilmiş olan toplumsal rollerin sebep olduğu farklılıklara toplumsal cinsiyet bağlamında açıklamalar getirmektedirler. Bu kuramlara göre erkekler maskülen, kadınlar ise feminendir ve her bireyin mensubu olduğu cinsiyete uygun rollere, normlara ve değerlere göre davranmaları beklenmektedir (Hippel, Sekaquaptewa ve McFarlane, 2015; akt: Akgün ve Uysal, 2019). Kadınlara atfedilen bu toplumsal roller sevecen, duyarlı, pasif, çekingen, fedakâr, alçak gönüllü, yardımsever, duygusal ve şefkatli olmayı içermektedir. Bununla birlikte kadınlar için diğer bireyler kendilerinden önce gelmeli ve sürdürülebilir ve iyi ilişkiler kurabilmek kadınların önceliği olmalıdır. Erkekler için ise biçilen roller cesur, bağımsız, mücadeleci ve aktif olmaktır (Akt: Akgün ve Uysal, 2019). Ailelerin modernleşmesi ve toplumun cinsiyet kalıp yargılarından bir nebze olsun arınması ile cinsiyetlere atfedilen kişilik özelliklerinin değişmeye başladığı gözlemlenmektedir. Yapılan araştırmada ebeveynlerin hem kız

hem de erkek çocukları için merhametli, duygusal ve sevgi dolu olmalarını isteme yönünde görüş bildirdikleri belirlenmiştir.

Özetle; bazı aileler erkek çocukları için girişken, mücadeleci ve savaşçı olmaları yönünde beklentilere sahipken bazı ailelerin erkek çocukları için dürtüsel saldırganlık göstermek yerine nedenlere dayalı davranışlar ve neyin doğru/yanlış olduğunu ayrıntılı olarak düşünme davranışı sergilemelerini bekledikleri görülmektedir. Bu iki farklı görüşe sahip olan ebeveynlerin çocuklarına karşı tutum ve davranışlarının da farklı olması beklenen bir durumdur. Lamb ve Baumrind cinsiyet rollerinin, geçmişte, oldukça belirgin şekilde tanımlandığını ifade etmişlerdir ancak günümüzde bu rol ve karakter özelliklerinin kolaylıkla tanımlanamayacağı belirtilmektedir. Başka bir ifade ile toplumsal cinsiyet rollerinin doğasının değiştiği görülmektedir. Geleneksel yapıya sahip ailelerin saldırgan erkek çocukları ve bağımlı kız çocukları yetiştirmelerine karşın modern ailelerde yetişen kız çocuklarının cinsiyete bağlı beklentilerden uzaklaştıkları tespit edilmiştir (Kaluger ve Kaluger, 1984; akt: Yükselen ve diğerleri, 2018).

Çocukların toplumsal cinsiyet rol kazanımlarında ailenin genel tutumu, sosyo-ekonomik düzeyi, annenin çalışıyor olması, tek ebeveynli olması ve eğitim düzeyi işlevsel olan etkenlerden bazıları olarak görülmektedir. Genel olarak iyi eğitilmiş olmaları sebebiyle üst sosyo-ekonomik statüye sahip ailelerin çocuklarına daha iyi bir eğitim sunmaları ve onlara oldukça az cinsiyete özgü kalıp yargılarla yaklaşmaları beklenmektedir (Yükselen ve diğerleri, 2018). Yapılan araştırmada elde edilen genel bulgular değerlendirildiğinde, eğitim düzeyinin bazı alt temalarda etkisi görülmesine karşın genel olarak bakıldığında toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına bir etkisi olmadığı belirlenmiştir. Günay ve Bener tarafından 2011 yılında yapılan çalışmada kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri araştırılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara kadınların ailedeki sosyal ve ekonomik faaliyet alanlarını toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde değerlendirmemesi ile birlikte bu durumun yaş, çalışma durumu, aylık gelir düzeyi ve öğrenim durumu açısından da bir farklılık göstermediği görülmüştür.

Görüldüğü üzere; ebeveynler ile çocukları arasında, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları bakımından büyük oranda benzerlik olduğu yapılan birçok çalışma ile ortaya konulmuştur. Ebeveynlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının yanı sıra sergiledikleri davranışlar ile de çocuğunun hangi kalıp yargılara sahip olacağının şekillenmesinde önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Bununla birlikte ebeveynlerin çocuklarına

toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına ilişkin verdikleri açık mesajların da çocuğun toplumsal cinsiyet algısı üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir (Epstein ve Ward, 2011; Barak, Feldman ve Noy, 1991). Ebeveynler çocuklarının hangi oyuncakları tercih ettiği, hangi etkinliğe yönelmesi gerektiği, hangi arkadaşıyla oynamayı tercih ettiği veya hangi derste başarılı olması gerektiğine yoğunlaşmak yerine çocuklarının ilgi ve becerilerini nasıl destekleyebileceklerine odaklanmalıdırlar. Buna karşın alan yazın incelendiğinde yapılan araştırma sonuçlarının anne babaların sahip olduğu kalıp yargılar temelinde çocuğun davranışlarının şekillendiği görülmektedir (Artan ve diğerleri, 2016). Öte yandan, kız ve erkek çocukların cinsiyet rol kimliklerine ilişkin geçmişe oranla esneklik göstermeye başladıklarını belirten bazı kanıtlar da bulunmaktadır. Çocukların esnek bir bakışa sahip olması toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının değişebilir olduğunun ve farklı seçeneklerin uygulanabilir olduğunun anlaşılmasına başladığının bir göstergesidir (Kaluger ve Kaluger, 1984; akt: Yükselen ve diğerleri, 2018).

5.2 Öneriler

Araştırmanın amacı ve elde edilen bulgular ışığında birtakım öneri geliştirilmiş ve aşağıda sunulmuştur.

- Yapılan bu çalışmada yalnızca anne baba görüşleri değerlendirilmiştir. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda çocukların ve okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri de değerlendirilebilir.
- Veriler gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler ile toplanmış, ihtiyaç duyulduğunda telefon görüşmeleri ile veri toplama süreci desteklenmiştir. Bundan sonraki çalışmalarda veri toplama sürecinin sınıf veya aile ortamında gözlemler ile gerçekleştirilmesinin daha ayrıntılı bilgilere ulaşmayı sağlayacağı düşünülmektedir.
- Farklı kültür ve sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerden gelen çocuklar ile benzer çalışmalar yapılabilir.
- Ebeveynlere, cinsiyet eşitliği farkındalığı kazandırmak adına, eğitimler düzenlenebilir ve bu eğitimlerin çocuklar üzerindeki uzun vadeli sonuçları araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Abood, N. (2019). Big five traits: A critical review. *Gadjab Mada International Journal of Business*, 21(2), 159-186.

Akgün, Z. Ve Uysal, Y. (2019). Toplumsal cinsiyet ve narsisizm ilişkisi. *Dünya Sağlık ve Tabiat Bilimleri Dergisi*, 2019(2), 43-56.

Aksoy, C. Ç. (1990). 3-6 yaş arası çocukların oyuncak tercihlerinde cinsiyet faktörünün etkisinin incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Aksoy, P. ve Baran, G. (2017). Annelerin cinsiyet rollerine ilişkin özellikleri ile çocukların oyuncak tercihleri ve oynadıkları oyun türleri arasındaki ilişki üzerine bir çalışma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 102-136.

Aktaş, G. (2011). *Farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklere sahip ailelerde kız çocuklarına ilişkin aile içi kültürel tanımlamalar* (Yayınlanmamış Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Alabay, E., Toprakkaya, İ. M., Dörtyama, G., Baltacı, E., Şavşet, S., Bozkurt, D. ve Kıyaker, S. (2014, Haziran). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin eğitimde toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *VI. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi*, Ankara.

Allen, A. T. (2006). The kindergarten in Germany and the United States, 1840–1914: A comparative perspective. *History of Education*. 35(2), 173–188.

Alpan, E. D. (2018). Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının çocuk oyunlarına yansımaları. *Sanat Dergisi*. 31, 80-89.

Anderson, D. A. ve Hamilton, M. (2005). Gender role stereotyping of parents in children's picture books: The invisible father. *Sex Roles*, 52(¾), 145-151.

Arı, R., Ayvalı Çakmak, A., Yılmaz, E., Kayılı, G., Toran, M., Özözen Danacı, M., Kuşçu, Ö., Pınarcık, Ö., Gözün Kahraman, Ö., Erdem Çevikbaş, P., Bülbün Aktı, B. ve Akıncı Demirbaş, E. (2018). *Gelişim Kuramları*. Ö. Doğan (Ed.). Ankara: Hedef CS Basın Yayın.

Arıcı, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılar ve psikolojik iyi oluş* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Artan, İ., Ata, S., Üstün Budak, A. M., Tepetaş Cengiz, G. Ş., Aydılek Çiftçi, M., Deniz, A., Erden, Ş., Tantekin Erden, F., Yağan Güder, S., Karkiner, N., Kale, M., Özgün, Ö., Bulut Pedük, Ş. ve Kadioğlu Polat, D. (2016). *Erken çocuklukta cinsel eğitim ve toplumsal cinsiyet*. S. Yağan Güder (Ed.). Ankara: Eğiten Kitap.

Ata Doğan, S., Atış Akyol, N. ve Güney Karaman, N. (2018). Beş yaş çocuklarının cinsiyet kalıp yargı düzeyleri ve evdeki cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(3), 53-65.

Aydın, O. B. ve Duğan, Ö. (2018). Halkla ilişkiler lisans öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 1, 88-103.

Aydilek Çiftçi, M. (2011). *Öğretmenlerin ve farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip anne-babaların cinsiyet rolleri algısının 60-72 ay arası çocukların oyuncak tercihleri ve akran etkileşimleri ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Bağçeli, P. (2008). *Köyde ve kentte yaşayan 7-8 yaş arası çocukların cinsiyet kalıp yargıları ve cinsiyete bağlı oynadıkları oyun ve oyuncaklar* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Bailey, J. M., Miller, J. S. ve Willerman, L. (1993). Maternally rated childhood gender nonconformity in homosexuals and heterosexuals. *Archives of Sexual Behavior*, 22(5), 461-469.

Bailey, J. M. ve Zucker, K. J. (1995). Childhood sex-typed behavior and sexual orientation: A conceptual analysis and quantitative review. *Developmental Psychology*, 31(1), 43-55.

Barak, A., Feldman, S. ve Noy, A. (1991). Traditionality of children's interests as related to their parents' gender stereotypes and traditionality of occupations. *Sex Roles*, 24, 511-524.

Başal, H. A. (2007). *Gelişim ve psikoloji: Nasıl mutlu bir çocuk yetiştirebilirim?* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Bee, H. ve Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi*. (O. Gündüz, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları. (2009).

Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 108-114.

Birnbaum, D. W. ve Croll, W. L. (1984). The etiology of children's stereotypes about sex differences in emotionality. *Sex Roles*, 10, 677-691.

Brancazio, N. (2019). Gender and the senses of agency. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, 18, 425-440.

Bussey, K. ve Perry, D. G. (1982). Same-sex imitation: The avoidance of cross-sex models or the acceptance of same-sex models? *Sex Roles*, 8, 773-784.

Butler, J. (2008). Sexual politics, torture, and secular time. *The British Journal of Sociology*, 59(1), 1-23.

Cahill, B. ve Adams, E. (1997). An exploratory study of early childhood teachers' attitudes toward gender roles. *Sex Roles*, 36(7/8), 517-529.

Caldera, Y. M., Huston, A. C. ve O'Brein, M. (1989). Social interactions and play patterns of parents and toddlers with feminine, masculine and neutral toys. *Child Development*, 60(1), 70-76.

Campbell, R., Dworkin, E. ve Cabral, G. (2009). An ecological model of the impact of sexual assault on women's mental health. *Trauma, Violence & Abuse*, 10(3), 225-246.

Caporael, L. R. (2001). Evolutionary Psychology: Toward a unifying theory and a hybrid science. *Annual Review of Psychology*, 52, 607-628.

Casey, R. J. ve Fuller, L. L. (1994). Maternal regulation of children's emotions. *Journal of Nonverbal Behavior*, 18, 57-89.

Chick, K. A., Heilman-Houser, R. A. ve Hunter, M. W. (2002). The impact of child care on gender role development and gender stereotypes. *Early Childhood Education Journal*, 29(3), 149-154.

Cowan, G. ve Hoffman, D. (1986). Gender stereotyping in young children: Evidence to support a concept-learning approach. *Sex Roles*, 14(3/4), 211-224.

Çağatay-Aral, N. ve Mangır, M. (1987). Okul öncesi çocuklarda arkadaşlık ilişkileri. *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları (Derlemeler)*, 1026(37), 1-18.

Çarkoğlu, A. ve Kalaycıoğlu, E. (2013). *Türkiye'de Aile, İş ve Toplumsal Cinsiyet*.

<http://kasaum.ankara.edu.tr/files/2013/11/turkiyedeaileisvetoplumsalcinsiyetraporu2.pdf> adresinden edinilmiştir.

Çelebi Öncü, E. ve Ünlüer, E. (2012). Preschoolers' views about gender related games and toys. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 5924-5927.

Çelik, Ö. (2008). *Ataerkil sistem bağlamında toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin benimsenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Çelik Demirtaş, S. (2019). *Ergenlerde toplumsal cinsiyet algısı* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Çengel, M. (2017). Eğitim isteği: Açık ve örtük program bağlamında bir inceleme. *Elementary Education Online*, 16(2), 601-613.

Çetin Gündüz, H. ve Tarhan, S. (2017). İlkokul öğrencilerinin meslek seçimlerine yönelik tutumlarında toplumsal cinsiyetin etkisi. *Elementary Education Online*, 16(3), 1287-1300.

Çiçek, B. ve Çopur, Z. (2018). Bireylerin kadınların çalışmasına ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 4, 1-21.

Çiftçi, M. A. (2011). *Öğretmenlerin ve farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip anne-babaların cinsiyet rolleri algısının 60-72 ay arası çocukların oyuncak tercihleri ve akran etkileşimleri ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Çok, F., Artan, İ., Güven, N. M., Saranlı, A. G., Güney Karaman, N., Bencik Kangal, S., Demircioğlu, H., Ercan, H., Alkan Ersoy, Ö., Şahin, S., Artan Özorcan, B., Okutan, N. Ş., Özkızıklı, S., Atış Akyol, N., Ata Doğan, S., Doğan Keskin, A. ve Önder, Ö. (2018). *Cinsel gelişim ve eğitim*. İ. Artan (Ed.). Ankara: Eğiten Kitap.

Dawn, E. E., Descartes, L. ve Colliers-Meek, M. (2011). Gender role portrayal and the disney princesses. *Sex Role*. 64, 555-567.

Elden, M. ve Ulukök, Ö. (2006). Çocuklara yönelik reklamlarda denetim ve etik. *Küresel İletişim Dergisi*, sayı 2, Güz 2006.

Epstein, M. ve Ward, L. (2011). Exploring parent-adolescent communication about gender: Results from adolescent and emerging adult samples. *Sex Roles*, 65, 108-118.

Erden, Ş. (2001). *Anaokullarına devam eden çocukların ebeveyn ve öğretmenlerin çocuk oyun ve oyuncakları hakkındaki görüşlerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Erdoğan, T. (2008). Toplumsal sistemin düzen sağlayıcı unsuru olarak cinsiyet rolü farklılaşması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(4), 123-145.

Ersoy, E. (2009). Cinsiyet kültürü içerisinde kadın ve erkek kimliği (Malatya örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 209-230.

Erzeybek, B. ve Gökçearslan Çiftci, E. (2019). Akademisyen kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve evlilik uyumu. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 3(1), 61-80.

Esen, Y. (2013). Hizmet öncesi öğretmen eğitiminde toplumsal cinsiyet duyarlılığını geliştirme amaçlı bir çalışma. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 280-295.

Fabes, R. A., Martin, C. L. ve Hanish, L. D. (2003). Young children's play qualities in some-, other- and mixed- sex peer groups. *Child Development*, 74(3), 921-932.

Fulcher, M., Sutfin, E. ve Patterson, C. J. (2007). Individual differences in gender development: Associations with parental sexual orientation, attitudes, and division of labor. *Sex Roles*, 58, 330-341.

Gooden, A. M. ve Gooden, M. A. (2001). Gender representation in notable children's picture books: 1995-1999. *Sex Roles*, 45(½), 89-101.

Götz, M., Hofmann, O., Brosius, H., Carter, C., Chan, K., Donald, S., et al. (2008). Gender in children's television worldwide. Results from a media analysis in 24 countries. *TelevIZion*, 21, 4-9.

Grohol, J. M. (2019). *The big five personality traits*. <https://psychcentral.com/lib/the-big-five-personality-traits/> adresinden alınmıştır.

Grönlund, A. ve Magnusson, C. (2018). Do atypical individuals make atypical choices? Examining how gender patterns in personality relate to occupational choice and wages among five professions in sweden. *Springer*, 35, 153-178.

Günay, G. ve Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(3), 157-171.

Günaydın, A. (2013). *Toplumsal cinsiyet rolleri ve anneliğin inşası: 0-18 Yaş Aile Eğitimi Programı Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Gündüz-Kalan, Ö. (2010). Reklamda çocuğun toplumsal cinsiyet teorisi bağlamında konumlandırılışı: 'kinder' reklam filmleri üzerine bir inceleme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 38, 65-74.

Gürşimşek, I. ve Günay, D. (2005). Çocuk kitaplarında cinsiyet rollerinin işlenişinde kullanılan dilsel ve dildışı göstergelerin değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 53-63.

Hayes, D. S. (2001). Young children's phonological sensitivity after exposure to a rhyming or nonrhyming story. *The Journal of Genetic Psychology*, 162(3), 253-259.

Howe, T. R. (2012). *Marriages & families in the 21st century: A biological approach*. UK: Wiley-Blackwell.

İstanbul Bilgi Üniversitesi (2014). *Toplumsal cinsiyet konu(şma)ları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

John, O. P. ve Srivastava S. (1999). The big-five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. L. Pervin ve O. P. John (Ed.), *Handbook of personality: Theory and research* içinde (2-71). New York: Guilford.

Kadılar, E. (2011). *Üç kuşak kadının cinsiyet rolleri: Ankara örneği* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.

Karabekmez, S., Yıldırım, R. G., Özyılmaz Akamca, G., Ellez, A. M. ve Bulut Üner, A. N. (2018). Okul öncesi dönemde mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet algısı. *GEFAD/GUJGEF*, 38(2), 469-513.

Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Keleş, S. (2008). *Erken çocuklukta Toplumsal Cinsiyet Değişmezliği Ölçüm Aracı'nın uyarlanması* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Kılıç, Z., Beyazova, A., Akbaş, H. M., Zara, A. ve Serhatlı, İ. (2014). Okul çağı çocuklarının toplumsal cinsiyet algıları: Gündelik yaşam örnekleriyle cinsiyetçiliğin benimsenme durumuna ve esneyebilme olasılığına dair bir araştırma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 17(2), 122-151.

Kıran, E. (2017). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında Türkiye'de çocuk gelinler. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, ICOMEP 2017 Özel Sayısı, 1-8.

Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

Kurtuluş, E. (2019). *Kadın üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği ile toplumsal cinsiyet rolü stresi ve olumsuz değerlendirme korkusu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Lai, M. C., Lombardo, M. V., Auyeung, B., Chakrabarti, B. ve Baron-Cohen, S. (2015). Sex/gender differences and autism: Setting the scene for future research. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 54(1), 11-24.

Langlois, J. H. ve Downs, A. C. (1980). Mothers, fathers, and peers as socialization agents of sex-typed play behaviours in young children. *Child Development*, 51, 1217-1247.

LaVoi, N. M. ve Dutove, J. K. (2012). Barriers and supports for female coaches: An ecological model. *Sports Coaching Review*, 1(1), 17-37.

Lindsey, E. (2012). Physical activity play and preschool children's peer acceptance: Distinctions between rough-and-tumble and exercise play. *Early Education and Development*. 25, 277-294.

Lindsey, E. W. ve Mize, J. (2001). Contextual differences in parent-child play: Implications for children's gender role development. *Sex Roles*, 44(¾), 155-176.

Lindsey, L. L. (2015). *Gender roles: A sociological perspective*. New York: Routledge.

Lippa, R. A. (2010). Sex differences in personality traits and gender-related occupational preferences across 53 nations: Testing evolutionary and social-environmental theories. *Archives of Sexual Behavior*, 39(3), 619-636.

Lippa, R. A., Collaer, M. L. ve Peters, M. (2010). Sex differences in mental rotation and line angle judgments are positively associated with gender equality and economic development across 53 nations. *Archives of Sexual Behavior*, 39(4), 990-997.

Lytton, H. ve Rommey, D. M. (1991). Parents' differential socialization of boys and girls: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 109, 267-296.

Marshall, M. N. (1996). Sampling for qualitative research. *Family Practices*, 13(6), 522-526.

Martin, C. ve Ruble, D. (2004). Children's search for gender cues: Cognitive perspectives on gender development. *Current Directions in Psychological Science*, 13, 67-70.

Martin, J. L. ve Ross, H. S. (2005). Sibling aggression: Sex differences and parents' reactions. *Journal of Behavioral Development*, 29, 67-70.

Martin, C. L., Wood, C. H. ve Little, J. K. (1990). The development of gender stereotype components. *Child Development*, 61(6), 1891-1904.

Menekşe, F. N. (2019). *3-6 yaş arası okul öncesi çocukların oyuncak tercihleri ve cinsiyet kalıp yargıları ile ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.

Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma*. S. Turan (Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Moya, M., Exposito, F. ve Ruiz, J. (2000). Close relationships, gender, and career salience. *Sex Roles*, 42(9/10), 825-846.

Nabavi, R. T. (2012). Bandura's social learning theory & social cognitive learning theory. *Theories of Developmental Psychology*, 1-24.

Newman, L. K. (2002). Sex, gender and culture: Issues in the definition, assessment and treatment of gender identity disorder. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 7(3), 352-359.

Obalar, S. ve Ada, S. (2010). Ekolojik bakış açısı ve sosyal kapital kuram çerçevesinde öğrencilerin ilk okuma yazma becerilerinin incelenmesi. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 32, 141-168.

Olino, T. M., Durbin, C. E., Klein, D. N., Hayden, E. P. ve Dyson, M. W. (2012). Gender differences in young children's temperament traits: Comparisons across observational and parent-report methods. *Journal of Personality*, 81(2), 119-129.

Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye'de kadın ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 33, 93-112.

Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.

Özdemir Yılmaz, E. (2019). *Sosyal bilgiler dersi ile bütünleştirilmiş toplumsal cinsiyet temelli etkinliklerin toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimine yönelik tutumlara etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Özer, G. ve Keser, P. B. (2020). Annelerinin ev içi ve ev dışı rollerine yönelik okul öncesi çocukların görüşlerinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(39), 377-413.

Özgenç, E. G. ve Doğan, M. C. (2014). Ekolojik Kurama Dayalı İşlevsel Okuryazarlık Yaşantısı Ölçeği'nin (EKDİÖYÖ) geliştirilmesi ve geçerlik güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(6), 2239-2258.

Özkan, B. (2009). *Okul öncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Özsungur, B. (2010). Cinsel kimlik gelişimi ve cinsel kimlik bozukluğunda psikososyal değişkenler: Gözden geçirme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(3), 163-174.

Palinkas, L. A., Horwitz, S. M., Green, C. A., Wisdom, J. P., Duan, N. ve Hoagwood, K. (2015). Purposeful sampling for qualitative data collection and analysis in mixed method implementation research. *HSS Author Manuscript*, 42(5), 533-544.

Peretti, P. O. ve Sydney, T. M. (1984). Parental toy choice stereotyping and its effects on child toy preference and sex-role typing. *Social Behavior and Personality*, 12(2), 213-216.

Perry, D. G., Perry, L. C. ve Weiss, R. J. (1989). Sex differences in the consequences that children anticipate for aggression. *Developmental Psychology*, 25, 312-319.

Pletzer, B., Steinbeisser, J., Laak, L. V. ve Harris, T. (2019). Beyond biological sex: Interactive effects of gender role and sex hormones on spatial abilities. *Frontiers in Neuroscience*, 13, 1-13.

Poulin-Dubois, D., Serbin, L. A., Eichstedt, J. A., Sen, M. G. ve Beissel, C. F. (2002). Men don't put on make-up: Toddlers' knowledge of the gender stereotyping of household activities. *Social Development*, 11(2), 166-181.

Powell, G. N. ve Greenhaus, J. H. (2010). Sex, gender, and decisions at the family-work interface. *Journal of Management*, 36(4), 1011-1039.

Quinn, P. C., Yahr, J., Kuhn, A., Slater, A. M. ve Pascalis, O. (2002). Representation of the gender of human faces by infants: A preference for female. *Perception*, 31, 1109-1121.

Raad, B. D. ve Mlacic, B. (2015). Big five factor model, theory and structure, *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2, 559-566.

Raag, T. Ve Rackliff, C. L. (1998). Preschoolers' awareness of social expectations of gender: Relationships to toys choices. *Sex Roles*, 38, 685-700.

Ruble, D. N., Taylor, L. J., Cyphers, L., Greulich, F. K., Lurye, L. E. ve Shrout, P. E. (2007). The role of gender constancy in early gender development. *Child Development*, 78(4), 1121-1136.

San Bayhan, P. ve Artan, İ. (2012). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Santrock, J. W. (2016). *Yaşam boyu gelişim*. G. Yüksel (Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Shipman, K. L., Zeman, J., Nesin, A. E. ve Fitzgerald, M. (2003). Children's strategies for displaying anger and sadness: What works with whom? *Merrill-Palmer Quarterly*, 49, 100-122.

Şıvgın, N. (2015). *Cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına etkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Sullivan, J., Moss-Racusin, C., Lopez, M. ve Williams, K. (2018). Backlash against gender stereotype-violating preschool children. *Plos One*, 13(4): e0195503. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0195503>

Taş, I. ve Yağan Güder, S. (2012, Eylül). Anasınıfı çocuklarının oyun ve oyun arkadaşı tercihlerinde cinsiyet unsurunun incelenmesi. 3. *Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi*, Adana.

Taşçı, E. ve Saruhan, A. (2007). Cinsiyetin HIV/AIDS üzerindeki etkileri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(1), 1-11.

Taşgın, S. (2014). Suçu anlamada kriminolojik ekolojik teorinin Bronfenbrenner'in ekolojik teorisi ile birlikte olası kullanımı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 17(1), 130-157.

Tatlıcı, H. H. (2002). *Kadınlarda cinsiyet rolleri ve yaşa bağlı olarak benlik saygısı, depresyon ve menopoza ilişkin belirtilerin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Tenenbaum, H. R., ve Leaper, C. (2002). Are parentes' gender schemas related to their children's gender-related cognitions? A metaanalysis. *Developmental Psychology*, 38, 615-630.

Tissington, L. D. (2008). A Bronfenbrenner ecological perspective on the transition to teaching for alternative certification. *Journal of Instructional Psychology*, 34, 106-110.

Tok, Y. (2001). *Cinsiyet rolleri ile ilgili farklı kalıp yargılara sahip üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Türkmen, N. (2012). Çizgi filmlerin kültür aktarımındaki rolü ve Pepee. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(2), 139-158.

Ünlü, A. (2012). *Bazı değişkenlere göre okulöncesi çocuklarının cinsiyet rolü davranışlarının incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 35, 29-56.

Wilson, C. M. (1996). *Exploring preschoolers' conceptions of gender* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). San Jose State University, Kaliforniya.

Wood, W. ve Eagly, A. H. (2009). Handbook of individual differences in social behavior. Mark R. Leary ve Rick H. Hoyle (Ed.), *Gender Identity* içinde (s. 109-120). London: The Guilford Press.

Yağan Güder, S. (2014). *Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Yağan Güder, S. ve Ata, S. (2018). Father involvement, gender perception and children's gender stereotypes. *Universal Journal of Educational Research*, 6(8), 1637-1646.

Yağan Güder, S., Ay, A., Saray, F. ve Kılıç, İ. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenmesi: Niloya örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 96-111.

Yağar, F. ve Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenilirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.

Yazgan İnanç, B. ve Yerlikaya, E. E. (2012). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, B. (2009). *Çift kariyerli ailelerde sosyal rol değişimi: Kültürel bir değerlendirme* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Yılmaz, V. D., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S., Taşkın, L. ve Eroğlu, K. (2009). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 775-792.

Yükselen, A., Gürsoy, F., Aral, N., Temel, F., Özyürek, A., Ocak Karabay, Ş., Çakmak, A., Yıldız Çiçekler, C., Alakoç Pirpir, D., Demircioğlu, H., Doğan, H., İmir, H. M., Yalçın, H. Sağlam, M., Kaytez, N., Şahin, S., Kaynak Ekici, K. B., Aysu, B., Kadan, G., Aldış, B. ve Pektaş, D. (2018). *Çocuk Gelişimi*. N. Aral ve Z. F. Temel (Ed.). Ankara: Hedef Yayıncılık.

EKLER

Ek-1 ETİK KURUL ONAYI

Evrak Tarih ve Sayısı: 02/08/2019-E.100660

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu

Sayı : 55578142-050.01.04-E.100660
Konu : YÜKSEL KANTEKİN

02/08/2019

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yunus PINAR

İlgi : 12/07/2019 tarihli ve 7302 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınıza istinaden; Kurulumuzdan talep edilen Etik Onay belgesine ilişkin, Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulumuzun 01.08.2019 tarihli ve 152 sayılı kararı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Prof.Dr. Osman ERAVŞAR
Kurul Başkanı

Ek: 01.08.2019 tarih ve 152 sayılı Etik Kurul Kararı (1 Sayfa)

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
KARAR

Toplantı Tarihi : 01/08/2019

Karar Sayısı : 152

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü **Dr. Öğr. Üyesi Yunus PINAR**'ın danışmanlığını, **Yüksel KANTEKİN**'in araştırmacılığını üstlendiği, "*Erkek Çocuklarının Feminin Kız Çocuklarının Maskülen Davranışlarına Karşı Anne-Baba Yaklaşım Stratejileri*" başlıklı tez çalışması kapsamında kullanılacak olan mülakat çalışmasının uygunluğunun görüşülmesi istemi.

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü **Dr. Öğr. Üyesi Yunus PINAR**'ın danışmanlığını, **Yüksel KANTEKİN**'in araştırmacılığını üstlendiği, "*Erkek Çocuklarının Feminin Kız Çocuklarının Maskülen Davranışlarına Karşı Anne-Baba Yaklaşım Stratejileri*" konulu mülakat çalışmasının, fikri hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğun başvurucuya ait olmak üzere, proje süresince uygulanmasının etik olarak **uygun olduğuna** oy birliği ile karar verilmiştir.

Başkan
Prof. Dr.
Osman ERAVŞAR
(imza)

Üye
Prof. Dr.
Bahattin ÖZDEMİR
(imza)

Üye
Prof. Dr.
Hilmi DEMİRKAYA
(izinli)

Üye
Prof. Dr.
Mustafa ŞEKER
(imza)

Üye
Prof. Dr.
Adnan DÖNMEZ
(imza)

Üye
Prof. Dr.
Abdullah KARAÇAĞ
(bulunmadı)

Üye
Prof. Dr.
Eyyup YARAŞ
(izinli)

01.08.2019
A.A.Dikici
Bil.İşl.

Ek-2 AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Sayın Ebeveyn,

Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Eğitimi Yüksek Lisans Programı öğrencisiyim. Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Dr. Öğr. Üyesi Yunus PINAR danışmanlığında “erkek çocuklarının feminen kız çocuklarının maskülen davranışlarına karşı anne-baba yaklaşım stratejileri”nin belirlenmesi amacıyla bir yüksek lisans tez çalışması yürütmekteyiz. Araştırma kapsamında ebeveynlerin feminen ve maskülen davranışlara karşı yaklaşım stratejileri belirlenirken aynı zamanda sizlerin toplumsal cinsiyet algılarınızın belirlenmesine de ihtiyaç duymaktayız. Bu amacı gerçekleştirebilmek için sizlerle yüzyüze görüşme yapmak istemekteyim. Yapacağımız görüşme sırasında veri kaybını önlemek amacıyla ses kayıt cihazı kullanılacaktır.

Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük temelinde olmalıdır. Yapacağım çalışmaların herhangi bir olumsuz etkisinin olmayacağından emin olabilirsiniz. Sizden elde edilen veriler kesinlikle gizli tutulacak, sadece araştırmacı tarafından değerlendirilecek ve elde edilecek veriler sadece bilimsel yayınlarda kullanılacaktır. Sizinle yapacağım görüşme kişisel rahatsızlık verecek konuları içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden dolayı kendinizi rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta serbestsiniz. Böyle bir durumda bana çalışmayı tamamlamak istemediğinizi söylemeniz yeterli olacaktır. Bu formu imzaladıktan sonra katılımcılıktan ayrılma hakkına sahipsiniz. Çalışma sonunda, bu çalışmayla ilgili sorularınız cevaplanacak olup araştırma sonuçlarının özeti tarafımızdan istediğiniz takdirde size ulaştırılacaktır.

Bize sağlayacağınız bilgiler toplumsal cinsiyet algılarının belirlenmesi ve feminen ve maskülen davranışlara karşı yaklaşım stratejilerinin belirlenmesi açısından önemli katkıda bulunacaktır. Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederim. Araştırma hakkında daha fazla bilgi almak için aşağıdaki e-posta adresini veya telefon numarasını kullanarak bana ulaşabilirsiniz.

Saygılarımla,

Yüksel KANTEKİN

E-posta: yukselkantekin@gmail.com

Telefon: 0538 965 27 47

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman çalışmayı yarıda bırakıp devam etmeyebileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum. (Formu doldurup imzaladıktan sonra uygulayıcıya geri veriniz.)

Ad – Soyad:

Tarih:

İmza:

Ek-3 ANNE BABA ÇOCUK DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Sayın Ebeveyn,

Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ve okul öncesi öğretmenlerinin çocukların feminen ve maskülen davranışlarına karşı yaklaşım stratejilerini belirlemeye yönelik bir yüksek lisans tez çalışması yürütmekteyim. Bu nedenle çocuğunuz ve aileniz hakkında bazı bilgilere gereksinim duymaktayım. Bilgilerinizi benimle paylaştığınız için teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Yüksel KANTEKİN

1. Çocuğun doğum tarihi:
2. Çocuğun cinsiyeti: () Kız () Erkek
3. Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı: Kız: Erkek:
4. Annenin yaşı:
5. Babanın yaşı:
6. Annenin öğrenim durumu:
7. Babanın öğrenim durumu:
8. Annenin mesleği:
9. Babanın mesleği:
10. Annenin aylık geliri:
11. Babanın aylık geliri:

Ek-4 ANNE/BABA GÖRÜŞME FORMU

MESLEK TERCİHİ

Çocuğunuz büyüdüğünde ne olmak istiyor?

Siz çocuğunuzun ne olmasını istiyorsunuz?

Neden?

Kız

Eğer çocuğunuz futbolcu olmak isteseydi ne hissederdiniz/düşünürdünüz?

Erkek

Eğer çocuğunuz dansçı/balet olmak isteseydi ne hissederdiniz/düşünürdünüz?

OYUNCAK TERCİHİ

Çocuğunuza oyuncak alırken ne tür oyuncakları tercih edersiniz? Neden?

Kız

Eğer çocuğunuz oyuncak arabalarla oynamak isteseydi ne hissederdiniz/düşünürdünüz?

Erkek

Eğer çocuğunuz oyuncak bebeklerle oynamak isteseydi ne hissederdiniz/düşünürdünüz?

KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

Çocuğunuzu karakter/kişilik özellikleri olarak nasıl tanımlarsınız?

Çocuğunuzun ne gibi karakter özellikleri olmasını isterdiniz?

Kız

Eğer çocuğunuz maceracı, baskın, girişken, cesur, güçlü gibi özelliklere sahip olsaydı ne hissederdiniz?

Erkek

Eğer çocuğunuz duygusal, kırılgan, sevecen, nazik, sevecen gibi özelliklere sahip olsaydı ne hissederdiniz?

ARKADAŞ TERCİHİ

Çocuğunuz genellikle kendi cinsiyetinden olan arkadaşları ile mi oynar? Aksi bir durum söz konusu olsaydı ne düşünürdünüz? Neden?

EV SORUMLULUKLARI

Evinizde ev ile ilgili sorumluluklar nasıl paylaşılmaktadır? Kimler neler yapıyor? Çocuğunuzdan ne gibi sorumlulukları üstlenmesini bekliyorsunuz?

Kız

Çocuğunuza musluk tamir etmeyi öğretir misiniz?

Erkek

Çocuğunuza ev temizliği yapmayı öğretir misiniz?

OYUN TERCİHLERİ

Çocuğunuzla genellikle nasıl zaman geçiriyorsunuz? Oyun oynuyor musunuz? Çocuğunuz ne tür oyunlar oynamayı seviyor?

Anneyle

Çocuğunuz sizden bozulan bir oyuncakını tamir etmenizi istese ne düşünürdünüz?

Babayla

Çocuğunuz sizinle evcilik oynamak istese ne düşünürdünüz?

KIYAFET TERCİHLERİ

Çocuğunuz genellikle ne tür kıyafetler giymeyi seviyor? Çocuğunuzun tercihlerine siz müdahale ediyor musunuz?

Kız

Çocuğunuz kravat/papyon takmak istese ne hissedersiniz?

Erkek

Çocuğunuz topuklu ayakkabı/oje denemek istese ne hissedersiniz?

RENK TERCİHLERİ

Çocuğunuz genellikle hangi renkleri sever? Sevdiği renkler sizi rahatsız ediyor mu? Siz onun için hangi renklerin daha uygun olduğunu düşünüyorsunuz? Neden?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Yüksel KANTEKİN

Doğum Yeri ve Tarihi : Burdur, 12.09.1991

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği

Yüksek Lisans Öğrenimi : Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

1. Alabay, E. ve **Kantekin, Y.** (2018). Çocuk Gelişimi Bölümü Lisans Öğrencilerinin Soru Sorma Becerisinin İncelenmesi. II. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu, 26-28 Nisan 2018, Bodrum.
2. Alabay, E. ve **Kantekin, Y.** (2018). Baba-Çocuk Oyun Süreci: “Baba, Ama Ben Bir Şey Yapmıyorum Ki!”. Uluslararası IV. Çocuk Gelişimi Kongresi, 22-24 Ekim 2018, Ankara.

İş Deneyimi

Stajlar : MEF Ulus Anaokulu
Yıldız Erten Anaokulu
Türkan Şoray İlkokulu
Boğaziçi Üniversitesi Okul Öncesi Eğitim Birimi

Çalıştığı Kurumlar : Seteney Multi-Lingual Kreş ve Anaokulu
Neşeli Fikirler Okul Öncesi Eğitim Danışmanlığı
İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

İletişim

E-Posta Adresi : yukselkantekin@gmail.com

Tarih : 07/08/2020

İNTİHAL RAPORU

İNTİHAL RAPORU

ERKEK ÇOCUKLARININ FEMİNER KIZ ÇOCUKLARININ MASKÜLEN DAVRANIŞLARINA KARŞI ANNE-BABA YAKLAŞIM STRATEJİLERİ

ORIJINALLIK RAPORU

% 7	% 4	% 2	% 6
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	library.cu.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
2	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	%1
3	www.efdergi.hacettepe.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
4	Submitted to Anadolu University Öğrenci Ödevi	<%1
5	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<%1
6	Submitted to Inonu University Öğrenci Ödevi	<%1
7	Submitted to Istanbul Aydın University Öğrenci Ödevi	<%1
8	Submitted to TechKnowledge Turkey	

128

Benzerlik Raporu tarafımdan
onaylanmıştır.
Dr. Öğr. Üyesi Junus PINAR
